

Sesuo Viktorija Plečkaitytė MVS

Palaimintasis
Jurgis Matulaitis
Štrichai portretui

Sesuo Viktorija Plečkaitytė MVS

Palaimintasis
Jurgis Matulaitis
Štrichai portretui

Artuma 2026

Redaktorė *Violeta Micevičiūtė*
Dailininkė *Silvija Knezekytė*

Ketvirtasis papildytas leidimas

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

© Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo
vargdienių seserų kongregacija, 2022, 2026
© VšĮ leidykla „Artuma“, 2022, 2026

ISBN 978-609-8363-00-5

TURINYS

- Paulius Subačius. Vietoj pratarmės* • 7
- Sesuo Jolita Matulaičytė. Įvadinis žodis* • 9
- Įvadas • 11
- Palaimintojo Jurgio Matulaičio gyvenimo datos • 15
- Štrichai portretui • 21
- Kada turėsime šventąjį? • 25
- „Kryžius tik paveikslėliuose gražus“ (Grūdo logika 1) • 31
- „Visiškai ir pilnai“ (Grūdo logika 2) • 37
- „Bažnyčia... vienintelė mano Tėvynė“ • 41
- „Prie Dievo kilti ir Dievuje ilsėtis“ • 45
- Seniau – dabar... • 51
- Nuolankumo drąsa • 57
- „Kas bus tavo danguje?“ • 63
- Palaimintojo Jurgio ašaros • 67
- Visada klusnus Šventajai Dvasiai • 73
- „Noriu būti <...> tėvu ir ganytoju“ • 79
- „Tik turėk kunigo apaštalo širdį“ • 87
- Pirmasis • 99
- Linguistica* • 107
- „Būsiu bičiulis mažiems vaikeliams...“ • 117

- Tėvo Jurgio pokštai • 121
- Darboholikų globėjas? • 127
- Vienu šventumo keliu • 133
- Kaunas • 137
- „Aš jums viską, o viską padarysiu...“ • 143
- „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti...“ • 155
- Tėvo Jurgio 100-mečiai • 167
- Malda prašant ypatingos malonės
per palaimintojo Jurgio užtarimą • 175

VIETOJ PRATARMĖS

Ką lietuviškos krikščioniškos literatūros lentynoje turime apie pal. Jurgį Matulaitį? Žinoma, rinkinį svarbiausių jo paties tekstų. Taip pat solidžią verstinę ir pora kiek paprastesnių, lengviau padėliotų biografijų; gyvenimo pasakojimą (sentimentaliam) jaunimui; konferencinės teologinės eseistikos ir krūvą proginių pamokslų. O ko tikrai stokojome knygos ar bent knygelės pavidalu? Tikinčiajam ir ieškančiajam svarbaus sudabartinimo, priartinimo, rūpingo dialogo su pal. Jurgiu. Nors daugelio gyvoje atmintyje dar tebesilaiko andai girdėtos tėvo Vaclovo Aliulio MIC rekolekcijos ir paporinimai, jų tęsinio šiandien labai pasigendame. Tiesiai pasakius, stinga, idant be *mandravimų*, išvedžiojimų ir pamokomo tono būtų išdėstyta, kodėl kaip tik pal. Jurgio, o ne kurio kito iš tūkstančių šventųjų, užtariamo turime melsti, jo pagalba ir tarpininkyste pasitikėti.

Ne mažiau svarbu, o gal net dar svarbiau suvokti, kad šventieji savo gyvenimo pavyzdžiu mums rodo, kaip sekti Kristumi, stotis ant kojų paslydus, išlaikyti viltį išsyk nesulaukus Dievo malonių, kurių tikėjomės ir prašėme. Tačiau vėlgi – nėra vieno kelio, vieno vidinės atramos taško, vienos žvilgsnio perspektyvos, nukreipiančios mus Dievop. Kiekvienas nuoširdaus tikėjimo ir meilės žmonėms liudijimas visa gyvastimi, o ypač toks, kurį Bažnyčia ištyrė ir viešai paskelbė sektinu, gali tapti skirtingomis tobulėjimo ir silpnybių įveikos gairėmis.

Nors nesame verčiami įsikibti vienintelio šventojo, tačiau dėl savo žemiško ribotumo neįstengtume išbandyti didesnio skaičiaus takelių, kuriais žengė palaiminti vyrai ir moterys. Taigi renkamės (gal mus pasirenka?). Ir neabejotinai įdomu, kuris beatifikacijos ar kokių kitų iškilnių paveikslėlis teliks vienu iš daugelio maldyno skirtukų, o kuris atvaizdas su nimbu visą likusį amžių bylės – stiprybės

ir pasitikėjimo man suteikia būtent šis Viešpaties artumoje dabar esantis asmuo.

Vieniems, jau pasirinkusiems pal. Jurgį mistiniu dvasios vedliu, sesuo Viktorija kalba atverdama labai įvairias, dramatiškas jo kasdienes pastangas perprasti Dievo valią ir jai atsidėti kuo labiau pasitarnaujant artimui. Kitiems ši knyga gal pasitarnaus kaip prasmingas apsisprendimas, tegu trumpą pašaukimo galvosūkio ar skausmo įveikos valandėlę, tapti palaimintojo bendrakeleiviais. Užtuot pasakojusi apie pal. Jurgį, autorė dalijasi daugkartiniu įsiskaitymu, kaip jis mąstė ir rašė, dalijasi savo pokalbiu su juo, kviesdama – mūsų pašnekesys intymus, bet neuždaras, kiekvienas galite įsitraukti, paklausti, suabejoti.

Įsitraukę netruks suvokti: keliais žodžiais vargiai apsakysi, kodėl iš tiesų susitikus pal. Jurgį nesinori jam tarti *sudiev*, kodėl giliau pažindamas jo žemiškąją kelionę vis suklūsti ir net sutrinki. Skaitytojau, gal pasiekęs paskutinį puslapį turėsi savo versiją ir eisi dairytis jo *Užrašų*, o aš tegaliu pasakyti savąją. Veržlūs žmonės paprastai stokoja atodairos ir, priešingai – romieji retai būna ryžtingi. Niekad neperprasiu, kaip šventa kantrybė, nuolankumas ir nuosaikumas pal. Jurgio asmenyje taip tobulai veikė išvien su didvyriško laipsnio tvirtumu, atkaklumu ir drąsa, bet visuomet apie tai galvosiu.

Paulius Subačius

ĮVADINIS ŽODIS

„**S**tebėtiniu keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo kelius ir sumanymus atspės“, – savo dienoraštyje rašė palaimintasis Jurgis.

Kai sklaidysite šios knygos puslapius, kviečiu jus susitikti Lietuvos palaimintąjį, arkivyskupą Jurgį Matulaitį. Žvelkime į jo gyvenimą, nuspalvintą našlaičio patirtimi, paženklintą liga ir kančia, atsakingomis pareigomis ir vienuoliniu nuolankumu, uolia tarnyste žmonėms, meile ir ištikimybe Dievui ir Jo Bažnyčiai. Atpažinkime jo drąsių žingsnių, įžvalgų, pranokstančių laikmetį, kantriai pakeliamų sunkumų, pikta nugalėjimo gerumu versmę.

„Viešpatie, kaip aš Tave myliu. Duok, kad ir mylėčiau, ir mylėti nenustočiau niekados. Širdis mano dega.“ Palaimintojo Jurgio širdis norėjo visus apglėbti, visiems padėti. Jis buvo bičiulis neturtėliams ir nelaimingiesiems. Rūpinosi, kad viešpatautų meilė, kad nebūtų barnių, nuoskaudų. Buvo atlaidus piktiems, parama silpniems, užuovėja geriems. Jis žvelgė ne į save, galvojo ne apie save. Taip išdalijo savo laiką, sveikatą...

Tegu palaimintojo Jurgio užtarimas ir gyvenimo pavyzdys jus padrąsins eiti jo pramintu keliu, „drąsiai ir narsiai prie tikslo keliu, kurį Dievas mums rodo, kur Dvasia mus veda“.

Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo
vardienų seserų vienuolijos vyresnioji
sesuo Jolita Matulaitytė

Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bazilika: pal. Jurgio gimtosios parapijos bažnyčia, kurioje ilsisi jo relikvijos.

ĮVADAS

Sukūręs mus iš begalinės meilės ir iš dar didesnės meilės padovanojęs mums save patį Jėzuje Kristuje, Dievas kviečia mus į draugystę, tai yra į šventumą. Jis nuolat laukia mūsų kad ir labai nedrąsaus *tikiu, pasitikiu, myliu*, kad galėtų perkeisti mūsų širdis ir padaryti jas panašias į savo Širdį, kad galėtų dalytis su mumis savo Šventumu.

Žinome tai. Suvokiame, jog mūsų gyvenimas yra kelionė, kurios tikslas – Dievas, kuris Vienas yra Šventas. Tačiau dažnas sakome: kelionė per sunki, tikslas per daug miglotas, kryptis pernelyg netikra. Ir apskritai – ko gero, tai skirta ne man. Ir nedrįstame žengti pirmojo, paties svarbiausio žingsnio.

Šventieji. Mūsų broliai ir seserys, kurie išdrįso. Kurie suvokė esą šaukiami ir nepabijoję atsiliepti. Daugelis šventųjų, kuriems meldžiamės, kurių vardus geriausiai žinome, yra mums tolimi, kitos epochos žmonės. Jų vardai ir veidai paskendę laiko, kultūrų, legendų tolumose. Tačiau yra ir kitokių šventųjų – modernių, artimų, savų. Toks yra mūsų palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis. Jis – mūsų laiko žmogus. Turime jo nuotraukų, skaitome jo dienoraščius, įvairius rankraščius, laiškus.

Jurgis Matulaitis gimė 1871 m. balandžio 13 d. Lūginės kaime prie Marijampolės. Jis buvo paskutinis, aštuntas vaikas šeimoje. Kai jam buvo treji – mirė tėvas, o būdamas vos dešimties neteko ir motinos. Penkiolikmetis paauglys susirgo kaulų džiova ir turėjo nutraukti mokslą, kurio ir šiaip nebuvo lengva siekti gyvenant vyresnio brolio šeimoje. Sakytume – paauglys, iš kurio niekas nieko ypatingo negalėjo tikėtis...

O vis dėlto net paviršutiniškas Jurgio Matulaičio atliktų darbų ir eitų pareigų sąrašas – įspūdingas: kunigas, teologijos mokslų daktaras, Kielcų kunigų seminarijos, o vėliau Petrapilio dvasinės akademijos

profesorius ir inspektorius, Sociologijos katedros vadovas, socialinių kursų Lenkijoje ir Lietuvoje organizatorius, vienuolis, vienuolių atnaujintojas ir steigėjas, Vilniaus vyskupas, apaštalinis vizitatorius...

1927 m. sausio 27 d. Kaune mirus apaštaliniam vizitatoriui Lietuvai arkivyskupui Jurgiui Matulaičiui, spauda rašė: „A. A. Arkivysk. Jurgis buvo nuostabiai didelė asmenybė, kuri savo begaliniai kilniu ir šventu gyvenimu, geležine valia, nepaprastu švelnumu ir geniališku protu imponavo ne tik artimiems, bet ir kiekvienam net priešingos ideologijos žmogui. Kas jį pažino, tas negalėjo nenusilenkti jo švelnumui, jo nepaprastam taktui, jo stebinančiai išminčiai ir viso asmens spindinčiam šventumui.“⁴¹

Norom nenorom kyla klausimas: kas toji jėga, įgalinusi vargšą ligotą paauglį nepasiduoti, eiti pirmyn iki tokių aukštumų? Kas padėjo, pasiekus tiek, kiek pasiekia nedaugelis, neapsvaigti garbės lauruose, bet išlikti vieno kelio žmogumi? Kokie tie penkiasdešimt šešeri metai, skyrę vargšą vaiką nuo garbingo arkivyskupo? Galiausiai, kodėl būtent apie jį 1987 m. birželio 28 d. popiežius Jonas Paulius II galėjo pasakyti: „Brangūs broliai ir sesės lietuviai! Šiandien Bažnyčia kreipiasi į jus Kristaus žodžiais iš Evangelijos: „Priimkite pranašą kaip pranašą, priimkite teisųjį kaip teisųjį“ (Mt 10, 41). <...> Šventuosius reikia priimti širdimi ir tikėjimu, kad jie rodytų kelią – kelią, prasidedantį pasinėrimu Kristuje per Krikštą.“⁴²

Turime paties pal. Jurgio atsakymą, jo balsą, prabylantį iš dienoraščio puslapių: „Jei pilni Dievo dvasios būsime, viską turėsime galutinai apgalėti. Dvasios nė pančiais nieks nesugebės surakinti, nė kalėjime neužkals, nė ištrėmime nebesulaikys. Ji išsiverš iš visur, pro visur prasimuš. Uždek tik, Viešpatie, mūsų širdis Tavo meilės ugnimi!“⁴³ Atrodo, paprasta ir aišku. Bet iš tiesų – tai ištisa šventumo mokykla.

- 1 RYTAS, 1927 m. sausio 27 d., Nr. 21, cit. in: „Arkivyskupas Jurgis Matulevičius“, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 77.
- 2 Šv. POP. JONAS PAULIUS II, pamokslas Šv. Petro bazilikoje 1987 m. birželio 28 d., cit. Katalikų kalendorius žinynas 1988, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 67.
- 3 J. MATULAITIS, *Užrašai*, P. Subačius (ed.), FHM 4, Vilnius: *Aidai*, 1998, p. 16.

Kaip tik todėl ir atsirado ši knygelė. Kas nors vis paragindavo, pastūmėdavo: nagi, parašyk, reikia. Dažnai – seserys. Dar dažniau – *Artumos* redakcija, jau daugelį metų ištikimai skleidžianti tėvo Jurgio šventumo žinią. Kartais – dar kas nors. Taip ir išsirutuliojo tekstai – straipsniai spaudai, o iš tiesų bandymai įsiklausyti į vieną kitą pamoką tėvo Jurgio šventumo mokykloje. Pirmiausia – man pačiai. O jei dar bent keliems jie buvo ar bus naudingi – garbė Dievui. Dauguma jų jau publikuoti *Artumoje*, pora – internetiniame dienraštyje *Bernardinai.lt*, laikraštyje *XXI amžius*, vienas – Vilniaus kunigų seminarijos leidinyje. Tik keletas – naujų, parašytų šiam leidiniui, kai ir vėl išgirdau raginimą: reikia. Šį kartą paragino tėvai marijonai, o jiems pritarė ir seserys. Tad šiek tiek pataisyti, papildyti ar sutrumpinti tekstai gula po vienu viršeliu, vis dėlto pasilikdami tuo, kuo buvo – atskirais štrichais, nesiekiančiais ir negalinčiais sudaryti išbaigto portreto. Tai tik bandymai atrasti vieną kitą žingsnį to šventumo kasdienybėje kelio, kuriuo keliavo tėvas Jurgis ir kuris yra atviras kiekvienam iš mūsų.

Lankantis JAV, 1926 m. birželis–liepa

PALAIMINTOJO JURGIO MATULAIČIO GYVENIMO DATOS

1871 m. balandžio 13 d. gimė Lūginės kaime, netoli Marijampolės. Jauniausias iš aštuonių vaikų. Pakrikštytas Jurgio Boleslovo vardu Marijampolės parapijos bažnyčioje. Būdamas trejų neteko tėvo, o dešimties – ir motinos.

1879 m. pradėjo lankyti pradžios mokyklą Marijampolėje.

1882 m. brolio Andriaus parengtas, išlaikė egzaminus ir buvo priimtas į Marijampolės berniukų gimnaziją.

1886 m. dėl ligos – beprasidedančios kaulų tuberkuliozės – turėjo nutraukti mokslą gimnazijoje. Dirbo šeimos ūkyje, skaitė ir meldėsi.

1889 m. pusbrolio pakviestas, išvyko į Lenkiją, į Kielcus; pasimokęs privačiai, 1891 m. įstojo į Kielcų kunigų seminariją.

1893 m. caro valdžia uždarė Kielcų kunigų seminariją, Jurgis Matulaitis perkeltas studijuoti Varšuvos kunigų seminarijoje.

1895 m. išsiųstas studijuoti į Petrapilio dvasinę akademiją.

1898 m. lapkričio 20 d. išventintas kunigu Akademijos koplyčioje ir ten pat aukojo pirmąsias šv. Mišias.

1899 m. aukščiausiais įvertinimais baigė Petrapilio dvasinę akademiją ir paskirtas vikaru vienoje Kielcų vyskupijos parapijoje, tačiau sveikatai staigiai prastėjant, išvyko gydytis į Vokietiją, vėliau į Šveicariją, ten Fribūro universitete studijavo filosofiją ir teologiją.

1900 m. nustatyta diagnozė – kaulų tuberkuliozė (iki tol negalavimų priežastis nebuvo žinoma) – ir atlikta operacija.

- 1902 m. apgynęs disertaciją ir gavęs teologijos daktaro laipsnį, grįžo į Kielcų vyskupiją, pakviestas dėstyti kunigų seminarijoje.
- 1904 m. vėl pablogėjus sveikatai, išvyko gydytis į Varšuvą. Po keletą savaičių trukusio gydymo ligoninėje apsistojo grafitės Cecilijos Platerytės-Zyberk vadovaujamoje mokykloje, joje ėjo kapeliono pareigas.
- 1905 m. pradėjo sielovadinę ir socialinę misiją tarp darbininkų Varšuvoje; su kunigu Marceliu Godlewskiu ir kitais organizavo Krikščionių darbininkų sąjungą. Vadovavo kunigų dvasinio ugdymosi grupei, padėjo kapucinui tėvui Honoratui Koźmińskui vadovauti įvairioms slaptoms vienuolinėms bendruomenėms.
- 1907 m. pakviestas į Petrapilio dvasinę akademiją, pradėjo dėstyti sociologiją ir teologiją. Po poros metų perėmė vadovavimą Dogminės teologijos katedrai.
- 1908 m. per vasaros atostogas drauge su kunigu Pranciškumi Būčiu apsilankė Marijampolėje ir tarėsi su kunigu Vincentu Senkumi dėl Marijonų vienuolijos atnaujinimo.
- 1909 m. sausį skaitė paskaitas trijų dienų socialiniuose kursuose Kaune. Vėliau nuvyko į Romą gauti nurodymų dėl Marijonų kongregacijos atnaujinimo, leidimo daryti įžadus šioje vienuolijoje ir privačioje audiencijoje susitiko su popiežiumi Pijumi X. Rugpjūčio 29 d. Varšuvoje, vyskupo Kazimiero Ruškio akivaizdoje, dalyvaujant kunigui Vincentui Senkui, davė pirmuosius vienuolinius įžadus. Kunigas Pranciškus Būčys tuo pat metu buvo priimtas į naujokyną.
- 1910 m. baigė rengti naują Marijonų vienuolijos Konstituciją, kurią popiežius patvirtino lapkričio 28 dieną. Petrapilio dvasinėje akademijoje vadovavo slaptam vienuolijos naujokynui, dėstė teologiją, buvo studentų dvasios tėvas ir ėjo vicerektoriaus pareigas. Pradėjo rašyti dienoraštį – *Užrašus*.

- 1911 m. mirus kunigui Vincentui Senkui, trys naujieji marijonai susirinko į vienuolijos Visuotinę kapitulą Gelgaudiškyje, bažnyčios zakristijoje. Vienuolijos generolu išrinktas kunigas Jurgis Matulaitis; nuspręsta saugumo sumetimais naujokyną perkelti į Šveicariją – į Fribūrą. Kunigas Jurgis Matulaitis nuvyko į Romą gauti leidimo perkelti naujokyną ir tvarkyti kitų Vienuolijos ir Akademijos reikalų. Tą pačią vasarą kunigas Jurgis Matulaitis atsisakė visų pareigų Akademijoje, o naujokyną perkėlė ir įkurdino nuomojamame name kaip studentų bendrabutį prie Fribūro universiteto.
- 1913 m. drauge su dviem marijonais nuvyko į JAV įkurti pirmųjų marijonų namų Čikagoje.
- 1914 m. vasarą vedė rekolekcijas kunigams Lietuvoje. Pakeliui užklyptas prasidėjusio Pirmojo pasaulinio karo, nebegalėjo grįžti į Šveicariją ir buvo priverstas pasilikti Varšuvoje.
- 1915 m. marijonams atiduotas buvęs kamaldulių vienuolynas Bieľianuose, netoli Varšuvos. Čia, kunigo Jurgio Matulaičio vadovaujama, pradėjo kurtis marijonų bendruomenė ir naujokynas Lenkijoje. Viename iš pastatų marijonai įkūrė našlaičių prieglaudą, o vėliau – ir mokyklą.
- 1918 m. per Vilnių ir Kauną grįžo į Marijampolę, atgaivino Marijonų vienuolyną ir pradėjo Vienuolijos naujokyną Lietuvoje. Čia sužinojo, kad yra kandidatas į Vilniaus vyskopus. Spalio 15 d. gavo savo kuriamos Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų kongregacijos patvirtinimą. Paskirtas Vilniaus vyskupu ir gruodžio 1 d. konsekruotas Kauno katedroje, gruodžio 8 d. įžengė į Vilniaus vyskupo sostą.
- 1919 m. sausio 1 d. Vilnių užėmė lenkų legionieriai, bet pozicijų išlaikyti neįstengė. Sausio 6 d. į Vilnių įžengė ir savo valdžią įvedę bolševikai pradėjo antibažnytinę veiklą. Vasario 16 d. vyskupas Jurgis Matulaitis išleido pirmąjį ganytojišką laišką, vėliau lankė

kunigų seminariją ir ją pertvarkė, metų pabaigoje pradėjo lankyti vyskupijos parapijas.

- 1920 m. sausio pabaigoje arkivyskupas Achille Ratti, nuncijus Lenkijoje ir apaštalinis vizitatorius Baltijos šalims, atvyko oficialaus vizito į Vilnių. Vyskupas Jurgis Matulaitis pavasarį tęsė didžiulės Vilniaus vyskupijos parapijų vizitaciją. Kovą dėl Vilniaus tarp keleto politinių jėgų spalį galiausiai laimėjo lenkų kariuomenė, vadovaujama generolo Lucjano Żeligowskio, ir išlaikė jį savo valdžioje iki pat 1939 m.
- 1922 m. lenkų valdžia ištrėmė iš Vilniaus kanauninką Juozapą Kuktą ir keliasdešimt kitų asmenų. Vyskupas Jurgis Matulaitis paskyrė kanauninką Juozapą Kuktą valdyti nepriklausomoje Lietuvoje buvusią Vilniaus vyskupijos dalį. Birželį vyskupas Jurgis Matulaitis dalyvavo Lenkijos vyskupų konferencijos posėdžiuose Čenstakavoje.
- 1923 m. sausį konsekrovo monsinjorą Kazimierą Michalkevičių, paskirtą vyskupu sufraganu Vilniaus vyskupijai. Birželį atliko *ad limina* vizitą Romoje. Liepos 16–19 d. marijonų atstovai iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos ir JAV susirinko į Generalinę kapitulą Dancige ir perrinko vyskupą Jurgį Matulaitį Vienuolijos generolu.
- 1924 m. įsteigė Jėzaus Eucharistijoje Tarnaičių vienuoliją baltarusėms Drujoje, baltarusiškoje Vilniaus vyskupijos dalyje, kur jau darbavosi baltarusių marijonų bendruomenė.
- 1925 m. birželio 27 d. išsiųstame laiške popiežiui Pijui XI prašė atleisti jį iš Vilniaus vyskupo pareigų, o liepos 14 d. gavo pranešimą, kad atsistatydinimas priimtas, ir leidimą išvykti į Romą. Rugsėjo 13 d. privačiai susitiko su popiežiumi, rugsėjo 1 d. pakeltas titulinis Adulijos arkivyskupu, gruodžio 7 d. paskirtas apaštaliniu vizitatoriumi Lietuvoje ir gruodžio 13 d. atvyko į Kauną.

- 1926 m. kovo 6 d. nuvyko į Romą ir įteikė Lietuvos bažnytinės provincijos įsteigimo projektą. Balandžio 4-ąją, Velykų dieną, popiežius Pijus XI bule *Lituanorum gente* įsteigė Lietuvos bažnytinę provinciją ir paskyrė vyskopus suformuotoms naujoms vyskupijoms. Gegužės 13 d. Kauno arkikatedroje, dalyvaujant apaštaliniam vizitatoriui, įvyko Bažnytinės provincijos įsteigimo iškilmės ir į sostą įžengė arkivyskupas metropolitas Juozapas Skvireckas. Birželio 7 d. arkivyskupas Jurgis Matulaitis atvyko į JAV dalyvauti Tarptautiniame eucharistiniame kongrese Čikagoje ir iki rugpjūčio 29 d. lankė lietuvių parapijas (aplankė 92).
- 1927 m. sausio 21 d. baigė rengti ir Vatikano valstybės sekretoriui išsiuntė Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto konkordato projektą. Tą pačią naktį, ištikus apendicito priepuoliui, nugabentas į Aleksandro Hagentorno kliniką Kaune, rytą jam atlikta operacija. Prasidėjus komplikacijoms, sausio 26 d. priėmė Ligonių patepimo sakramentą ir ankstų sausio 27 d. rytą mirė. Sausio 29 d. palaidotas Kauno arkikatedros kriptoje.
- 1934 m. spalio 24–25 d. arkivyskupo Jurgio Matulaičio žemiškieji palaikai iškilmingai perkelti į Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią, kurioje tarnavo marijonai, ir palaidoti Švč. Jėzaus Širdies koplyčioje specialiai įrengtame sarkofage.
- 1953 m. tėvų marijonų prašymu Romos vyskupijoje pradėta beatifikacijos byla. Generaliniu postulatoriumi paskirtas kunigas Kazimieras Reklaitis MIC, o jo pradėtą darbą iki pat beatifikacijos momento tęsė kunigas Juozapas Vaišnora MIC.
- 1987 m. birželio 28 d., švenčiant Lietuvos 600 m. krikšto jubiliejų, popiežius Jonas Paulius II Romos Šv. Petro bazilikoje paskelbė arkivyskupą Jurgį Matulaitį palaimintuoju.
- 2024 m. spalio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimas 2027-uosius paskelbė atmintiniais Palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio ir Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto konkordato metais.

*Prie Vyskupų namo Vilniuje, 1921 m.,
tėvų Marijonų Lenkijos provincijos archyvas.*

ŠTRICHAJ PORTRETUI

Nuo ramentų iki doktorato

Labiau stulbinančią savo kontrastingumu vaikystę ir jaunystę nei Jurgio Matulaičio būtų nelengva surasti. Našlaitis, ligos ištiktas luošas paauglys, antrametis gimnazistas, kurio ateities viltis ir svajones kirste nukirto negalia. Treji gražiausi paauglystės metai (nuo 16 iki 18) prabėgę vaikstant paskui jaučių traukiamą žagrę brolio ūkyje ir trokštant, ir nesitikint, kad gali būti kitaip. O vis dėlto – išskirtinių gabumų studentas (Varšuvos seminarijoje kurso draugų už tobulą lotynų kalbą ir neprilygstatą iškalbą pravardžiuotas Ciceronu!), kunigas, mokslų daktaras, profesorius. Daugelis pasakytų – laimingas likimo posūkis. Pats kunigas Jurgis, tikriausiai ir savo ankstyvąją jaunystę turėdamas galvoje, rašė: „Ką gi aš, vargšas, Tau, Dieve, atiduosiu už tai, ką esi man padaręs ir davęs?“⁴

Ligonis – energingas veikėjas

Šie abu apibūdinimai nesuvokiamu būdu dera vienam kunigo Jurgio gyvenimo laikotarpiui (1889–1907m.). Jam 27, 30, 35-eri. Ir žiauri liga: pavojus gyvybei, gresianti rankos ir kojos amputacija, ilgas ir skausmingas gydymas. Tuo pat metu – kunigų draugijų organizavimas, pagalba pagrindinėms vienuolijoms, „etikos būreliai“, socialiniai kursai, Krikščionių darbininkų draugijos steigimas (didžiausio klestėjimo laikotarpiu, apie 1908 m., šiai Draugijai jau priklausė per 20 000 narių!). Ir dar – lemtinga dvasinė patirtis, įvardijama paprastai: „Pagijau iš Dievo malonės.“ Ne. Kojos ir rankos skausmai liko. Pagydyta tapo širdis: „Dievas davė man suprast šiek tiek kryžių ir kentėjimų reikšmę ir prasmę. <...> Pradėjau kone

4 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 64.

visiškai nepaisyti, ką žmonės apie mane mano, kalba arba rašo: vien žiūriu Dievo garbės ir Bažnyčios labo; sau obalsiu pasiėmiau: *vince malum in bono* („nugalėk bloga gerumu“).⁴⁵

Vienuolis be abito

Petrapilio dvasinė akademija. Didžiulis darbo krūvis, bet ir nepaprastas pasisekimas: puikus dėstytojas, auditorijos pilnos studentų, katedros vadovas, o vėliau ir Akademijos inspektorius (vice-rektorius). Tiesus kelias į pasaulio garbę. O kunigas Jurgis tiesiog atsistatydina. Pažinoję jį tik iš toliau, negali atsistebėti: keistuolis, negi jis nesupranta, ką praranda? Ir tik nedaugelis artimiausių žino tai, kas kyla iš pačių širdies gelmių: „Jaučiu, kad mano tikėjimas stiprėja, kad mane apima didžiulis troškimas viską aukoti Dievo garbei ir Bažnyčios labui.“⁴⁶ Kaip? Beišmirštančioje tėvų Marijonų vienuolijoje, kurią visų pirma reikia atgaivinti, tyliai ir kantriai, be išorinių ženklų, pačioje caro žandarų panosėje.

Vilniaus vyskupo sostas

1918 m. tėvai marijonai jau veikia Lenkijoje, JAV ir Lietuvoje, ką tik gautas oficialus Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuolijos – dar vieno tėvo Jurgio darbo vaisiaus – patvirtinimas. Paskyrimas Vilniaus vyskupu esant tokiai situacijai – tikras tikėjimo ir pasitikėjimo išbandymas: „Vilniuje nesusiorientuočiau; nežinau, ar tenai visiems įtikėtų ir dangaus angelas... Man rodos, kad ten nieko nepadaryčiau, o mūsų reikalai labai nukentėtų. Taigi, prašau mane gelbėti nuo tos nelaimės.“⁴⁷ Vis dėlto įvyko. Septyneri metai Vilniaus vyskupo soste paties kunigo Jurgio akimis. „Diena iš dienos nuolatiniai įtarinėjimai, juodinimai ir šmeižtai. Čia yra tikros skastyklos dalelė.“⁴⁸ Dar būtų galima pri-

5 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

6 J. MATULAITIS, laiškas kun. A. Fajeckiui, 1910 m. lapkričio 7 d.

7 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Kulviečiui MIC, 1918 m. balandis.

8 J. MATULAITIS, laiškas kun. K. Bronikowskiui MIC, 1921 m. gegužės 8 d.

dėti: šeši valdžių pasikeitimai, susišaudymai už kurijos langų, kunigų areštai, grasinimai su juo pačiu susidoroti. Ir dar pamokslas, kurį pasakė pirmą kartą įžengęs į Vilniaus katedrą: „Noriu jums būti ne kuo kitu, kaip tik tėvu ir ganytoju, Kristaus sekėju. Mano darbo dirva – Kristaus Karalija. Mano partija – Kristus.“⁹

Apaštalinio vizitatoriaus kovos

„Esu laimingas. Šv. Tėvas dėl savo gerumo ir malonės nuo manęs nuima Vilniaus diecezijos valdymo našta. Dabar galėsiu visai atsiduoti Marijonų vienuolijai.“¹⁰ Ne, dar ne visiškai. Kol kas – naujas Šventojo Tėvo siuntimas apaštalinio vizitatoriumi į Lietuvą, į Kاونą. „Būdamas Vilniuje turėjau sunkių valandų, <...> bet čia turbūt susidūriau su pačiu Liucipierium. Dirbu dieną ir naktį, meldžiuos ir marinuos.“¹¹ Todėl ir vaisiai neįtikėtini: per porą mėnesių parengtas Lietuvos Bažnytinės provincijos projektas, Šventojo Tėvo patvirtintas ir įgyvendintas. Po to – trys mėnesiai JAV: du pranešimai tarptautiniame Eucharistijos kongrese ir dar aplankytos 92 lietuviškos parapijos: „Sveikata, ačiū Dievui, ištvėrė iki galo, tačiau esu labai nusidirbęs; beveik kasdien sakydavau po du pamokslus, o kartais ir penkis per vieną dieną; nuolat buvau kelyje.“¹² Ir visa tai sergant kaulų tuberkulioze!

Į Amžinąjį miestą

Nuo 1926 m. rugsėjo – dar intensyvesnis darbas: per keturis mėnesius susitarta dėl Lietuvos valstybės santykių su Šventuoju Sostu ir parengtas konkordato projektas. Dokumentas baigtas 1927 m. sausio antroje pusėje. Sausio 21 d. arkivyskupas dokumento projektą išsiuntė Vatikano valstybės sekretoriui kardinolui Pietro

9 J. MATULAITIS, Ingreso pamokslas, 1918 m. gruodžio 8 d., cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. kun. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 202.

10 J. MATULAITIS, laiškas seserims švč. Jėzaus Širdies tarnaitėms, 1925 m. rugpjūčio 6 d.

11 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Chaleckiui, 1925 m. gruodžio 22 d.

12 J. MATULAITIS, laiškas kun. K. Bronikowskiui MIC, 1926 m. rugsėjo 11 d.

Gasparri, sykiu pridėdamas pranešimą apie Lietuvos bažnytinius reikalus. Laišką baigė taip: „Manau, kad mano misiją Lietuvoje galima laikyti baigta. Yra vilties, kad netrukus galėsiu grįžti į Amžinąjį Miestą.“¹³ Tai paskutiniai popieriuje užfiksuoti jo žodžiai. Tą pačią naktį, skausmų suimtas, arkivyskupas Jurgis buvo nugabentas į ligoninę, o sausio 27 d. ankstų rytą jis tikrai grįžo į Amžinąjį miestą. Tik tai buvo ne Roma. Tai buvo dangiškoji Jeruzalė...

Šventuosius reikia priimti...

1987 m. birželio 28 d. Vatikano Šv. Petro bazilikoje popiežius Jonas Paulius II paskelbė, kad nuo šiol į Jurgį Matulaitį dera kreiptis kaip į palaimintąjį, ir jo švente paskyrė sausio 27 dieną. Pamoksle tąkart kalbėjo: „Arkivyskupas Jurgis Matulaitis <...> yra ypatinga Dievo dovana Bažnyčiai. <...> Taigi drauge su naujuoju Palaimintuoju, stojančiu jūsų akyse šalia Lietuvos Globėjo šventojo Kazimiero, meldžiame, kad jūs be paliovos būtumėte verti Kristaus.“¹⁴ Tai – jau atbaigimas, viršūnė. O pradžia? Kai kas sako, jog visa prasidėjo žodžiais, kuriuos 1934 m. popiežius Pijus XI (jį su arkivyskupu Jurgiu siejo asmeninė bičiulystė) ištare audiencijoje tėvams marjonams priimdamas jų dovanojamą arkivyskupo Jurgio Matulaičio portretą: „Miela dovana, nes labai mielas asmuo.“ O po akimirkos: „Tikrai šventas žmogus.“¹⁵ Tai skambėjo kaip daugelio asmeniškai Jurgį Matulaitį pažinusių patirties apibendrinimas. Bet taip pat – ir kaip pranašystė.

13 J. MATULAITIS, laiškas kard. P. Gasparri, 1927 m. sausio 21 d.

14 ŠV. POP. JONAS PAULIUS II, pamokslas Šv. Petro bazilikoje 1987 m. birželio 28 d., cit. in: *Katalikų kalendorius žinynas 1988*, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 67.

15 J. SOBczyk, „W dziesiątą rocznicę“, in: *Wspomnienia o błogosławionym Jerzym Matulewiczu*, Varšuva, 1996, p 370.

KADA TURĖSIME ŠVENTĄJĮ?

Ivairiomis progomis kalbėdamos apie savo vienuolijos Steigėją Arkivyskupą Jurgį Matulaitį sulaukiame nemažai klausimų. Bene dažniausiai tenka išgirsti šį: kodėl iki šiol tiek mažai mūsų tautiečių Bažnyčia yra iškėlusį į altorių garbę?

Gal dėl to šiek tiek kaltas mūsų lietuviškas santūrumas. Bet, kita vertus, ko gero, tiesiog nepakankamai rimtai gyvename savo tikėjimu, nesame perimti tiesos, jog šventumas – t. y. amžinybė dangiškojo Tėvo namuose – yra kiekvieno žmogaus pašaukimas. Todėl nejaučiame tų brolių ir seserų, kurie šventumo kelionę jau nukeliavo pirma mūsų, pavyzdžio ir užtarimo svarbos, nieškomė bendrystės su jais.

Ne ką rečiau klausiamo, kodėl palaimintasis Jurgis taip ilgai nepaskelbiamas šventuoju. O kartais garsiai pamąstoma, esą, jei jis būtų lenkas ar italas, jo kanonizacijos procesas jau seniai būtų baigtas.

Pirmiausia derėtų atkreipti dėmesį, kad arkivyskupo Jurgio beatifikacijos ir kanonizacijos procesą neteisinga laikyti užsitęsusi. Palaimintuoju arkivyskupas Jurgis buvo paskelbtas praėjus vos 60 m. po mirties. O pati beatifikacijos byla, pradėta 1953 m., truko tik 34 metus. Tiesa, pastaruoju metu tapome išimtinai „greitų“ bylą, pavyzdžiui, Motinos Teresės ar popiežiaus Jono Pauliaus II, liudininkais. Tačiau dažniausiai šis procesas būna daug ilgesnis. Pavyzdžiui, mūsų šventojo Kazimiero beatifikacija ir kanonizacija užtruko beveik 100 metų. O štai Marijonų vienuolijos, kurią atnaujino palaimintasis Jurgis, steigėjo tėvo Stanislovo Papčinskio ką tik sėkmingai pasibaigusi kanonizacijos byla – net 240 metų.

Ar galima tikėtis, kad mūsų palaimintasis Jurgis bus kanonizuotas – paskelbtas šventuoju? Žinoma. Ir ne tik galima. Tiesiog būtina. Tačiau turime žinoti, kad, kaip jau minėta, tolesnė proceso

eiga labiausiai priklausys nuo mūsų tikėjimo ir pasitikėjimo. Stasio Ylos knygos *Jurgis Matulaitis* trečiojo leidimo epiloge kunigas Vaclovas Aliulis MIC tiksliai nusako situacijos esmę: „Beatifikacija, juo labiau kanonizacija nėra tautinio prestižo dalykas, – taip mąstydami ir tokiais motyvais veikdami greičiau pakenktume šventam reikalui. <...> Jurgio Matulaičio kanonizacijos reikalas pajudės iš vietos, kai daugelyje pasaulio šalių jis bus pažįstamas ir gerbiamas, jo užtarimu gaunama malonių ir iš jų bent vieną, patirtą jau po beatifikacijos, bus galima įvertinti kaip stebuklą. Tam reikia daug maldų, įkvėptų didelio pasitikėjimo Dievu ir jo tarnais.“¹⁶ Būtent. Reikia didelio pasitikėjimo Dievu. Šventųjų užtarimo prašymas, kaip ir prašomoji malda apskritai, – rimtas iššūkis besimeldžiančiam. Čia reikia tikėjimo, kad Dievas iš tiesų gali padaryti tai, ko prašome. Ir nesakykime, jog tai savaime aišku. Jei nuoširdžiai – duok Dieve, kad visuomet gebėtume bent jau su anuo Evangelijos tėvu iš širdies gilumos, visu savimi atsidusti: „Tikiu! Padėk mano netikėjimui!“¹⁷

Arkivyskupas Jurgis Matulaitis turėtų būti įdomus Lietuvos visuomenei tiesiog kaip ryški istorinė asmenybė: pirmųjų socialinių kursų organizatorius, savo socialiniu mokymu turėjęs įtakos net garsiajai žemės reformai, Vilniaus vyskupas itin sudėtingu istoriniu laikotarpiu, netikėtai gabus diplomatas – Lietuvos Bažnytinės provincijos bei Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos konkordato projekto autorius. Tačiau, kai prabylame apie Jurgį Matulaitį – palaimintąjį, būsimą šventąjį, turime suprasti, jog visų prima kalbame apie esmines žmogaus ir jo gyvenimo tiesas: ar tikim, kad esam Dievo sukurti ir Jo mylimi, ar leidžiam Dievui būti mūsų gyvenimo Viešpačiu, ar suvokiam savo gyvenimą kaip kelionę į dangiškojo Tėvo namus. Akivaizdu, jog nedaugelis šiandien rimtai apie visa tai susimąsto... Ir vis dėlto paradoksas: viena vertus, mūsų postmoderninėj visuomenėj, regis, nėra ir negali būti vietos šventiesiems ir

16 Kun. Vaclovas ALIULIS MIC, „Kilnumo garsas ir altoriaus šlovė“ in Stasys Yla, *Jurgis Matulaitis*, Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuolija, 2007, p. 267.

17 Mk 9, 24.

jų liudijamoms vertybėms; kita vertus, visuotinio nerimo, sumaišties, skubėjimo, konkurencijos akivaizdoje mes visi taip ištroškę būtent to, kas pastovu, kas gali laiduoti tikrąją gyvenimo pilnatvę. Kaip tik todėl mums labai reikia šventųjų pagalbos, jų rodomo kelio... Neabejoju, jei tik pradėsime tai atpažinti ir pripažinti – Viešpats nedels su malone, turėsime šventąjį Jurgį Matulaitį.

Su Stasio Ylos knygos *Jurgis Matulaitis* (trečia laida) pristatymais, taip pat palaimintojo relikvija ir ją lydintia paroda esame aplankiusios ne vieną Lietuvos kampelį. Palaimintojo Jurgio Matulaičio muziejuje¹⁸ sutinkame įvairiausių žmonių. Patirtis tik patvirtina ankstesnę mintį. Auditorijos paprastai susirenka ne itin gausios ir lankytojų muziejuje ne minios. Akivaizdu, tema lyg ir nepatraukli, tolima daugumos interesams. Kita vertus, taip pat aišku, kad dažnas iš mūsų, net sau to nepripažindamas, vis dėlto ieško, kas jam padėtų atsakyti į patį svarbiausią – gyvenimo prasmės klausimą. Juk sąmoningai ar nesąmoningai jis rūpi absoliučiai kiekvienam. Tada ir būna džiugiausia pamačius, kad Palaimintojo asmuo per vaizdą, žodį, buvimą drauge su kitais prakalbino žmogaus gyvenimą, kai jo akys nušvinta, kai jis klausia, kai perka knygą ne iš mandagumo, bet norėdamas toliau ieškoti... Tegu ir ne daugelis, ne minios. Ne tas svarbiausia.

Palaimintasis Jurgis – mūsų¹⁹ vienuolijos Steigėjas. Todėl, kalbėdamos apie jį, esame laimingos, kaip vaikai, pasakojantys apie mylimą ir mylintį tėvą. Kai kas suklūsta, kai pasidalijame šiuo džiaugsmu, ir klausia, kur, kada ir kaip viena ar kita sesuo „atrado“ tėvą Jurgį, susidomėjo jo asmeniu ir gyvenimu. Tuomet norisi atkreipti dėmesį į vieną skirtumą: išgyventi bendrystę su šventuoju nėra tas pats, kas pasinerti į jo gyvenimo analizę. Galima tobulai išstudijuoti žmogaus gyvenimą ir žinoti daugybę jo faktų, niekuomet nepakėlus akių ir širdies nuo nuotraukų ir knygų į patį asmenį. Tikėjimas šventųjų bendravimu veda daug toliau. Tas, kuris meldžia šventojo

18 Palaimintojo Jurgio Matulaičio muziejus, duris atvėręs 2011 m., veikia Marijampolės Marijonų vienuolyne, J. Bendoriaus g. 3.

19 Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų.

užtarimo patikėdamas jam savo rūpesčius ir problemas, kuris ieško šventojo kaip vadovo savo žemiškajai kelionei, suvokia, kad susitiko ne tik su liudijimais ir atsiminimais, bet ir su asmeniu – esančiu, jaučiančiu, veikiančiu. Todėl kiekviena sesuo tikrai galėtų papasakoti savo draugystės su tėvu Jurgiu istoriją. Ir tą asmenišką, taip pat ir visos bendruomenės ryšį su palaimintuoju brandina pačios įvairiausių patirtys. Pavyzdžiui, pastaruoju metu ypač daug pasakodamos kitiems, kaip niekad ryškiai „pamatėme“ tris palaimintojo gyvenimo šūkius. Pirmasis, Vilniaus vyskupo – „Nugalėk blogį gerumu“. Toji frazė iš tiesų sukrečia, kai žvelgi į kojos ir rankos įtvarus, kuriuos daug metų ant kaulų tuberkuliozės pažeistų galūnių nešiojo Jurgis Matulaitis, kai Vinco Šlekio ir kitų vaikystės draugų atsiminimuose iškyla „nereikalingo“ vaiko, našlaičio, augančio brolio šeimoje, akys. Radikalus pozityvumas. Radikali meilė. Antrasis šūkis, parinktas atkurta Marijonų vienuolijai, – „Dievui ir Bažnyčiai“. Čia irgi svarbus kontekstas. Jurgis Matulaitis, kad ir varginamas kūno negalios, studijavo ir daug pasiekė: tapo mylimu profesoriumi, garbingos, didelės vyskupijos vyskupu, diplomatu – Šventojo Tėvo atstovu. Vis dėlto nesinaudojo nė viena proga savo paties gerovei ir patogumui kurti. Priešingai, žiūrėjo, kaip visa, kas jam Dievo duota, naudoti dėl kitų. Ir trečias šūkis, labai intymus ir asmeniškasis, užsirašytas dienoraštyje: „Dievas <...> tegu būna viduriu viso mano gyvenimo: ašimi, apie kurią suktųsi visos mano mintys, norai ir darbai...“ yra raktas į palaimintojo Jurgio paslaptį. Kaip tik dėl šito savo šūkio, kuris tarsis atrakina anuos du, tėvas Jurgis labai reikalingas mums visiems šiandien ir bus reikalingas visada. Per daug aplink save matom gyvenimų, kurie, truputėlį pasisukę apie tą ar kitą populiarių centrą, išbyra, sutrupa... Tada vėl kitas bandymas, kitas tikslas, kitas centras – ir istorija kartojasi. O neretai to centro ir visai nebelieka. Nebelieka jokios prasmės. Tuomet labai skauda. Tada pykstam, griaunam, kariaujam su savimi ir kitais, svaiginamės, lošiam... Žmogaus gyvenimas privalo turėti ašį – pastovią ir tikrą. Tėvas Jurgis liudija, kad tokia ašis yra ir ją pasirinkus net blogiausiai besiklostančios aplinkybės negali sutrukdyti patirti tikrą gyvenimo pilnatvę...

Bene labiausiai tų, su kuriais tenka kalbėti apie palaimintąjį Jurgį, smalsumą žadina klausimas, ko dar trūksta, ko reikia, kad turėtume jį šventuoju.

Raidiškai žiūrint – dar vieno stebuklo, įvykusio jo užtarimu jau po beatifikacijos, kuris būtų patvirtintas dokumentais. Visa kita atlikta beatifikacijos proceso metu, kuomet palaimintojo Jurgio gyvenimo šventumą paliudijo daugybė liudininkų, o ištyrus visus žinomus jo raštus pripažinta, kad visi jie visiškai sutinka su Bažnyčios mokymu. Nei raštus tyrusių specialistų išvados, nei dekretas, patvirtinantis, jog palaimintasis pasižymėjo herojiškomis dorybėmis, nenustoja galios.

Tad dabar viskas priklauso nuo mūsų tikėjimo ir pasitikėjimo, mūsų drąsos priimti palaimintojo vedimą, melsti jo užtarimo. O svarbiausia – drąsos liudyti vieni kitiems apie palaimintojo užtarimu patiriamas Dievo malones. Ir taip norisi tikėti, kad lietuviai neliks abejingi, ateis, atvažiuos, melsis prie tėvo Jurgio Marijampolės bazilikoje. Ne tik tie, kurie visada ateina. Bet ir tie, kurie iki šiol nedrįso, nemanė, jog verta...

*Kojos įtvaras.
Pal. Jurgio Matulaičio
asmeninių daiktų kolekcija,
Pal. Jurgio Matulaičio
muziejus Marijampolėje.*

„KRYŽIUS TIK PAVEIKSLĖLIUOSE GRAŽUS“ (Grūdo logika 1)

Popiežius Jonas Paulius II arkivyskupo Jurgio beatifikacijos Mišų homilijoje citavo eilutę iš Evangelijos pagal Matą: „Kas nei-ma savo kryžiaus ir neseka paskui mane – nevertas manęs“ (10, 38). Ir paaiškino, jog ji „labai tiksliai nusako arkivyskupo Jurgio pašau-kimą ir gyvenimą. Per penkiasdešimt šešerius metus jis stengėsi būti vertas Kristaus. Ėmė tad savo kryžių. O kryžiai, kuriuos jis turėjo imti ir nešti, buvo daugerioipi. Ėmė jis tuos kryžius ir sekė paskui Kristų. <...> Tai rodo jo žodžiai, jo darbai, visa jo pastoracinė veikla. Neieškojo savęs. Nesiekė „susirasti sau gyvenimą“. Priešingai, buvo pasirengęs ne vienu atveju prarasti savo gyvenimą. Kaip tik dėl to pasiekė tą gyvenimo pilnatvę, kurią žmogus gali patirti Kristuje.“²⁰

Kryžius – svarbiausia pal. Jurgio šventumo tema. Kodėl? Tiesa, pal. Jurgio asmeninis kryžius – fizinė kančia aiški ir lengvai įvardi-jama. Jo paties žodžiais, „nuo penkiolikos metų kovoju su kaulų tu-berkulais“.²¹ Ši nuolatinė kova kartais tapdavo ypač žiauri: „reikalai taip toli nuėjo, kad grėsė kojos amputavimas“.²² „Kai prasidėjo tos injekcijos, galima pasakyti, kad ne gyvenau, o vegetavau. Tik dabar protas ima šiek tiek veikti, bet ir tai dar nesu tinkamas svarbesniam darbui. Ačiū Aukščiausiajam ir už tai, kad dabar galiu aukoti šv. Mi-šias ir bent jau su lazda pereiti per kambarį.“²³

20 Šv. POP. JONAS PAULIUS II, pamokslas Šv. Petro bazilikoje 1987 m. birželio 28 d., cit. in: *Katalikų kalendorius žinynas 1988*, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 67.

21 J. MATULAITIS, laiškas E. Kulešai, 1923 m. sausio 23 d.

22 J. MATULAITIS, laiškas vysk. T. Kulinskiui, 1905 m. balandžio 19 d.

23 J. MATULAITIS, laiškas t. H. Kuzminskiui, 1905 m. balandžio 28 d.

Sunkiau apčiuopti vidinę kančią. Vis dėlto viena kita laiškų eilutė šiek tiek praskleidžia uždangą: „Neseniai man pranešta, kad mane, kadangi nepakenčiamas esu, iš tikrųjų nuspręsta nušauti Katedroje; tai vėl dabar žada nunuodyti.²⁴ Ką gi, brolau, darysi? *Per multas tribulationes oportet intrare in regnum coelorum*²⁵. Žinoma, kryžius tik paveikslėliuose išrodo gražus, gėlėmis papuoštas; tikrasis kryžius, gyvenimo kryžius visuomet sunkus, slegia. <...> Kai man pirmą kartą pranešė rimtas kunigas, kad aš esu Varšuvos konsistorijoje už bedievi laikomas, kad aš net aprobatos negausias, man buvo tai labai skaudu, tiesiog susirgęs jaučiausi, kaip nesavas vaikščiojau kokias dvi savaites.“²⁶

Tačiau svarbiausia ne pačios kančios ir blogio patirtys. Esmė – kaip viso to akivaizdoje pal. Jurgis išlaikė viltį, optimizmą, energiją, ramybę? Atsakymas: „Nesiduok pikto nugalimas, bet nugalėk pikta gerumu.“²⁷ Šie apaštalo Pauliaus žodžiai buvo esminė pal. Jurgio Matulaičio dvasinio gyvenimo nuostata. Beje, ne tiek paties pasirinkta, kiek gauta iš malonės Kryžiaus slėpinio akivaizdoje: „Kaip perkūnas mane trenkė, kai suėjęs savo draugą kun. Tauerį iš jo išgirdau, kad Arcivyskupo Kuriijoje tartasi mane suspenduoti ir prie jokių darbų neprileisti. Tarsi, kad žemė būtų po manim prasiskyrusi; netekau pamato po kojų. Tasai smūgis tiesiog teko man persirgti. Daugiau kaip savaitę išbuva užsidaręs savo kambaryje. Besergant ta liga, Dievas davė man suprast šiek tiek kryžių ir kentėjimų reikšmę ir prasmę. Ir pagijau iš Dievo malonės. Pradėjau kone visiškai nepaisyti, ką žmonės apie mane mano, kalba arba rašo: vien žiūriu Dievo garbės ir Bažnyčios labo; sau obalsiu pasiėmiau: *vince malum in bono* (t. y. nugalėk pikta gerumu).“²⁸

Skirtumas tarp žmonių gyvenimų priklauso nuo to, kaip pasirenkama elgtis blogio akivaizdoje: sekti pasaulio logika (bėgti, pykti, keikti, ieškoti kaltų) ar Dievo logika, Kryžiaus logika: „O aš

24 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui MIC, 1924 m. spalio 27 d.

25 Plg. Apd 14, 22.

26 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1912 m. rugsėjo 20 d.

27 Rom 12, 20.

28 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

jums sakau: nesipriešink piktam, bet jei kas tave užgautų per dešinią skruostą, atsuk jam ir kitą.“²⁹

Pal. Jurgio apsisprendimas čia visada buvo daugiau negu aiškus. „Niekada nedera nuleisti rankas prieš blogį, reikia jį nugalėti gerumu.“³⁰ Nes tai – Dievo kelias. Mirtimi ant kryžiaus – visiškai save atiduodamas – Jėzus atsakė į visą visų laikų pasaulio blogį. Gėris triumfavo. Todėl vienintelis būdas keisti pasaulį, daryti jį bent kiek geresnį, statydinti Dievo karalystę žemėje (apie kurią nuolat kalbėjo ir svajojo tėvas Jurgis) – kito skruosto arba mirusio grūdo logika: „Reikia nesibijoti apmirti, kaip tam grūdui, kurį mini Evangelija, įbertam į žemę. Kol grūdas nebus apmiręs, jis vienas nenau dingai gulės žemėj; tiktai kada bus patsai apmiręs, jis išduos gyvybę ir atneš keleriopą vaisių. Taip ir žmogus neturi bijotis apmirti, paskęsti Dievuje. Kada bus žmogus sau ir pasauliui tikrai numiręs, tik tada jis atgis ir atgims Dievuje ir gausių vaisių išduos.“³¹

Arba, dar aiškiau ir paprasčiau: „Kristus aiškiai sako: Tik tada grūdas naują gyvybę iš savęs ir vaisių atneša, kuomet kritęs į žemę numiršta sau ir supūsta. Nenorėk Tamsta save perdaug apsaugoti ir nesibijok Dievuje paskęsti ir dėl Dievo sau numirti, o tuomet <...> daug vaisių atneši.“³²

Beje, tėvas Jurgis laiškuose nuolat kartoja vieną eilutę iš Evangelijos pagal Luką. Aišku, kaip jam įprasta – lotyniškai: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* („Savo ištverme jūs išlaikysite savo gyvybę“)³³. Štai kad ir čia: „Kad turite priešininkų ir priešenybių, nenusiminkite ir nesistebėkite; tai paprastas apsireiškimas. Karionė yr žmogaus gyvenimas. *In patientia vestra, possidebitis animas vestras*. Darykite, kas galima, kad kun. K. širdis atsileistų: *vince malum in bono*.“³⁴

29 Mt 5, 39.

30 J. MATULAITIS, laiškas V. Jeute.

31 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 25.

32 J. MATULAITIS, laiškas L. Bistrui, 1913 m. rugsėjo 29 d.

33 Lk 21, 19.

34 J. MATULAITIS, laiškas kun. V. Kulikauskui, 1924 m. gruodžio 19 d.

Būtent. Dažniausiai – kaip tik taip, greta garsiojo *vince malum in bono*. Kas tai? Ar ši Viešpaties ištarmė, kurią evangelistas Lukas įterpia pačiame įspėjimų apie artėjančias nelaimes ir persekiojimus centre, kažkaip naujai atskleidžia tėvo Jurgio šūkį, o kartu ir jo partitis: vidines ir išorines? Verta pamėginti tiesiog iš tėvo Jurgio perspektyvos, iš jo gyvenimo, iš jo kasdienybės perskaityti kiek didesnę Evangelijos ištrauką. Ir susivokti – skaitom ir apie save. Apie pasaulį, kuriame gyvename šiandien, kai žodis „karas“ staiga virsta artima tikrove:

„Tauta sukils prieš tautą ir karalystė prieš karalystę. Šen ir ten bus didelių žemės drebėjimų, ligų ir badmečių. Bus baisenybių ir didelių ženklų iš dangaus. Pirmiausia žmonės pakels prieš jus rankas ir ims jus persekioti. Dėl mano vardo tąsys jus po sinagogas ir kalėjimus, vedžios pas karalius ir valdytojus. Tada jums bus proga liudyti. Taigi įsidėkite sau į širdis iš anksto negalvoti, kaip ginsitės; aš jums duosiu tokios iškalbos bei išminties, kad negalės nei atsispirti, nei prieštarauti nė vienas jūsų priešininkas. Jus išdavinės tėvai, broliai, giminės ir draugai; kai kuriuos net žudys. Visi jūsų nekęs dėl mano vardo. Vis dėlto nė plaukas nuo jūsų galvos nenukris. Savo ištvorme jūs išlaikysite savo gyvybę.“³⁵

Taigi *vince malum in bono*, „kad širdis atsileistų“. Juk kiekvienas karas – ir naminis, ir pasaulinis – visada prasideda žmogaus širdyje: „Nes žmogaus širdis visokių ugnies jausmų pilna gali būti jėga, kitus sušildančia, uždegančia, sukaitinančia, kaip garas ir elektra, prie gero darbo patraukiančia ir pastumiančia, arba vėl kenksmingu gaivalu, viską sunaikinančiu.“³⁶

Tokie paprasti, tokie kasdieniški tie tėvo Jurgio patarimai ir priminimai laiškuose. O vis dėlto būtent juose akistata su pačia globaliausia realybe: gėrio ir blogio prieštara. Ir toji pati kviečio grūdo logika. Kryžiaus logika: „Prašau imti dalykus ramiai. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*. Kiek galėdamas nusileisk ir taikykis.“³⁷

35 Lk 21, 10–19.

36 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 22.

37 J. MATULAITIS, laiškas kun A. Cikotai, 1924 m. spalio 31 d.

„Man rodos, kad gal per jautrus esi kai kuriems mažmožiams, per greit užpyksti ir įsižeidi. Aš tai stengiuosi tokius mažmožius nutilėti, net nė neparodau, kad juos jaučiu; patyriau, kad tai geriausias būdas su žmonėmis: dažnai jie patys atsipeikėję nori paklaidas atitaistyti ir dar paskui švelnesni, mandagesni esti. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*. Nuo kryžių ir kryželių niekur žmogus negali pabėgti, visur jų randasi, kad ne tokių, tai kitokių.“³⁸

„Nenusiminkite, kad ne visi Jums palankūs. Būkite kantrūs. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*. Už blogą geru atsimekėkite. <...> Dirbkite kaip dirbę, nieko nepaisydami.“³⁹

Galiausiai netgi ir taip: „Labai gerai darai, kad tyli ir laikaisi šalyje nuo visokių politikų. Tylėk ir kentėk, anot lietuviško priežodžio, kad ir kuolus tašytų ant galvos: *in patientia vestra possidebitis animas vestras*. Aš įsitikinau, kad kantrybe labai daug galima pergalėti.“⁴⁰

O jei kam nors vis dėlto pasirodytų, kad ištvermė ir kantrybė – silpnųjų ir bailiųjų reikalas, tėvas Jurgis griežtai primintų: „Saugokimės, kad nepamirštume, kokios dvasios ir kieno dvasios privalome būti valdomi. Ar ne Kristaus?“⁴¹

38 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1913 m. vasario 11 d.

39 J. MATULAITIS, laiškas kun. V. Kulikauskui, 1925 m. sausio 24 d.

40 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1911 m. spalio 8 d.

41 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 48.

Breviorius. Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių daiktų kolekcija,
Pal. Jurgio Matulaičio muziejus Marijampolėje.

„VISIŠKAI IR PILNAI“ (Grūdo logika 2)

„Kiekvienas iš mūsų turi iš liuso noro, visiškai savęs išsižadėjęs, pilnai atsiduoti ir pasišvęsti Bažnyčiai. Tame matau branduolį ir esmę mūsų pašaukimo.“⁴²

Ne, tai ne atsitiktinumas, ne redaktoriaus ar maketuotojo sprendimas. Tai vienintelė eilutė visuose *Užrašuose*, pabraukta paties palaimintojo Jurgio Matulaičio.

Atsiduoti ir pasišvęsti! Iki galo! Visiškai! Šiandien mūsų aplinkoje, mūsų visuomenėje tai nėra sava, suprantama, patrauklu, populiaru. Greičiau jau esame linkę pabandyti, pasimatuoti, ar tiks, apsidrausti, pasilikti atviras duris, įsipareigoti laikinai. O to „pilnai“ ir „visiškai“ gerokai bijome. Visur. Visomis aplinkybėmis, visuose pasirinkimuose. Anksčiau lyg buvo kiek kitaip. Prieš šimtą metų tos sąvokos atrodė ne tokios keistos ir nejaukios. Jau vien todėl, kad santuoka, šeima daugumos patirtyje ir mintyse tikrai buvo „visiškai ir pilnai“, visam gyvenimui. Ir vis dėlto žmogaus širdis visais laikais išlieka tokia pati. „Kada prisiėjo tvirtesniais apžadų ryšiais su Viešpačiu susirišti, ir mane baimė ėmė.“⁴³

Bet yra tame pačiame laiške ir kitos eilutės.

„Jau nuo seniai dangiškoji malonė mane skatino ir verste vertė, kad visa širdžia atsiduočiau Dievui, kad Dievą padaryčiau savo viso gyvenimo viduriu ir saule, apie kurią visos mano mintys, jausmai, geismai ir darbai suktųsi; jau nuo seniai Šventosios Dvasios balsas šaukia.“

42 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 4.

43 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3, 15 d.

Ir dar: „Meilė stebuklus daro ir galinga kaip mirtis. <...> Kas Dievo meilės stebuklus gali apsaukti: viskas niekai vieni prieš Dievo meilę!“

Kažin, ar ne čia ir yra visa esmė. Pašaukimas. Tas užkalbini-
mas, kvietimas į gilių giliausią bičiulystę, susitikimą su Kitu, meilės
sadorą. Tačiau yra viena būtina sąlyga, kad du asmenys (žmogus
ir žmogus arba Dievas ir žmogus) galėtų tikrai susitikti meilėje.
Tai – visiškas nusiginklavimas. Viena vertus, mes tą puikiai žinome
ir suprantame. Atpažįstame tai kaip esminį troškimą, įrašytą savo
pačių širdyse: norime būti visiškai priimti, be išlygų ir sąlygų, be
ribų. Nenorime, kad mus pasimatuotų ir padėtų į šalį arba mumis
naudotųsi, kol nusibos. Nenorime, kad mums sakytų: „Aš noriu ta-
vęs šiandien, bet nežinau, ar norėsiu rytoj.“ Arba: „Man reikia šio to
iš tavęs, bet nereikia tavęs.“ Ir vis dėlto, kai patys stovime priešais
kitą, laukiantį, trokštantį iš mūsų išgirsti tą „pilnai“ ir „visiškai“, –
išsigąstame. Gal dar ne dabar... Dar nesu tikra(s)... Geriau pirma
pabandykime... Be įsipareigojimų... O kas, jei nepatiks, nesutaps...
Jei pasirodys per sunku, jei nusivilsiu... ir t. t. Kodėl taip? Pal. Jur-
gis, rašydamas Leonui Bistrui, niekaip negalėjusiam apsispręsti ir
pasakyti „taip“ kunigystei, negailestingai apnuogina šios tikrovės
šaknį:

„Man rodos, kad Tamstos abejojimai iš to pareina, kad Tamsta
dar per daug savimi gyvenį, apie savo asmenį kaip apie kokią ašį
sukinėjiesi. Norėtum palyginant į kokį banką įdėti save ir gyvenimą,
kad Tamstos „aš“ kuo daugiausiai palūkanų atneštų, norėtum save
užhipotekuoti gerai ir apsaugoti, kad Tamstos „aš“ nežlugtų, kad
koks prietykis neištiktų.“⁴⁴

Ašis. Esminis pasirinkimas: „į save“ arba „iš savęs“. Ir tik tada,
kai pasirenkama „iš savęs“, įmanoma eiti kito link. Dar kartą reikia
suklusti girdint tą patį žodį: „pašaukimas“. Jėzus sakė: „Sek pas-
kui mane...“ Ir apaštalai sekė. Išgirdo balsą, pakėlė akis, pamatė. Ir
tuomet jau ėjo žiūrėdami į Kitą. Kaip Petras ežero paviršiumi. Tik

44 J. MATULAITIS, laiškas p. L. Bistrui, 1913 m. rugsėjo 29 d.

tol, kol „iš savęs“, tik tol, kol visiškai „į kitą“, kol buvo įsispokojęs į Jėzų. O kai tik „į save“ – gelbėkit, skęstu!

Galime sakyti – senamadiška, galime teisintis – niekas taip nesielgia. Galime. O vis dėlto širdies gelmėje kiekvienam aišku: ten, kur vyksta dviejų asmenų susitikimas meilėje, vidurio kelio paprasčiausiai nėra – „pilnai ir visiškai“ arba nieko! Ar tik ne todėl tą vienintelį sakinį savo dienoraštyje pal. Jurgis pasibraukė? Jam buvo visiškai aišku: viskas arba nieko – čia vienuolinio (o ir bet kokio kito) pašaukimo esmė. Taip sprendė ir savo asmeninio pasirinkimo klausimą: „Atsiminęs šv. Evangelijos žodžius: jei grūdas įbertas į žemę neapmirs, pats sau vienas liekasi, neišduoda gyvatos; pasiryžau apmirti sau ir paskęsti, vildamasis, kad Kristuje atgimsiu.“⁴⁵

Galų gale, juk Dievas pirmas save duoda būtent taip – „pilnai ir visiškai“: „Dievas mums parodė savo meilę tuo, kad Kristus numirė už mus, kai tebebuvome nusidėjėliai“ (Rom 5, 8). Tada suprantamas ir logiškas tampa šiaip jau keistokai skambantis tėvo Jurgio sakinukas asketinėje konferencijoje: „Artintis prie Jo, tapti į Jį panašiu – tai kviečio grūdas: numirti sau ir pasauliui.“⁴⁶

Tik taip gali susitikti Dievas ir žmogus. Tik tokį dviejų asmenų susitikimą iš tiesų verta vadinti meile. Tik tada meilė gauna leidimą daryti stebuklus. Tuomet gimsta nauja gyvybė, kažkas, ko nebuvo. Tada esame vaisingi. Tik visiškai atsidavę, pasišventę.

„Šventieji, vis tik, labiausiai išsiskiria tuo, kad mokėjo paskęsti Dievo valioje, mokėjo save prarasti ir kaip tik todėl tuomet atgydavo ir nešdavo šimteriopą vaisių. Nėra pašaukimo be iššūkio ir sunkumo. Kai Dievas mus šaukia, privalome viską apleisti, o visų pirma – save pačius. Tuomet atgimsime naujam gyvenimui. Labai svarbus dalykas yra nebijoti atsiduoti Dievo malonei, nes jei tuo būdu apmirsime, tai tik tam, kad duotume šimteriopą vaisių.“⁴⁷

45 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3, 15 d.

46 J. MATULAITIS, *Manuscripta lituana*, asketinė konferencija *De Christi resurrectione*.

47 J. MATULAITIS, Apie šventumą, in: *Konferencje ascetyczne*, red. kun. Jan Bukowicz MIC ir Tadeusz Gorski MIC (vert. aut.).

Ir tai nereiškia, jog tą minutę, kai pasakome „taip“, jau viskas atlikta, viskas paprasta ir lengva, kad nebereikia pastangų. Priešingai. Tai kelio pradžia. Pirma kibirkštis į troškimo ir ilgesio laužą:

„O ir dabar, Brolau, gerai žinau, kad sunku nors kiek aukštyn palypėti tobulybės keliu; kai bematant, žiūri žmogus, jau ir vėl žemyn nukritęs. Bet <...> esu pasiryžęs varu ir drąsa įgriebti tą dangaus karaliją, kad ir tūkstančius kartų žemyn tektų nukristi ir nupulti; bet vis kelsiuos, lipsiu aukštyn, o tikiuosi, kad Dievas padės ir įgysiu tą dangaus karaliją. <...> Taigi ir Tu, Brolau, nenusimyk; <...> Dievą mylėti visada galėsi; <...> Mylėkime, Brolau, Dievą ir žmones, o Kristaus dvasia prives mus prie viso, kas bus reikalinga ir mūs išsitobulinimui, ir žmonių išganymui. Gal dėl menkos sveikatos alkinimo, badėjimo, nemigio nepanešime nė vienas iš mūs, bet, Brolau, Dievo ir artimo meilę panešime.“⁴⁸

Pašaukimas visada reikš išdrįsti išgirsti. Taip, atsiliepti Šaukiančiajam visada reikš atsiduoti, paskęsti, pasišvęsti – priklausyti kitam. Kitaip sakant, rizikuoti, neturėti garantijų. Bet ar reikia garantijų vaikui, kuris patikliai puola į ištiestas tėvo rankas... Kad ir iš kaip aukštai... Jei tik tėvas sako: ateik, nebijok!

„Bučiuoju Tavo apvaizdos ranką, pilnai ir visiškai atsiduodu Tau, Viešpatie, mane vesti. Dangiškasis Tėve, daryk su manim kaip tinkamas.

Stebėtina keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo kelius ir sumanymus atspės. Štai aš, Tavo tarnas: siųsk mane, kur nori. Kaip kūdikis puolu Tavo prieglobstin: nešk mane.“⁴⁹

48 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3, 15 d.

49 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 32–33.

„BAŽNYČIA... VIENINTELĖ MANO TĒVYNĒ“

Bažnyčios slėpinys. Tai be galo jautrus pal. Jurgio dvasingumo struktūros nervas, antroji pusė to galingo variklio, kuris drauge su visišku atsidavimu Dievui stūmė pirmyn jo vidinį gyvenimą ir išorinį veikimą. Todėl nekeista, kad į gyvenimo pabaigą jis galėjo rašyti: „Šiandien tikrai galiu pasakyti, kad Katalikų Bažnyčia yra vienintelė mano tėvynė ir aš esu tik jos vienos patriotas.“⁵⁰

Pal. Jurgio Matulaičio požiūris į Bažnyčios slėpinį nėra kuo nors ypatingas teologinio Bažnyčios apibūdinimo prasme. Priešingai – tėvas Jurgis visiškai ištikimas savo meto ekzeziologijai. Jo išskirtinumas glūdi tik tikėjimu paremto asmeninio santykio su Bažnyčios tikrove gelmėje. Pal. Jurgis – žmogus, kuris be išlygų tiki Bažnyčia ir iš šio tikėjimo semiasi jėgos mylėti ją tokią, kokia ji yra, ir jai pasiaukojamai tarnauti. Jam Bažnyčia visų pirma yra Jėzaus Kristaus troškimo ir veikimo vaisius. Viskas paprasta: „Ko Kristus troško? – Įvykdyti Dievo karaliją čia ant žemės, t. y. Šventą mūsų Bažnyčią.“⁵¹

Todėl ir jis, ištikimas Kristaus sekėjas, visada ir visur stengėsis Kristaus dvasia pasiimti, privalėjo trokšti to paties, savo Viešpaties kūriniu tikėti ir pasitikėti be išlygų: „Viešpatie! Tikiu į visa tai, ką esi apreiškęs, ko Šv. Katalikų Bažnyčia moko, tikiu į visa tai, kas yra Šv. Rašto ir Šv. Tėvų padavimuose. Viešpatie, Tu matai mano širdį ir žinai, kad nuo to laiko, kai esu kunigu, niekad nenorėjau nei mažiausiame daiktelyje prasilenkti su Tavo apreikštąja tiesa, su Tavo šv. Bažnyčios mokslu. Tavo malonės stiprinamas, rodos, esu pasiryžęs už kiekvieną apreikštą tiesą savo galvą paguldėti.“⁵²

50 cit. T. GÓRSKIS MIC, *Bažnyčia mano tėvynė*, 1999 m.

51 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 3.

52 *Ten pat*, p. 76.

Pal. Jurgis pelnytai yra pavadintas žmogumi, įsimylėjusiu Bažnyčią. Šios meilės gelmę patvirtina iki didvyriškumo ištikima kasdienė tarnystė Bažnyčiai per visą gyvenimą. Ji ne kartą prasiveržia ir jo raštuose: „Šv. Katalikų Bažnyčia, tikroji Kristaus karalija ant žemės, karščiausiai mano numylėtoji! Jei tave užmirščiau, tegul būna užmiršta mano dešinioji, tegul mano liežuvis pridžiūsta prie gomurio, jei aš tavęs neatsiminčiau, jei aš tavęs nelaikyčiau, mano mieliausioji Motina, už visų didžiausią savo linksmybę! <...> Tasai šauksmas tebūnie nuolatiniu mano širdies šauksmu.“⁵³

Aišku, kalbama ne tik apie jausmą. Tikroji meilė aukojasi, tar nauja. Būtent tokią pal. Jurgio meilę Bažnyčiai atskleidžia jo malda: „Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant ta mazgotę, puodkelę, kuria viską valo, o suvartoję meta šalin kur į tamsiausią ir bjauriausią kampa, tegul ir aš taip tapčiau suvartotas ir sunaudotas, kad tik Tavo Bažnyčioje būtų nors koks kampelis geriau išvalytas, kad tik Tavo name būt šiek tiek švariau ir skaisčiau. Tegul paskui mane numeta kur, kaip tą mazgotę suterštą, sunėšiotą. <...> Duok, kad aš būčiau paniekintas, kad susinešiočiau, sudilčiau, kad tik Tavo garbė augtų, platintųs, kad tik tuo prisidėčiau prie Tavo Bažnyčios tarpimo.“⁵⁴

Pal. Jurgio meilė Bažnyčiai – tai ne žavėjimasis gražia idėja. Ji labai konkreti, apglėbianti visą regimąją Bažnyčios tikrovę, per kurią ir kurioje nepaliaujamai veikia kurianti Dievo Dvasia. Pirmiausia – mažiausius, labiausiai apleistus Bažnyčios vaikus: „Tiesioginis mūsų tikslas visada privalo būti sielų išganymas, Dievo karalijos platinimas čia, ant žemės. Darbas ir kova dėl sielų išganymo ir Bažnyčios gero, ypač tenai, kur sunkiausia, kur, rodos, viskas pralaimėta, kur Bažnyčia varžoma ir persekiojama, papiktinimai įsivyravę ir prasiplatinę, kur klaidos platinasi, nedorybės auga ir klesti.“⁵⁵ Bet taip pat – hierarchiją (Šventąjį Tėvą ir vyskupus), Bažnyčios teisės nuorodas ir popiežiaus pareiškimus: „Visa širdimi mylėdami Šv. Tėvą būkime

53 *Ten pat*, p. 17–18.

54 *Ten pat*, p. 33.

55 *Ten pat*, p. 35.

jam paklusnių paklusniausi, laikykimės jo paliepiamų, nurodymo, įstatymų, ginkime, kiek galėdami ir kur galėdami, jo garbę, jo paliepiamus ir darbus, žadinkime ir kitų širdyse Šv. Tėvo meilę ir pagarbą.⁵⁶

Tėvo Jurgio parinktas atnaujintai Marijonų vienuolijai šūkis iš pirmo žvilgsnio labai paprastas: *Pro Christo et Ecclesia* – „Kristui ir Bažnyčiai“. Bet tik iš pirmo žvilgsnio. Ką tik dar kartą perskaičiau bene ilgiausią tėvo Jurgio laišką, anuomet parašytą kunigui Jonui Totoraičiui, visai bandžiusiam ir vis tik sunkiai įstengusiam suvokti neįtikėtinai drąsaus užmojo – vienoje vienuolijoje suvienyti priešiskumu degančių tautų vyrus – prasmę. Ir pagalvojau: sakytum, Marijonų vienuolijoje tėvas Jurgis troško sukurti lyg ikoną, regimą ženklą, įkūnijantį ir atskleidžiantį Bažnyčios slėpinį ir tą begalinį susižavėjimą, kurį šis slėpinys žadino jo širdyje:

„Bažnyčia visuomet vienija po savo sparnu įvairių įvairiausias tautas ir dabar vienija ir globia. Man rodos, ir mūs vienuolijoje toji Kristaus ir Bažnyčios meilė įstengs suvienyti ir suderinti įvairių tautų žmones.“

„Tiek mūsų galdynėje matome ir atskirų žmonių širdyse savi-meilės, neapykantos, rūstybės, ir ištisų tautų, kad ir čia mane baimė ima, kad bent Vienuolijoje laikytumės Kristaus meilės, kad nenusižengtume Kristaus įsakymams ir idealams. „Iš to jus pažins, kad mano mokiniai esate, jei vieni kitus mylėsite.“ <...> Tos Kristaus vienybės mums nevalia išsižadėti. <...>“

„Mes neišsižadame tėvynės meilės. <...> Bet savo tėvynės meilė, mano nuomone, gali ir privalo būti be kitų tautų neapykantos ir neužsiviežimo; mylint savuosius, ir kitiems reikia gero norėti, ypač mes vienuoliai turime trokšti ir melstis ir kiek galint rūpintis, kad visur Dievo garbė platintųsi, kad Dievo karalystė visur įvyktų, kad Katalikų Bažnyčia visur klestėtų, tarptų. <...> Tikiuosi, kad ir mūsų širdžių tėvynės meilė, tikroji, pagal Kristaus dvasią, nesusiaurins, nesukietins <...>.“

56 *Ten pat*, p. 70.

„Bažnyčia tai mūs motina. Jos kryžiai ir kentėjimai turi būti mūs skausmai ir peršuliai; jos reikalai mūs reikalai, jos vargai ir bėdos turi būti mūs sielvartai ir rūpesčiai, jos džiaugsmi ir linksmybės mūs džiaugsmi... Mes turime darbuotis pirmiausiai Bažnyčiai, o jei prireiktų, ir mirti dėl jos. Ta viena baimė privalo mus imti, kad nieko nenuveikę Dievo garbei, Bažnyčiai, tai Dievo karalystei čia ant žemės, kaip šešėlis kartais nepraeitume per šį gyvenimą. <...> Aš nei žodžių nesurandu išreikšti tai meilei, kurią ir pats norėčiau turėti mūsų brangiai motinai Bažnyčiai ir kitų širdysna ją įdiegti.“⁵⁷

57 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1913 m. sausio 8 d.

„PRIE DIEVO KILTI IR DIEVUJE ILSĖTIS“

Štai reikia pradėti rašyti apie pal. Jurgio Matulaičio mistiką, apie pačią jo šventumo esmę. O pradėti lyg ir ne visai jauku. Tartum kištum nosį į intymiausią dviejų asmenų bendrystę. Prisimenu, kartą vienas bičiulis pasakė nuostabų dalyką: „Visi mes turim savo „presbiteriją“⁵⁸. Yra žmonių, kuriems dera po ją vaikščioti. Kitiems netinka ten kelti kojos.“ Tada kalbėjomės apie bendrystę. Ir apie atvirumą, apie tai, kad tikrai giliais ir asmeniškais dalykais dalijamasi ne su visais. Betgi kaip tik tokia ir yra mistikos apibrėžtis, bent jau pal. Jurgio Matulaičio kontekste: „Mistikos esmė – žmogaus susivienijimas meile su Dievu arba pilnutinis žmogaus dalyvavimas triasmenio Dievo gyvenime. Mistika – tai aukščiausias šventumo raidos laipsnis.“⁵⁹ Tad visai nenuostabu, kad lyg ir nedrąsa apima. O nuostabu štai kas – tėvas Jurgis užtikrina, kad esam kviečiami į „presbiteriją“. Kad kiekvienam leista, netgi liepta ten įžengti: „Kiekvienas tegul visuomet stato pirmoje vietoje savo šventėjimą ir tobulėjimą, nes tai yra Dievo valia, kad jūs būtumėte šventi (plg. 1 Tes 4, 3); <...> „būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas“ (Mt 5, 48).“⁶⁰ Ir dar padrąsina: „Ir nereikia Dievo ieškoti toli. Jis yra mummyse. Mes esame Jo buveinė ir Jo malonumas. Taigi mokykimės daugiau bendrauti su Dievu, su Kristumi savo širdyje, kalbėkimės ten su Juo,

58 Presbiterija – centrinės navos priekyje esanti paaukštinta bažnyčios dalis, kurioje yra didysis altorius, t. y. aukojamos Mišios ir saugomas Švenčiausiasis Sakramentas.

59 Plg. Dr. E. MATULEWICZ, „Palaimintojo Jurgio Matulaičio mistika“, in: *Palaimintojo Jurgio Matulaičio dvasios sklaida. Trys matulaitiniai simpoziumai*, p. 71.

60 J. MATULAITIS, *Vargdienių seselių vienuolijos Vedamoji mintis ir dvasia*, „Šešupės“ spaustuvė, 1921 m.

persiimkime Jo planais, prie Jo kojų semkimės jėgų ir pagal Jo mintį tvarkykime savo apaštalinį uolumą.⁶¹

O kaip tai padaryti? Visų pirma šventumas gimsta ten, kur sutinka Dievo malonė ir žmogaus pastangos mylėti. Tiesa, pirmasis Veikiantysis visuomet yra Dievas, kuris vienas yra Šventas. Visa iniciatyva priklauso jam. Bet kokia tuomet yra žmogaus užduotis? Iš tiesų labai paprasta ir drauge labai sudėtinga: priimti meilę ir mylėti. Pal. Jurgis šią užduotį, ar greičiau dovaną, nusako taip: „Brolau, prie Dievo grįžti ir Dievą pradėti mylėti niekad ne per vėlu. Dievo meilės liepsna visas praėjusio gyvenimo dėmes ir žymes panaikys, sudegys. Ar nežinai, kad meilė stebuklus daro ir galinga kaip mirtis. <...> Kas Dievo meilės stebuklus gali apsaityti; viskas niekai vieni prieš Dievo meilę! – Pradėk tik iš tikrųjų visa širdžia mylėti Dievą, ieškoti visame Dievo, gyventi kaskart didesnėje su Dievu vienybėje; stenkis visame Dievui įtikti, kad jis Tavo širdyje pamėgtų apsibūti, o pats išvysi Dievo meilės stebuklus.“⁶²

Toliau jau viskas dėliojasi lyg ir savaime. Tartum kitaip ir būti negali. Ir asketinės pal. Jurgio konferencijos, ir jo asmeniniai *Užrašai* atskleidžia maldą kaip labai asmenišką žmogaus santykį su Dievu, kaip „pokalbį su bičiuliu“ arba „išsiverkimą motinos ir tėvo glėbyje“, „buvimą Apvaizdos rankose“⁶³. Vis tas pats pasikartojantis motyvas: kiekvienas santykis visų pirma yra dovana, tačiau dovaną reikia priimti, į ją atsiliepti. Taip yra ir santykiyje su Dievu. „Sąmoningas atidumas“ – ko gero, tai gražiausias ir tiksliausias žmogaus laikysenos maldoje apibūdinimas. Jį pal. Jurgis užsirašo sau kaip pasiryžimą po metinių rekolekcijų: „Laikant šv. Mišias, kalbant brevijorių ir kitas maldas rūpintis tikrai domę atkreipti į žodžius ir jų prasnę, kalbėti: *actualis attentio* (su sąmoningu atidumu).“⁶⁴

Taigi viskas labai tikra, žmogiška, praktiška, „abiem kojom ant žemės“. Ir kartu pačioje Dievo meilės ir jo gailėstingumo širdyje:

61 J. MATULAITIS, *Apie vidinį gyvenimą*, asketinė konferencija.

62 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3, 15 d.

63 J. MATULAITIS, *Apie maldą*, asketinė konferencija.

64 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 74

„Kokiu gi keliu ėjo šventieji? Kovos, ryžto ir savęs nugalėjimo keliu. Netinka manyti, kad šventieji buvo kitokie žmonės, nei mes. Ir jie turėjo tas pačias aistras, tą patį kūną, pilną geismų ir silpnybių, ir visi pradėjo nuo kovos ir savęs nugalėjimo <...>. Ir apgaulinėja save tas, kuris mano, kad šventumą galima pasiekti kitu keliu, kuris stebisi, kad nežiūrint gerų pasiryžimų, vis nupuola, kad nežiūrint tiek dažnų išpažinčių, nuolat grįžta prie blogio, dėl kurio save kaltina.“⁶⁵

Šis pal. Jurgio pastebėjimas turėtų paguosti ir padrąsinti kiekvieną, kuris kada nors yra pagalvojęs: šventumas ne man, aš nesugebu. Ir jis nesijautė sugebąs. Tiesiog žinojo, kad Dievas veda, kelia, neša, kad kaip tik menkume ir trapume užvis geriau apsireiškia Dievo meilės didybė:

„Ypač vieną kartą Viešpats Dievas nuostabiu būdu man parodė didelį mano dvasios skurdą ir menkumą, o kartu pripildė kažkokios įstabios ramybės ir laimės, kad negaliu atsistebėti, kaip tai gali viena su kitu derėti.“⁶⁶

Kaip bežiūrėtum, o vis dėto visų svarbiausia (beje, kaip ir šventajai Teresei Avilietei, kaip šventajam Kryžiaus Jonui) – toji „presbiterija“, tas neišsakomas, nuostabus slėpinys – Viešpats kiekviename žmoguje trokšta pasistatyti ir pasistato savo *tabernakulį* (palapinę):

„Tikėjimo šviesoje siela regi Dievą savo gelmėje, nes tikrai mes esame Dievo šventovės. Dievas mumyse gyvena, Kristus mumyse gyvena, Dievo Dvasia mumyse gyvena. <...> Mokykimės dažnai įžengti į tą mistinę Dievo šventovę, kuri – tai mes patys, mokykimės ten gyventi susivieniję su Mieliausiojo Jėzaus Švenčiausiaja Širdimi, o Jis su meile pridengs mūsų ribotumą, ir dar šiame gyvenime patirsime, koks mielas, saldus yra mūsų Viešpats Jo ieškančiai sielai.“⁶⁷

Akivaizdu, jog tai ne vien teologo žinios, bet ir asmeninė besimeldžiančiojo patirtis. Tai aiškus žinojimas, kad visa ir visokia

65 J. MATULAITIS, Konferencija Varšuvos dvasinės seminarijos klerikams, 1917 m. lapkričio 8 d., in: *Konferencje ascetyczne*, Warszawa, 2002, p. 195–199, (vert. aut.).

66 J. MATULAITIS, laiškas t. H. Kozminskiui, 1904 m. gruodžio 15 d.

67 J. MATULAITIS, *Apie vidinį gyvenimą*, asketinė konferencija.

malda – nuo sąmoningo atidumo lūpų maldoje iki mistinių patirčių – turi tą pačią esmę, kaip ir mūsų galutinis tikslas, vienintelė tikra žmogaus pilnatvė: būti su Dievu. Tad meldžiantis, ypatingai Dievo malonei palietus, kartais tartum „ragaujama“ amžinybė:

„Ypatingai ačiū Tau, Viešpatie, už tą nepaprastą malonę, kurią man suteikei vienąkart per šv. Mišias <...>. Šventi, stebėtini šiuropuliai visą mane perbėgo ir perėmė; akis – tarsi aptemdė; kūnas lyg pastiro, tarsi valdžios nebetekęs, o dūšią neapsakomas malonumas apėmė; nieku būdu neišreiškiamo saldybė tarsi po visą mane pasiliejo. Viešpatie! Koks Tu esi saldus! Kas gal apsaityti! Jei nevertą nusidėjėlį taip guosti ir aplankyti teikiesi, kas turėjo būti su tikrais Tavo tarnais, su šventaisiais.“⁶⁸

Ir vėl tikriausiai ne vienam norisi sakyti: čia jau kažkas, ką man sunku suprasti, tai skirta išrinktiesiems, ypatingiesiems, kurie vien maldai ir kontempliacijai atsideda. Betgi ne. Tėvas Jurgis tikrai su tuo nesutiktų. Jo kasdienio veikimo intensyvumas buvo toks, kokį vargu ar kuris iš mūsų apskritai pakeltume. Jau nekalbant apie tai, kaip tokiomis dienomis gebėtume atrasti bent truputį vietos ir laiko maldai.

Atsidūsėjimai... O gal tiksliau – malda, panaši į iššautą strėlę. Trumputis širdies skrydis tiesiai į Dievo Širdį. Tai tik vienas pal. Jurgio atsakymas į klausimą, kaip derinti intensyvų darbą su nuolatine malda. Tiesa, ši dvasinio gyvenimo dėsni ne jis pirmasis atrado: pats prisipažįsta jo iš kitų išmokęs (pavyzdžiui, iš šventojo Pranciškaus Bordžijos, kaip mini savo *Užrašuose*⁶⁹). Tačiau iš *Užrašų* puslapių prabyla paties pal. Jurgio patirtis, širdimi ir gyvenimu išnešiota, todėl tokia nuostabiai paprasta ir žavinti:

„Apskritai kalbant, reikia nuolat melstis nesiliaujant. Bet tai galima daryti visur ir visada, ne tik kada klūpodami meldžiamės arba kada esame kopytėlėj. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos dvasioje, ar tai kur einant, ar tai kokį darbą dirbant, <...> ar tai šiaip turint kokią liuosę valandėlę laiko, ypač einant nuo vieno

68 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 75.

69 *Ten pat*, p. 39.

darbo prie kito, <...> žodžiu, visur ir visada. Tie trumpi prie Dievo atsidūsėjimai, tie akimirksniai dvasios pakilimai dangun, tie Dievo ir artimo meilės jausmai, tas pažvelgimas į viską tikėjimo akimis visai nereikalauja, kad tam tyčia pašvęstume laiką, nei darbo nė kiek nekliudo, o tik dar gaivina. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos. <...>. Kai žmogus, kurį laiką pasidarbavęs, įpranti į tokią maldą, tai nė nejunti, kaip pati dvasia nuolat prie Dievo kyla, tarsi veržte veržiasi dangun.⁷⁰

Tai gal padėti nedrąsą į šalį? Gal vis dėlto išdrįsti priimti pal. Jurgio paraginimą ir žengti į „presbiteriją“? Ir jau šiandien patikliai paprašyti Tėvo (kaip tai darė pal. Jurgis: „Kaip kūdikis puolu Tavo prieglobstin: nešk mane“), kad paimtų kaip kūdikį ant rankų ir neštų per Tikėjimo slenkstį, kurį taip nedrąsu, taip sunku, rodos, net neįmanoma iš tikrųjų perlipt?

„Duok man, Viešpatie, kad <...> išmokčiau begyvendamas ir bedirbdamas nuolat melstis, nuolat Tavo akivaizdoje stovėti, nuolat su Tavo šventa valia vienytis, nuolat Tavo mieliausią Sūnų, o mūsų Išganytoją Jėzų Kristų, kuris kasdien man per šv. Mišias atsiduoda, širdy jausti, su Juo tenai savo širdies ir dvasios viduje, kaip kokioje kopyltėlėj, būti ir gyventi, ir džiaugtis, ir dirbti, ir kentėti.“⁷¹

⁷⁰ Ten pat, p. 28.

⁷¹ Ten pat, p. 40.

Mitra. Reverse pavaizduota Nekaltai Pradėtoji Mergelė Marija. Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių daiktų kolekcija, Pal. Jurgio Matulaičio muziejus Marijampolėje.

SENIAU – DABAR...

Ryšys, siejęs Jurgį Matulaitį su Švenčiausiąja Mergele Marija, tikrai ypatingas. Kita vertus, jis tartum nutylėtas. *Užrašuose*, o ir raštuose, skirtuose Marijonų vienuolijai (*Vedamojoje mintyje ir dvasioje, Instrukcijose*), Mergelės Marijos vardas paminėtas vos keletą kartų. Ir vis dėlto tos kelios pastraipos, labai skirtingos savo pobūdžiu, išduoda kažką iš pačios širdies gelmės. Gal kaip tik todėl jų taip mažai? Neretai sakoma: yra dalykų, tokių subtilių ir drauge tokių paprastų, kad jiems žodžiai netinka.

Štai dvi tėvo Jurgio maldos. Pirmoji – iš *Užrašų*: „Panele Švč., išprašyk nuo savo Sūnaus man tą malonę, kad aš kaskart tave labiau mylėčiau, kaskart didesnę pasitikėjimą tavy turėčiau, kaskart labiau tavo garbingą globą branginčiau. Priimk mūs Kongregaciją savo galingon globon, priimk mus nevertus, o Motina mūsų, jei ne dėl ko kito, nes mes neturtėliai, dvasiški elgetos, tai nors dėl to vardo, kuri nešiojame.“⁷²

Šie žodžiai – tikrai ne formalumas. Tai iš pačios širdies kylantis prašymas ir pasivedimas. Marijonų Konstitucijoje pal. Jurgis šiam atsidavimui suteikia visiškai konkrečią formą: „Vyriausia vienuolijos globėja yra Nekalta Prasiidėjusioji Švenčiausioji Mergelė Marija, Dievo Motina.“⁷³

Kitą, matyt, ypač mėgtą maldą jis net du kartus užrašo *Instrukcijose*: „O mano Valdove, o mano Motina! Atsimink, kad esu Tavo. Saugok ir gink mane, kaip savo nuosavybę.“⁷⁴

72 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 66.

73 CM 14.

74 Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus–Matulaičio MIC Instrukcijos ir Nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos, arba Marijonų, Vienuolijai, Marijonų spaustuvė, Marijampolė, 1928, p. 264, 270.

Nuoširdi ir gili bendrystė yra procesas – nuo pirmo susitikimo iki glaudaus širdžių ryšio. Jai reikia užaugti. Ji turi savo *seniau* ir savo *dabar*. Tai dovana – duodama ir priimama, susitikimo slėpinys, paliečiantis pačią būties esmę.

„Ačiū Tau, Viešpatie, už tai, kad suteikei man ypatingus meilės jausmus prie Švč. Panelės Nekalto Prasadėjimo. Seniau sunkiai man ta malda ėjosi. Dabar gi kaip saldu prie Jos kojų pripuolus mels-tis ir maldoje skendėti. Siela tarsi alpsta saldžių saldžiausių jausmų pagauta, o kūną stebėtini, nepermanomi, neišreiškiami šūrupuliai perėmę laiko. Tą pat beveik prityriau, kaip ir Tavo šv. Kryžių prie širdies ir krūtinės glausdamas. Ačiū Tau, Viešpatie, už viską. Dieve mano, Dieve, kaip aš Tave myliu ir mylėt noriu.“⁷⁵

Beje. Šis, perėjimas nuo „seniau sunkiai <...> ėjosi“ prie „dabar gi kaip saldu...“ toli gražu ne vienintelis. Būta panašių virsmų tėvo Jurgio gyvenime dar bent keletu. Bet ar gali būti, kad kaip tik čia, šiame nuolankiame ir paprastame tėvo Jurgio prisipažinime, prasiveria užuomina į tai, ką galėtume pavadinti širdies perkeitimo arba atsiver-timo patirtimi? Ar ir jam ne viskas buvo iš karto? Ne viskas savaime? Ar ir jam reikėjo, kad Dievo malonė paliestų, perkeistų, išlaisvintų?

„Matau, kad ačiū tiems ryšiams, kuriais susivienijau su savo Mie-liausiu Išganytoju ir iš tikrųjų pasakiau su Juo pažadų ryšiais susiriš-damas: *Dilectus meus mihi et ego illi*“⁷⁶ (aš esu mylimojo, ir mano myli-masis yra mano), – mano gyvenimas lyg kitoks virto; matau, kad dabar darau ir dirbu tai, prie ko seniau savęs prisiversti neįstengdavau.“⁷⁷

„Seniau labai nepakęsdavau žydų; buvo laikas, kad nekęsdavau rusų ir lenkų. Bet Dievas apšvietė mane, suteikė tą malonę; supra-tau, kad tai nesutinka su Kristaus mokslu, kuris liepė mylėti kiekvie-ną artimą kaip patį save, kurs liepė net ir priešus mylėti, net už juos melstis ir jiems gera daryti. Nuo to laiko, dėkui Dievui, nusikračiau visokiais prietarais, neapykantomis.“⁷⁸

75 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 34.

76 Plg. Gg 6, 3.

77 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 18, 31 d.

78 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1913 m. sausio 8 d.

„Žinoma, girdint kalbas prieš mylimus žmones, prieš savo tautą, niekam negali būti malonu. <...> Ir aš seniau, tokias kalbas girdėdamas, labai atjausdavau. Bet dabar jos labai menką įspūdį man daro, jei kur girdžiu: praskamba ir tiek.“⁷⁹

Seniau – dabar... Kartais virsmas įvyksta palaiptams, beveik neįtampai. Tik žinai, kad yra kitaip, nei buvo. Atsitinka ir akimirksniu. Ar bent gali tiksliai nupasakoti, kada ir kaip „tai“ nutiko, po ko jau niekas nebebuvo taip pat. Kaip tėvas Jurgis galėjo. Taip, turiu galvoje tą atsitikimą pirmosios Rusų revoliucijos metu, kai išgirdęs, kad jo kunigystė kabo ant plauko, pasijuto, tarsi žemė slystų iš po kojų. Ir kai širdy įsirėžė garsusis šūkis. Būtent tą savaitę, būtent Varšuvoje, tame kambaryje, kur buvo užsidaręs:

„Dievas davė man suprast šiek tiek kryžių ir kentėjimų reikšmę ir prasmę. Ir pagijau iš Dievo malonės. Pradėjau ko ne visiškai nepaisyti, ką žmonės apie mane mano, kalba arba rašo: vien žiūriu Dievo garbės ir Bažnyčios labo.“⁸⁰

Širdies perkeitimas. Malonė didžiąja raide. O kad ir mūsų širdys būtų pasiruošusios, kad sutiktume žengti tą žingsnį nuo „seniau“ prie „dabar“. Vis iš naujo.

Visai gali būti, kad, jei pasijustumė įstrigę savuosiuose „seniau“, tėvas Jurgis pakviestų šauktis Mergelės Marijos:

„O Švenčiausioji Motina, būk ir mums švelnia mokytoja. Juk mes vadinamės Tavo mokiniais, nors, užuot sėmę šventųjų įgūdžius iš Tavo knygų, mes paklydusio pasaulio mokykloje godžiai mokomės jo iškrypusios išminties. Užuot, sekdami Tavo pavyzdžiu, veržliai žengę Dievo keliu paskui Kristų, mes kaip tas Evangelijos žydas gulime ant žemės, plėšikų apdraskyti, aptekę nuodėmės žaizdomis, aistrų pančiais surakinti. Todėl Tu, geroji Samariete, ateik mūsų gelbėti. Aptvarstyk žaizdas, sutraukyk pančius, išprašyk pas Dievą malonės ir dorybių.“

79 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1913 m. gegužės 17 d.

80 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 24 d.

Išprašyk meilės, o Meilingiausioji, išprašyk tyrumo, o Tyriausioji, išprašyk gailestingumo, o Gailestingiausioji, išstvermės po Jėzaus Kryžiumi, o Kantrausioji, ir tikro tobulumo – o švelniausia ir tobuliausia Mokytoja. Amen.⁸¹

Ir tai ne vien patarimas kitiems. Greičiausiai – išgyventa patirtis. Apsisprendęs pasirinkti Kristaus gyvenimo tikslą ir priemones savo tikslu ir priemonėmis⁸², tėvas Jurgis aiškiai suvokė, kad šiame kelyje būtinai reikia Mokytojos, Vadovės, Motinos:

„Taigi Kristus tebūna vadas ir pavyzdys tiek visos Vienuolijos, tiek atskirų jos narių, o ypatingoji mūsų Globėja Nekaltai Pradėtoji Mergelė Marija tegu mums rodo kelią ir padeda „drauge su Kristumi gyventi ir mirti, drauge kentėti ir karaliauti“ (2 Tim 2, 11–12).“⁸³

Užrašuose dar paprasčiau, tiesiau: „Švenčiausioji Panelė Nekaltai Pradėtoji, padėk man mylėti Dievą!“⁸⁴

Begalinės Dievo meilės akivaizdoje suvoktas savo paties nevertumas ir menkumas skatino ieškoti šios Motinos ir Mokytojos pagalbos su tikrai sūnišku pasitikėjimu:

„Viešpatie! Tavim pilnai pasitikiu, stiprink mano viltį. Kuo gi daugiau galiu aš pasitikėti, būdamas toks dvasios vargšas ir plikšas, jei ne Tavo, Viešpatie, gerumu, jei ne Tavo Mieliausio Sūnaus Širdimi, pilna meilės ir pasigailėjimo, jei ne Švenčiausios Panelės Marijos galingu užtarimu.“⁸⁵

Pal. Jurgis – kunigas, teologijos daktaras, profesorius, vienuolijos generolas. Tai nesvarbu – sūnaus ir Motinos bendrystė visada lieka paprasta, konkreti:

„Dar vieną ypatingą malonę Švč. Panelė yra mums suteikusi, apsaugojo mus nuo Rafalovskio, kuris bene tik ar nebuvo šnipas <...>.

81 J. MATULAITIS, *Manuscripta Polona*, pamokslas Švč. M. Marijos Gimimo išskilmės proga.

82 Plg. J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 3.

83 J. MATULAITIS, *Vargdienių seselių vienuolijos Vedamoji mintis ir dvasia*, „Šešupės“ spaustuvė, 1921 m. sausio 12 d.

84 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 277.

85 *Ten pat*, p. 76.

Labai mano širdis buvo suspausta. <...> Pavedžiau visą reikalą Švč. Paneli Nekaltai Pradėtajai. Be abejo, per Jos priešastį pavyko man susiekti Rafalovskio melai ir juo nusikratyti. Ačiū Tau, Švč. Paneli! Tiek kartų mus gynei ir globei, nesiliauk niekad mus gynusi ir globojusi.⁸⁶

Kur šio ryšio užuomazgos? Tikriausiai svarbus vaidmuo čia teko „baltiesiems“ marijonams (iki Jurgio Matulaičio įvykdytos reformos marijonai dėvėjo baltus abitus Nekaltai Pradėtosios Mergelės garbei) – pirmiesiems Jurgio tikybos mokytojams. Jie dėjo pagrindus. Tačiau toks giluminis ryšys turi turėti dar ir kitus šaltinius, trykštančius iš asmeninės patirties klodų ir išsiliejančius Dievo malonės šviesa. Galime tik spėlioti, nujausti šių versmių ištakas. Kur jos? Gal motinos netekusio vaiko sąmonėje? Greičiausiai. Bet ir kitų moterų, kurioms tėvas Jurgis jautė didelę pagarbą ir dėkingumą, paveikluose – sesers Emilijos, brolienės, galiausiai grafitės Cecilijos Pliaterytės-Zyberk. Būtent iš jų patyrė daugiausia gerumo, užuojautos ir veiklios pagalbos tada, kai jam labiausiai to reikėjo, – suspaustam ligos, apleistumo ir vieatvės gniaužtų.

Taigi „gynei ir globei“. Ne šiaip – „globojai“. Daug daugiau. Motina savo vaiką nuo visokio pavojaus gina glėbdama po savo skara, glausdama prie savęs... Iš tiesų nuostabus įvaizdis! Ko gero, nėra pasaulyje žmogaus, kuris kartais nepatirtų savo gyvenimo kaip kovos. Tik ne visi žino, jog beprasmiška kovoti vienam, pasikliaujant vien savo jėgomis, kad pergalė iš tiesų mums jau dovanota Jėzuje Kristuje. Pal. Jurgio gyvenimą paženklusiusi kova tikrai nebuvo lengva. Bet jis kažkuriuo momentu suprato, patikėjo, kad yra saugus, jautė, jog nepasilieka vienas – niekur ir niekada:

„Duok, Viešpatie, kad visokiose audrose, kurias nelabasis ir sugedęs pasaulis prieš mus sukels, užlaikytume išvermę, nieku nepajudinamą ramybę, kad juo labiau mus persekios ir plaks, juo labiau prie Tavo Mieliausiojo Sūnaus Jėzaus Kristaus glaustumės, juo su didesniu pasitikėjimu po Marijos Nekaltai Pradėtos Panelės globa bėgtume.“⁸⁷

86 *Ten pat*, p. 77.

87 *Ten pat*, p. 54.

*Kamža. Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių
daiktų kolekcija, Pal. Jurgio Matulaičio muziejus
Marijampolėje.*

NUOLANKUMO DRĄSA

Drąsa. Drąsus žmogus. Kažin kaip šiuos žodžius girdi ir supranta tie penkiolikmečiai, kurie ką tik nutrinksėjo laiptais žemyn iš Pal. Jurgio Matulaičio muziejaus Marijampolėje? Kas yra jų „drąsuoliai“? Ar tie iš filmų ir kompiuterinių žaidimų? Na, gal ne tik.

Tiesą sakant, daugelis suklūsta, kai paklausiu, kaip manot, kokios drąsos reikėjo Jurgiui Matulaičiui, devyniolikmečiui vyrui, priimti kvietimą išvažiuoti į Lenkiją, į Kielcus studijuoti? Jam, nebaigusiam gimnazijos, ketvirtoje klasėje paliktam antrus metus, jau tretį metą paskui žagrę vaikstančiam, dažnai su ramentais kėblinančiam?

Drąsa gyventi. Drąsa pasitikėti... Kaip Abraomui: nebesant jokios vilties, jis patikėjo viltimi⁸⁸.

Drąsiai eiti... Drąsiai stoti... Nesibijant... Čia frazės iš pal. Jurgio *Užrašų*. Ir jų tikrai daug. Regis, būtent su drąsos tema susiję patys veržliausi, emociingiausi, vaizdingiausi *Dvasinio dienoraščio* (pirmosios *Užrašų* dalies, pradėtos rašyti 1910 m.) tekstai. Štai kad ir šis:

„Nereikia tik bijotis dėl Dievo garbės ir Bažnyčios labo nukęsti, nereikia bijotis, taip sakant, rizikuoti. <...> Nors ir nepavyktų darbas ir sumanymas, Dievas priims gerus norus ir sumanymus, ir pastangas. Pas Dievą nieko nepralaimėsime, o tik dar pelnysime. O pas žmones? Ką čia taip labai gali pralaimėti ir ko čia taip labai bijotis? Jei tik tikrai viso ko būsi išsižadėjęs ir viską būsi dėl Dievo apleidęs, ką žmonės galės tau padaryti? Dievo tau neatims, dangaus prieš tave neuždarys, į pragarą tavęs nenuvarys, jei pats ten eiti nenorėsi. Net nuo žemės tavęs nenustums. Kur nusiųs, ten rasi žmones, ten galėsi dėl jų išganymo darbuotis. Pagaliau visur yra Dievas ir visur vienoks kelias į dangų.“⁸⁹

⁸⁸ Plg. Rom 4, 18.

⁸⁹ J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 10.

Visai nenorom imi ir nusišypsai perskaičius štai tokį amžininko kunigo Antano Petrausko paliktą tėvo Jurgio apibūdinimą: „Iš pažiūros labai kuklus, lėtas.“⁹⁰ Tai jau tikrai. Iš pažiūros. O juk vidus kunkuliuoja nesulaikoma energija, veržlumu, troškimu:

„Duok, Jėzau, narsumą ir stiprybę, kad dėl Tavo vardo išaukštinimo, dėl Tavo Bažnyčios gerovės prieš jokias kliūtis ir keblumus nenusilenkčiau, rankų nenuleisčiau; kad drąsiai visur eičiau, visur įlįsčiau, kur tik būt galima dėl Tavęs dirbti ir kentėti; kad pats Tavo dvasios perimtas visur ją įnešti stengčiausi.“⁹¹

Vilniaus laikotarpio *Užrašai* atveria dar kitą perspektyvą: nuo vidaus, nuo idėjų ir troškimų – prie kietos gyvenimo realybės tikrų pavojų akivaizdoje:

„Patarė man kur išvažiuoti ar išsikraustyt bent į kitą namą. Pasiryžau niekur iš čia neiti. Tai bus, ką Dievas duos. Jei tokia Dievo valia, mane areštuos ar net žudys, tegu visame kame Dievas būna palaimintas. Mirtis visur gali užklupti, o į dangų iš visur tas pats kelias.“⁹²

„Jau vėlai vakare atbėgo kun. prof. Milkowskis pranešti, kad šią naktį tikrai ateisią bolševikai mane areštuoti. – Sukalbėjęs vakare rašančių, kuo ramiausiai guliau miegot. – Pirmiau tačiau sutvarkiau visas savo popieras ir dokumentus ir paskyriau, kas vyskupiją valdys, jei man tektų kalėti.“⁹³

Klystų tas, kuris manytų, kad tėvas Jurgis tyliai kentė visus užsipuldinėjimus, gąsdinimus ir grasinimus. Jis ne tik nebėgo nuo pavojaus. Ne kartą ir pats ėjo pasitikti grėsmės, kurios būtų galėjęs išvengti:

„Tarė man neleisti laiško (katalikams vilniečiams apie jų teises bolševikų invazijos akivaizdoje, – *aut. past.*), <...> kad reik būt atsargiam su raštu, ir gal būt geriau, kad aš pats nekalbėčiau

90 *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuovė Marijampolėje, p. 171.

91 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 34.

92 *Ten pat*, p. 126.

93 *Ten pat*, p. 171.

sekmadienį į darbininkus. Ir vėl viens kunigas lietuvis atbėgo, kad aš gal neleisčiau laiško, nei kalbėčiau į darbininkus, nes bolševikai gali mane suimti. <...> Nei vienų, nei antrų nepaklausiau, matydamas, kad čia jiems politika terūpi. Mano nuomone, kur pavojus, ten netinka vyskupui kitais dangstyti, reik pačiam stoti.“⁹⁴

O ir kalbėti, net ir atsikirsti prireikus jis taip pat nebijojo. Ir mokėjo. Tiesiai ir drąsiai. Kunigas Pranciškus Būčys pasakoja tokį incidentą:

„Respublikos prezidentui Wojciechowskiui atvažiavus į Vilnių, vyskupas gavo oficialų pakvietimą atlaikyti pamaldas katedroje, o du kapitulos nariai atėjo aiškiai pasakyti, jog vyskupas bus užmuštas arba išniekintas, jei į katedrą tą dieną vyks. Prelatai klausė, kas turės laikyti Mišias, nelaimėi vyskupą ištikus. Vysk. Matulevičius atsakė pats pamaldas laikysiąs, nes taip žadėjęs, o jei bus užmuštas arba sužeistas, tai *ipso facto* (pačiu faktu) suspenduotas tas, kuris po to tas pamaldas katedroje laikytų. To energingo pasakymo užteko: niekas nesikėsino vyskupo sužeisti nei išniekinti; jis pats pamaldas atlaikė.“⁹⁵

Iš tiesų sukrečia dar po keleto metų rašytas laiškas kunigui Pranciškui Būčiui:

„Ne tik mane šaukia litvomanu esant ir baltagudžiomanu, bet net ir bolševiku dėlto, mat, kad aš nebėgau iš Vilniaus nuo bolševikų. – Neseniai man pranešta, kad mane, kadangi nepakenčiamas esu, iš tikrųjų nuspręsta nušauti Katedroje; tai vėl dabar žada nuoduoti. Ir negalima sakyti, kad visa tai blogi žmonės būtų skelbę; kai kurie iš jų labai geri ir dievobaimingi; darė tai tikrai iš Dievo ir Bažnyčios meilės.“⁹⁶

Čia jau daugiau negu drąsa. Ir daugiau negu tvirtumas ir ramybė. Tai jau neįmanoma žmogiškai prigimčiai. Šitai gali prabilti tik Dievo malonė, įsišaknijusi žmogaus širdyje.

94 Ten pat, p. 144–145.

95 KUN. P. BUČYS, „Bažnyčios ir tautos darbininkas“, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 28.

96 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

Kita vertus, gal kai kas ir sakytų, kad pal. Jurgio laikysena greičiau jau primena susitaikymą, pasidavimą, o ne drąsą. Pavyzdžiui, kad ir tie penkiolikmečiai, apsilankę Marijampolės Pal. Jurgio Matulaičio muziejuje. Bent jau kai kurie iš jų. Nes čia ne ta drąsa – su kumščiais ir riksmis. Šita drąsa visai kitokia. Tačiau tie, kurie ją pažįsta, dažniausiai silpnieji ir kuklieji (esu tikra, kad pal. Jurgis niekada savęs nelaike itin drąsiu žmogumi: žodį „bijau“ taip pat rasime jo *Užrašuose* ir laiškuose), yra drąsesni už drąsiausius. Nes jų drąsa yra dovana. O šios dovanos šaltinis – meilė.

„Duok mums, Viešpatie, tą drąsą ir narsumą, kad nesibijotume niekad savęs užmiršę, savęs visiškai išsižadėję, sau numirę visiškai paskęsti <...> dėl didesnės Dievo garbės ir Bažnyčios labo <...>, nesibijokime susinešioti, sudilti, sunykti dėl didesnės Dievo garbės. <...>

Kaip parašyta yra: Dėl tavęs mirtimi esame naikinami visą dieną, palaikytini esame už pjautinas avis.

Bet visame tame pergalime dėlei to, kuris mus numylėjo. Nes tikras esu, jog nei mirtis, nei gyvenimas, nei angelai, nei kunigaikštystės, nei galybės, nei dabartiniai, nei būsimieji daiktai, nei stiprybė, nei aukštumas, nei gilumas, nei joks kitas sutvėrimas „negalės mus atskirti nuo Dievo meilės, kuri yra Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje“ (Rom 8 [35–39]). <...> Pažinkime iš tų žodžių, kur yra mūsų stiprybė: visiškame savęs išsižadėjime ir visiškame Dievo numylėjime, visiškame Kristui atsidavime, su Juo susivienijime, susiliejime. Laikykime apkabinę Viešpaties Jėzaus kryžių, o jokios galybės mums nepakenks, jokios galybės mūsų nesutrukdys, neužtvinks mums kelio. Jei Dievas su mumis, kas prieš mus. Viską galiu tame, kurs mane stiprina.“⁹⁷

Rašau apie pal. Jurgį Matulaitį. Bet vis neina iš galvos ta mažytė istorijėlė iš knygos *Pasakojimai iš stebuklingo vienuolyno*.

„Priėjau prie seno seno vienuolio ir paklausiau: „Kas yra nuolankumo drąsa?“ Tas žmogus niekada nebuvo manęs matęs, bet žinote, ką jis atsakė? „Pirmam ištarti: aš tave myliu.“

97 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 62.

Panaši istorijėlė yra ir apie palaimintąjį Jurgį. Kartą į Vilnių atvyko arkivyskupas Karolis Hrineveckis, buvęs Vilniaus vyskupu 1883–1885 m., o vėliau caro valdžios ištremtas į Jaroslavlį. Kai jis grįžo iš tremties ir gyveno Lvove, kartais jį pasikviesdavo lenkų tautininkai. Tadeusz Górkis savo knygoje *Jurgis Matulaitis* pristato incidentą, nutikusį vieno tokio apsilankymo metu: „Pats vysk. Matulaitis, norėdamas pagerbti savo pirmtaką, pakvietė jį į kunigų susirinkimą. Tame susirinkime arkivysk. Hrineveckis viešai jį kaltino ir barė. „Nieko nepadariau, nieko nepasakiau, tik karšta malda Dievui buvo vienintelė mano gynyba“, – rašė vysk. Matulaitis nuncijui po to įvykio.“⁹⁸ O kunigas Antanas Kučas lyg tarp kitko prideda: „Apie ano incidento pabaigą liudija ir kun. Vladislovas Kurp-Garbowski, kuris iš daugelio ten dalyvavusių kunigų girdėjęs, kad vyskupas, pabaigus arkivysk. Hrineveckiu kalbėti, su tikru ir nuoširdžiu nuolankumu tarė: „O dabar klaupkimės ir prašykime Ekscelencijos ganytojiško palaiminimo“ ir pats atsiklaupė su kunigais.“⁹⁹

98 T. GÓRSKI MIC, *Palaimintasis Jurgis Matulaitis*, Marijonų talkininkų centro leidykla, Kaunas, 2009, p. 204.

99 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 354.

Mitra. Averse pavaizduotas Gerasis Ganytojas su šventaisiais Ambraziejumi ir Augustinu. Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių daiktų kolekcija, Pal. Jurgio Matulaičio muziejus Marijampolėje.

„KAS BUS TAVO DANGUJE?“

Marijampolės senosiose kapinėse vieną kapą ženklina aukštai virš kitų iškilęs Kristaus su kryžiumi ant peties paminklas. Kristus ne palinkęs po kryžiumi, priešingai – žengia veržliai ir laisvai, viena ranka švelniai prilaikydamas savo naštą, o kita rodydamas pirmyn – tiesiai į kapinių vartus, lyg kviestų visus: ir tuos, kurių kūnai aplink ilsisi, ir tuos, kurie savųjų kapų aplankyti užsuka, eiti su Juo – skubiai, nedelsiant, drąsiai, džiugiai. Bėgti ten, kur yra laukiami, kur apglėbs ir priglaus prie širdies, kur visi būsime sugrįžę namo...

Įdomu, ar šis Kristus, Gerasis Ganytojas, kviečiantis ir vedantis savo kaimenę ten, „kur vešlios ganyklos žaliuoja“ (Ps 23, 2), jau stovėjo toje vietoje, kai Matulaičių Jurgutis pažino savo gimtosios parapijos miestą? Reikės pasitikrinti, kokia data ant paminklo. Bet, manau, kad turėjo stovėti. Labai jau jis primena dažnai pal. Jurgio savo *Užrašuose* kartojamus troškimus ir pasiryžimus: „eiti paskui Viešpatį Jėzų“¹⁰⁰, „visiškai paskui Kristų pasekti“¹⁰¹, „pasekti aną gerąjį Evangelijos Ganytoją“¹⁰², „sekti Kristaus pėdomis“¹⁰³. O visų labiausiai – patį pirmąjį *Užrašų* puslapį: „Kristaus gyvenimo tikslas turi tapti ir mano tikslu, jei iš tikrųjų noriu eiti šventųjų pėdomis, ir tie įrankiai ir priemonės, kurias Kristus vartojo, turi būti ir mano įrankiais ir priemonėmis.“¹⁰⁴

Kviečiantis sekti Kristus laiko kryžių. Kam jau kam, o tėvui Jurgiui tikrai buvo aišku: tikrasis kelias, Kristaus kelias yra būtent toks.

100 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 93.

101 *Ten pat*, p. 64.

102 *Ten pat*, p. 37.

103 *Ten pat*, p. 66.

104 *Ten pat*, p. 3.

Jis eina per kryžių: „Keblumų, kliūčių ir sunkenybių keliu patinka Tau mane vesti, dėkui Tau ir už tai, labai dėkui. Tikiuosi, kad tuo keliu beeidamas ne taip greit suklysiu, nes tai kelias, kuriuo ir mano mieliausias Išganytojas Jėzus Kristus ėjo.“¹⁰⁵

Bet kvietimas sekti iš tiesų svarbus tik dėl tikslo. Visų pirma dėl tikslo. „Dievo garbė ir sielų išganymas. Ar gali būti koks kitas tikslas aukštesnis ir prakilnesnis už šitą tikslą? Kaip menku daiktu išrodo viskas kita, sulyginus su šiuo tikslu? Ką verti net geriausi ir gražiausi žmonių siekimai prieš šitą tikslą?“¹⁰⁶

Kitoje vietoje tikslą pal. Jurgis įvardija taip, tarsi tikrai būtų tą veržlųjį Jėzų iš kapinių skulptūros meditavęs: „Žiūrėkime, kad mes patys dideliais žingsniais žengdami <...> skubiai eitume į dangiškąją mūsų tėvynę ir kitus paskui save tuo keliu patrauktume.“¹⁰⁷ Tikrai, visų pirma pats tėvas Jurgis liepsnote liepsnojo Dangaus karalystės troškimu. Ypač išraiškingai skamba jau kartą cituotas laiške kunigui Jonui Totoraičiui pareikštas pasiryžimas žengti tvirtai, nepaisant kliūčių ir iki galutinio tikslo: „Gera žinau, kad sunku nors kiek aukštyti palypėti tobulybės keliu; kai bematant, žiūri žmogus jau ir vėl žemyn nukritęs. Bet <...> esu pasiryžęs varu ir drąsa įgriebti tą dangaus karaliją, kad ir tūkstančius kartų žemyn tektų nukristi ir nupulti; bet vis kelsiuos, lipsiu aukštyti, o tikiuosi, kad Dievas padės, ir įgysiu tą dangaus karaliją.“¹⁰⁸

Beje, kunigui Jurgiui Dangaus karalystė ne vien būsima, bet jau ir esanti tikrovė. Tai Dievo artuma, kuri apglėbia, apima, perkeičia, visa sustato į vietas: „Kuomet žmogaus siela Šventosios Dvasios pagauta pakyla ir nuskrieja į tas aukštybes, kur Švč. Trejybė savo amžinumoje neapsakoma, neišreiškia, begaline garbe spindi, šviečia, ir kuomet nuo tų aukštybių apmeti paskui akimi šį pasaulį, kaip jis išrodo menkutis, mažas. Iš tų amžinumos aukštybių į šį

105 *Ten pat*, p. 33.

106 *Ten pat*.

107 *Ten pat*, p. 43.

108 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3, 15 d.

pasaulį žvelgdamas, išmoksti kaip pridera įvertinti kiekvieną šios žemės daiktą...“¹⁰⁹

Net nuostabu, kokia artima ir sava kunigui Jurgiui ši tikrovė, kaip paprasta ir natūralu jam ne vien save, bet ir kitus matyti būtent taip – kaip Dangaus karalystės gyventojus. „Visuomet prisiminkit, kad aš <...> trokštu kada nors matyti jus danguje“¹¹⁰, – rašo jis laiške seseriai Vandai Jeute¹¹¹, sakytum, kviesdamas susitarti dėl numatomo susitikimo detalių.

Įdomu, ar tik ne dėl šito tikrumo, kuriuo tėvas Jurgis jau žemėje gyveno Dangaus karalyste, ir dėl to veržimosi į ją kaip į galutinę tikrovę anapus mirties toks svarbus jam buvo ir vienuolinis gyvenimas? Gal nebūtų perdėta manyti, kad tėvas Jurgis suvokė tai, ką po geros pusės amžiaus apie pašvęstojo gyvenimo savastį pasakė Vatikano II Susirinkimas: „Vienuolių luomas <...> ryškiau atskleidžia jau šiame pasaulyje slypinčius dangiškuosius turtus, liudija Kristaus atpirkimu įgytą naują ir amžinąjį gyvenimą, skelbia būsimąjį prisiėlimą ir dangaus Karalystės garbę“¹¹². Tobulos meilės siekimas per evangelinių patarimų vykdymą <...> išryškėja lyg aiškus dangaus Karalystės ženklas.“¹¹³

Viena yra tikra – tėvas Jurgis be galo troško Dievo, kaip vienintelio, kurio trokšti verta. Atradęs šį lobį, degė uolumu ir kitiems jį parodyti. Todėl skubėjo burti vyrus ir moteris, kurie tuo pačiu troškimu užsidegtų: „Kad įmanytumė, visą pasaulį į dangų pakeltume. Ties Aukščiausiojo kojomis sudėtume Jam auką. Duok, Viešpatie, kad mes toki būtume ir tokia švento uolumo ugnimi degtume visados.“¹¹⁴

109 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 24.

110 J. MATULAITIS, laiškas V. Jeute, 1926 m. balandžio 19 d.

111 Ses. Vanda Jeute, Seserų Jėzaus Eucharistijoje tarnaičių kongregacijos, kurią pal. Jurgis Matulaitis 1924 m. įkūrė Baltarusijoje, Drujoje, pirmoji vyresnioji.

112 Vatikano II Susirinkimo Dogminė konstitucija apie Bažnyčią *Lumen gentium*, 44.

113 Vatikano II Susirinkimo Dekretas dėl vienuoliškojo gyvenimo tinkamo atnaujinimo *Perfectae caritatis*, 1.

114 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 43.

Ir vis dėlto, kur šio uolumo šaltinis? Nuostabu, kad turime pal. Jurgio dienoraštį. Vienas kitas menkutis *Užrašų* fragmentas leidžia, lyg pro plyšelį, dirstelėti į pačią esmę: „Koks Tu, Viešpatie, dosnus. Kaip gausiai dalini savo malones mums, nevertiems sutvėrimams. Dieve mano, Dieve. Kaip saldu Tau tarnauti. Kas bus Tavo danguje, jei čia, ant žemės, tokiomis saldybėmis žmogaus sielą pripildai, kuomet šventais šiurpuliais per kūną pereini, tarsi į trečią dangų pagavęs nuneši. Širdis tirpsta, alpsta, lūpos žado nebetenka, akyse tamsu darosi, rankos kojos tarsi stingsta, visą kūną stebėtiną kažin kokių šventų šiurpulių vilnys apima, o siela, siela Tavyje skendi. Kad ne Tavo galybė, regis, numirtum žmogus iš tos meilės, tų saldybių...“¹¹⁵

Tai vadinama malone. Dievas – iš savo begalinio dosnumo dovanojantis pats save, leidžiantis save sutikti. Didieji mistikai tai dar vadina Susivienijimu. Arba Sužadėtuvėmis. Tai begalinės Dievo meilės patirtis maldos gelmėje. Dangaus ragavimas. Ir nuostabiausia, pasakytų tėvas Jurgis, kad tai ne kažin kokia išimtis, skirta išrinktiesiems, bet mūsų Tėvo, kuris yra danguje, širdies troškimas kiekvienam savo vaikui. Kad tik būtume atviri, kad tik trokštume!

Štai todėl taip ir norisi klausti: tėve Jurgi, tai kaip ten Dievo danguje?

Ir dar paprašyti: mokyk mus, drąsink ir melsk už mus, kad jau čia, žemėje, galėtume bent truputį ragauti dangaus. Ir lauktume, nekantariai lauktume to, kas bus ten, Dievo danguje, kur Jėzus mums rodo kelią, kur kviečia ir veda.

¹¹⁵ *Ten pat*, p. 71.

PALAIMINTOJO JURGIO AŠAROS

Žiupsnelis įvairių žmonių atsiminimų nuotrupų susideda į palaimintojo portretą: „Tylus, nepaprastai darbštus, draugiškas, degęs Dievo meilės ugnimi.“¹¹⁶ „Man jis pasirodė labai ramus, nedaug šnekąs, gilių išmintingų didelių akių ir drauge labai meilus, prie kurio iš karto prisiriši ir su kuriuo iš pirmos dienos susidraugauji.“¹¹⁷ „Visados būdavo ramus, malonus ir kantrus.“¹¹⁸ „Lengva, maloni šypsena visuomet puošė Arkivyskupo Jurgio veidą.“¹¹⁹

Rodos, nekantrumui, karščiavimuisi, išsiveržiančioms emocijoms čia vietos nėra. O vis dėlto būta ir šito. Labai įdomu, bet, atrodo, politika buvo viena gyvenimo sritis, viena realybė, priversdavusi Jurgį Matulaitį supykti ar pravirkti. Ir ne todėl, kad visa, kas įvardijama šiuo žodžiu, būtų buvę jam atgrasu, nepriimtina, nereikalinga. Priešingai, visuomenės procesai, tautiškumo ir valstybingumo klausimai nuo pat jaunystės jam labai rūpėjo ir dėl jų skaudėjo, tiesiog deginte degino širdį. Tą liudija dar klieriku esant parašyta, o 1903 m. spaudoje paskelbta studija *Keli žodžiai mūsų kunigėliams*, kurioje jis svarsto deramą dvasininkijos laikyseną tautinio atgimimo judėjime. O vėliau ir gretutinė studijų specializacija – sociologija, ir visa virtinė publikacijų spaudoje, ir dar daugiau pranešimų bei paskaitų socialinėmis temomis, ir socialiniai kursai Lenkijoje bei Lietuvoje, ir aktyvi praktinė darbuotė šioje srityje, taip pat ir

116 Vysk. H. PRZEZDZIECKI, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 101.

117 Kun. A. SABALIAUSKAS, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 104.

118 J. ŽUKAUSKAITĖ-JOKANTIENĖ, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 108.

119 L. NOREIKA, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 118.

ne vienas korespondencijos, ypač ankstyvosios, fragmentas: „Širdis dega, skaitant, kas Lietuvoj daros; kaip ten visi suskato prie darbo; o manęs ten nėra!“¹²⁰

Čia šviesioji pusė. Bet buvo ir kita. Be galo skausminga. Pats palaimintasis jai turi vardą, nuolat pasikartojantį Vilniaus laikotarpio užrašuose: „nesveikas politikavimas“. Kitaip sakant, politika, nusi-gręžusi nuo krikščioniškos artimo meilės taisyklės ir esminio Bažnyčios dėsnio – vienybės. Ypač, kai taip ima elgtis tie, kurie pašaukti kurti Dievo karalystę žemėje. Tokiai politikai tėvas Jurgis pakantumo neturėjo. Per dažnai ir per skaudžiai pats buvo tapęs jos auka, pernelyg dažnai su jos žalingais padariniais nuolat susidurdavo. Štai todėl Vilniaus laikotarpio užrašuose iš po jo plunksnos kartais išsiveržia aštri frazė ar sakinys, beveik šūksnis. Sakytum – plykstelė žaibas: „Nelaimė tas kunigų kišimasis į politikas.“ „Dieve, duok man kunigų, tikrų katalikų!“ „Kuo čia pasitikėti ir kuo remtis. – Kur imti kunigų, tikrų katalikų? Tu Patsai, Viešpatie, teikies atitaisyti ir išgydyti kai kurių kunigų dvasią, nesveiko tautiškumo ir politikavimo nuodais užkrėstą.“ „Dieve, duok, išnyktų toji kunigų politikantų veislė iš mūsų mielos Bažnytelės.“¹²¹

Kodėl kunigų kišimasis į politiką taip smarkiai skaudino ir žeidė pal. Jurgio širdį? Atsakymas akivaizdus. Visas tėvo Jurgio gyvenimas turėjo tik vieną kryptį – „Kristui ir Bažnyčiai“. Dar tuomet, kai pirmuosiuose *Užrašų* puslapiuose gliaudė ir savo paties, ir atgimstančios Marijonų vienuolijos dvasinio gyvenimo giliausius klausimus, jau buvo visiškai įsitikinęs, kad kunigas, vienuolis, tik šia kryptimi eidamas, gali geriausiai tarnauti ir savo tėvynei, ir visuomenei: „Dievo visa širdimi ieškodami ir šv. Jo Bažnyčiai tarnaudami visomis jėgomis, tuo pačiu geriausiai patarnausime ir žmonijai, ir visuomenei, ir tautoms.“¹²² Beveik tą patį pakartojo jau būdamas Vilniaus vyskupu, tik dar tvirčiau, iš kasdienės patirties įsitikinęs, kokios skaudžios gali būti kitokios laikysenos pasekmės: „Sakiau,

120 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. liepos 24 d.

121 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 125; 206; 160; 126.

122 *Ten pat*, p. 17.

mes, kunigai, nesikišame į politiką, bet Bažnyčią, tikybą ir sąžinės laisvę ginsime visomis jėgomis.“¹²³

Ne. Nei būdamas kunigu, nei vėliau vyskupu, Jurgis Matulaitis nebuvo abejingas visuomenės ir politikos realijoms. Gerai jas pažino, budriai sekė. Tačiau visu savimi buvo pasirengęs remti tik vieną „partiją“ (kaip pats įvardino ingresso Vilniaus katedroje pamoksle) – Kristų. Tokios pat laikysenos reikalavo ir iš savo brolių kunigystėje. Būtent tada, kai kas nors – aplinkybės ar žmonės – mėgindavo jį išstumti iš šios pozicijos, kai jo prašymui ir raginimui nepaklusdami „politikavimais“ rizikavo užtraukti bėdą Bažnyčiai, sėdavo nesantįką tarp žmonių ir tautų, širdies skausmas nebesutilpdavo krūtinėj, prasisverždavo aštresniu žodžiu, griežta fraze:

„Mano uždavinys – tai visus žmones taikinti, vesti prie meilės ir vienybės, ir tai aš darysiu, o Tamistos <...> žinokitės su savo politikomis.“¹²⁴

Keista, bet tokių kantrybės išmėginimų nuo įžengimo į Vilniaus sostą iki pat iškeliavimo amžinybėn tik daugėjo. Likimo ironija, kad diplomatinė tarnybon – apaštalinio vizitatoriumi (tiesa, Bažnyčios siuntimu) – paskiriamas ir į patį tuometinės Lietuvos politikos sukūrį priverstas lįsti tas, kuris visai neseniai garantavo:

„Mano idealas – tai dirbti dėl Bažnyčios. Daugiau tikiu į darbą, Dievo dvasioje vedamą, negu į gudriausias diplomacijas ir kombinacijas. Mano noras būti Dievo dirvoje darbininku, o ne politiku diplomatu.“¹²⁵

Štai todėl ne taip jau sunku suprasti šiuos bene asmeniškiausius visoje pal. Jurgio korespondencijoje prisipažinimus, lyg netyčia išsprūdusius laiškuose buvusiam Vilniaus kurijos kancleriui kunigui Lucijanui Chaleckiui, visų „nesveiko politikavimo“ sukeltų nelaimių Vilniuje liudininkui. Šiuose laiškuose – arkivyskupo Jurgio reakcija į situaciją, kurią rado atvykęs į Lietuvą 1925-ųjų pabaigoje: nevykusi

123 *Ten pat*, p. 150.

124 *Ten pat*, p. 201.

125 *Ten pat*, p. 86.

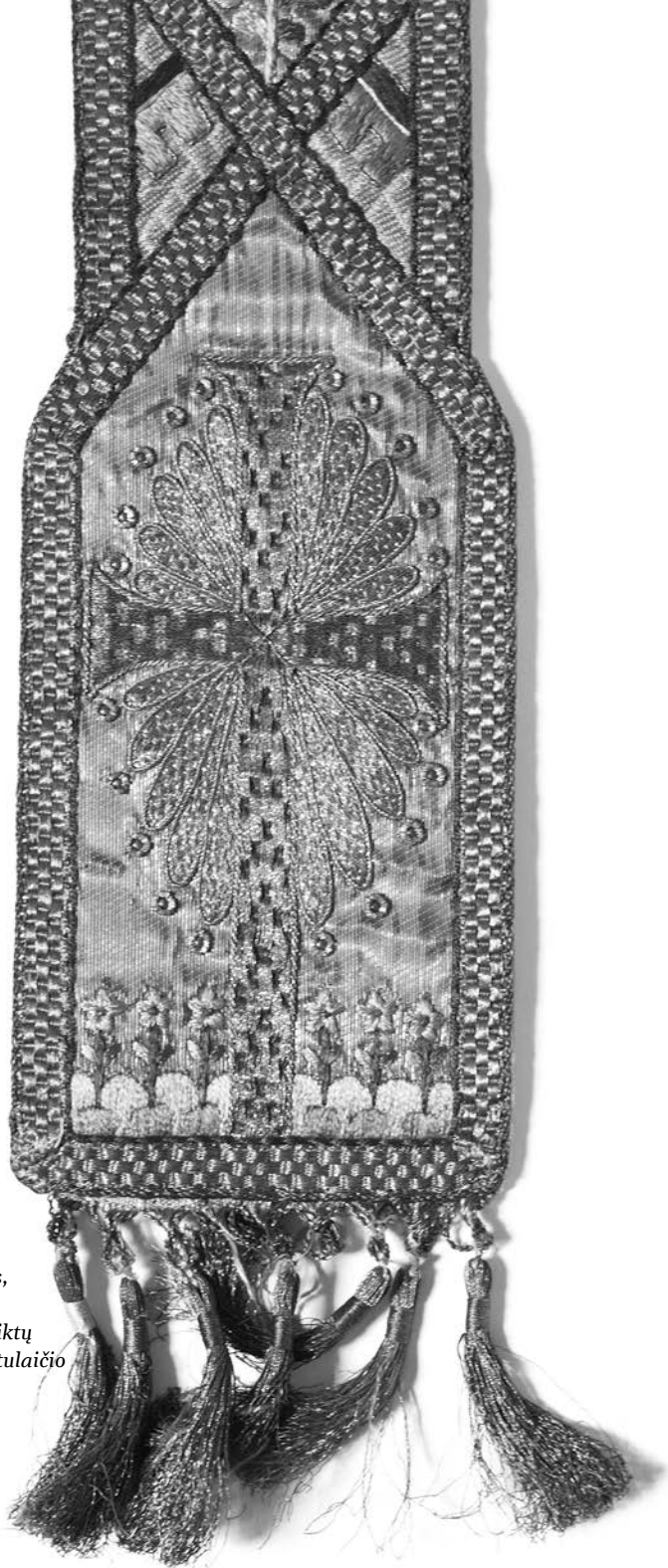
politika, tautų nesantarvė, atvedusi prie valstybės vadovų ir politikų nusistatymo prieš Bažnyčią, prieš Šventąjį Tėvą:

„Prašau atsidusti už mane, ar geriau tariant, už mano misiją ir karštai pasimelsti... Kažkaip nuostabu: norisi raudoti ir negaliu su-
laikyti ašarų.“¹²⁶

„Bažnyčią Lietuvoje radau daugeliu požiūrių baisios būklės.
Verčiau kaip vaikas...“¹²⁷

126 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Chaleckiui, 1925 m. gruodžio 22 d.

127 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Chaleckiui, 1926 m. kovo 30 d.

*Mitros kaspinas su kutais,
fragmentas. Pal. Jurgio
Matulaičio asmeninių daiktų
kolekcija, Pal. Jurgio Matulaičio
muziejus Marijampolėje.*

*Kauno arkikatedros šventoriuje,
1926 m. gegužės 1 d.,
vysk. Juozapo Kuktos konsekracijos iškilmės.
Kauno arkivyskupijos archyvas.*

VISADA KLUSNUS ŠVENTAJAI DVASIAI

Pal. Jurgio litanijos pradžioje nuskamba: „Visada klusnus Šventajai Dvasiai.“ Ir taip norisi pridėti: kaip Marija. Gal todėl, kad ką tik ištarta pirmoji invokacija – „Nekaltosios Mergelės Marijos mylėtojai“. Bet svarbiausia – juk būtent tokia ir yra pal. Jurgio tiesa. Ne taip jau daug rašęs ir kalbėjęs apie Mergelę Mariją, jis ištikimai mokėsi jos klusnumo mokykloje, gyveno jos *Fiat* šviesoje. Verta dar kartą stabtelėti ties tėvo Jurgio liudijimu apie savo pašaukimą:

„Jau nuo seniai dangiškoji malonė mane skatino ir verste vertė, kad visa širdžia atsiduočiau Dievui, kad Dievą padaryčiau savo viso gyvenimo viduriu ir saule, apie kurią visos mano mintys, jausmai, geismai ir darbai suktųsi; jau nuo seniai Šv. Dvasios balsas šaukia, kad kaskart labiau stengčiaus savo gyvatą tvarkyti pagal Evangelijos mokslą ir dvasią.“¹²⁸

Kaip širdis klausėsi? Kaip atsiliepė? Kokią liepsną ir kaip Šventoji Dvasia joje įpūtė:

„<...> Ir mane baimė ėmė. Tik atsiminęs šv. Evangelijos žodžius: jei grūdas įbertas į žemę neapmirs, pats sau vienas liekasi, neišduoda gyvatos; pasiryžau apmirti sau ir paskęsti, vildamasis, kad Kristuje atgimsiu.“¹²⁹

Konkrečią išraišką šis balsas, taip įsakmiai skambėjęs širdyje, įgavo ne iš karto. Kunigas Jurgis ieškojo jo atskambio tėvo Honorato Kuzminskio, kapucino, įkurtose kunigų dvasinio tobulinimosi grupelėse, jo atgarsius atpažino darbuodamasis tarp darbininkų Varšuvoje, skaitydamas socialines paskaitas. Tačiau ryškiausiai atpažino

128 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1909 m. spalio 3 d.

129 *Ten pat.*

jo tembrą vienuoliniame gyvenime, ypač neabituotų, slaptų vienuolijų darbuotėje.

Galiausiai išryškėjo:

„Man rodėsi ir rodosi, kad ne kas kitas, o aš turiu, viską metęs ir apleidęs, visiškai pasišvęsti mūs pačių gyvenimui tvarkyti ir vesti. Ir dabar esu pilnai tame dalyke įsitikinęs, kad tai *voluntas Dei* (Dievo valia), kad man nevalia kitokiu keliu eiti; nebent Dievas parodytų, kad aš klystu.“¹³⁰

Dar vėliau atėjo momentas, kai galėjo ištarti:

„Aš visuomet jaučiau ir buvau ir esu pilniausiai įsitikinęs, kad mano tiesioginis pašaukimas – Marijonų Vienuolijai tarnauti, jai visas pajėgas pašvęsti ir ją tinkamai sutvarkyti. Maniau ir manau, kad tai Dievo balsas <...>.“¹³¹

Atpažinęs šio balso skambesį, niekada juo nesuabejojo. O ir kaip būtų galėjęs? Juk nuolat gyveno nesibaigiančiu pokalbiu, dialogu su Šventąja Dvasia. Regimas jo vaisius – vienuolijos, jo dvasios sūnūs ir dukterys: atnaujinti marijonai, įsteigtos Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų ir Seserų Jėzaus Eucharistijoje tarnaičių bei daugelis kitų bendruomenių, dėl kurių ir su kuriomis darbuotasi norint „įvykdyti Dievo karaliją čia ant žemės, t. y. šv. mūsų Bažnyčiai“¹³². Bet tikrai nuostabu štai kas: drauge su tvirtėjančiu įsitikinimu brendo ir pasitikėjimas, atsidavimas, visiškas, besąlyginis savęs, savo troškimų ir planų dovanojimas Dievui, tikroji laisvė:

„Stebėtina keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo kelius ir sumanymus atspės. Štai aš, Tavo tarnas: siųsk mane, kur nori.“¹³³

Ir ne tik *Užrašuose*, ne tik idealų uždegtoje širdyje. Taip pat ir gyvenime. Konkrečią dieną ir valandą, Marijampolėje, Marijonų vienuolyne.

130 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Andziuliui, 1911 m. sausio 19 d.

131 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1925 m. lapkričio 3 d.

132 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 3.

133 *Ten pat*, p. 33.

„Bene tik ar ne 22 spalio dieną kun. Prof. Milkauckas iš Vilniaus atvežė J. M. Mgr. Ratti, Vizitatoriaus, laišką, kuriuo man pranešė, kad jau esu Vilniaus vyskupu skirtas. <...> Tą naktį negalėjau miegoti <...>. Sunku man buvo, bet reikėjo su Dievo valia susitaikyti.“¹³⁴

Iš tiesų daug daugiau nei susitaikyti. Jau anksčiau buvo pasakęs tą patį svarbiausią žodį: *paskęsti*... O vėliau vienoje konferencijoje paaiškino: „Nenuostabu, kad taip maža yra tų, kurie eina tobulybės link, nes maža tų, kurie iš tiesų atsiplešia nuo pasaulio ir savo pačių „aš“ ir atsiduoda Šv. Dvasios veikimui be jokių ribų. Daug yra tų, kurie girdi Dievo balsą ir supranta, kad tai Dievo balsas, bet „išverčia“ jį kaip nori, nes jis jiems nenaudingas, sunkus. <...> Reikia sau pasakyti: kas žino, kaip aukštai būtume pakilę šventume, kiek malonių, kiek dovanų turėtume, jei ištikimai atsiduotume Šv. Dvasiai ir Jos klausytume!“¹³⁵

Vilniaus katedra. 1918 m. gruodžio 8 d. Jurgis Matulaitis, Vilniaus vyskupas, pirmą kartą prabyla į savo žmones:

„Noriu jums būti ne kuo kitu, kaip tik tėvu ir ganytoju. <...> Sveikinu jus visus vardu Dievo Tėvo, kurio Apvaizda yra mano globai pavedusi šią dieceziją; vardu Jėzaus Kristaus, kurio malonė mane čia paskyrė; vardu Šventosios Dvasios, kuri mums duota, kad mumyse gyventų ir padarytų mus Dievo sūnumis.“¹³⁶

Ir taip visus septynerius metus, kasdien, visomis aplinkybėmis buvo saviesiems tėvas ir ganytojas. Iš visos širdies. Visomis jėgomis.

Pagaliau lyg dėkingumo atodūsis: „Dievas surado kelius mane iš Vilniaus paliuosuoti“¹³⁷. Bet štai, vos prasidėjus kalboms apie būsimą Lietuvos Bažnytinę provinciją, daugelis jį mato Kauno arkivyskupu. Kunigui Pranciškui Būčiui, perdavusiam šią nuomonę, tenka griežtas priekaištas ir pamokymas: „Jei mane vėl sutarę visi įstumtumėte į kitas

134 *Ten pat*, p. 107.

135 J. MATULAITIS, *Apie malonę*, asketinė konferencija.

136 „Pirmasis lietuvių ganytojo pamokslas“, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. kun. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 203.

137 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1925 m. lapkričio 3 d.

vėžes, abejoju, ar iš to Dievas tiek, kiek galėtų, turės garbės. Aš jau siuos ne savo vietoje, atplėštas nuo savo tiesioginio pašaukimo. Dievo planai ne visuomet yra tokie, kaip žmonių planai, o juolab – atvirkščiai. Netrukdykite ir nekliudykite Dievui ir Jo Šv. Dvasiai tikslų.¹³⁸

Bet ir vėl: „Kaip tik gavau iš Vatikano pasiūlyimą ar nesutikčiau kuriam laikui važiuoti į Lietuvą Vizitatorium. Aš sutikau ir, jei gaučiau Lietuvos vizą, atvažiuočiau. Jaučiu, kad tą darbą Dievui padedant gal atliksiu. Čia galėčiau patarnauti Bažnyčiai, o ir Vienuolijai nebus skriaudos.“¹³⁹ „Galėsiu visiškai Kongregacijai tarnauti, atlikęs Lietuvoje darbus.“¹⁴⁰

Lietuva. Kažin ar iš tiesų Šventoji Dvasia tą vardą ne kartą dėjo tėvui Jurgiui į širdį? Netgi prieš marijonus, prieš vargdienių seseris, kai jaunas kunigas dar tik ieškojo, tik kląsė ir kląsė Dievo Dvasios vedimo:

„Kad bent kartą ištrūkus iš tų visų žabangų ir pargrįžus Lietuvon! Taip trokštu pasidaruoti tarp savųjų! Tiek to man būtų ir su Akademija, kad tik mane leistų grįžti Lietuvon.“¹⁴¹

Pradėjus Marijonų vienuolijos atnaujinimo darbus, telkiant Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuoliją (beje, pirmąją Lietuvoje), ir vėl ta pati gaida:

„Atgijus Marijonams, susidarytų pas mus tikrai lietuviškas dvasiškojo gyvenimo židinys.“¹⁴² „Kaip matai, pasiseks iš palengvo lietuvių vienuolių klausimą išrišti.“¹⁴³ „Reikėtų, kad lietuvaite galėtų Lietuvoje lietuviškai ir dvasiškai gyvenime lavintis.“¹⁴⁴

Ir vėlgi:

„Na ką gi, jei Lietuvai mano auka reikalinga, aš neatsisakau.“ Tokį tėvo Jurgio atsakymą liudija Lietuvos valstybės tarybos atstovas,

138 *Ten pat.*

139 *Ten pat.*

140 J. MATULAITIS, laiškas kun. A. Cikotai, 1926 m. balandžio 19 d.

141 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. birželio 1 d.

142 J. MATULAITIS, laiškas kun. K. Prapuoleniui, 1908 m. lapkričio 27 d.

143 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1910 m. sausio 23 d.

144 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1911 m. gruodžio 7 d.

drauge su kolega Marijampolės Marijonų vienuolyno sode 1918-ųjų vasarą įkalbinėjęs jį sutikti su būsimu paskyrimu Vilniun...¹⁴⁵

Iš tiesų net nebūtina buvo rašyti viso šio teksto. Du žodžiai, lyg atliepas pasikartojantys vos ne kiekviename tėvo Jurgio laiške, pasako viską: ir gilų troškimą klausyti Šventosios Dvasios balso, ir tikrą gebėjimą jį girdėti, ir visišką paklusnumą. Ir ne tik tada, kai aišku ir paprasta, bet dar labiau – kai nesuprantama, sunku, trikdė... Štai kelios nuotrupos tos pal. Jurgio *Fiat* litanijos.

Nesibaigiantys perversmai ir politikos painiavos Vilniuje:

„Prieš mane varo agitaciją. Grasina net užšauti ar šiaip užmušti. Dievo valia.“

„Tiesiog nervai nepakelia jau tų visų atmainų; vargų be galo. Dievo valia!“

„Laikraščiai vėl mane puolė. Nebūtus daiktus prasimano. Visai nori suterorizuoti. Dievo valia.“

Širdis ištroškus, išsiilgus:

„Gal Šv. Tėvas pasigailėjęs mane paims iš Vilniaus. Dievo valia.“

„Labai išsiilgęs esu vienuolyno ir jo gyvenimo, ir darbų. Bet Dievo valia.“

Sugriuvę planai, neišsipildžiusios viltys:

„Labai gaila būtų mums su Tamista skirtis. Bet jei Dievo kitokia valia, jei Dievas Tamistą kitokiais keliais nori vesti, ne ką mes darysime, tegul Jo šventa valia visame kame vyksta ir visame kame Jis tebūnie garbinamas.“

„Ir man labai malonu būtų su Tamsta pasimatyti ir pasikalbėti ir su Kun. Feliksu. Bet iš to, turbūt, nieko neišeis. <...> Ne ką darysi, Dievo valia.“

Pas Viešpatį iškeliavo artimas žmogus:

„Gaila brolio Kačergučio. Dievo valia.“

Sudėgė Marijampolės vienuolyno kluonai ir tvartai:

„Nuostoliai išneša kokius 65,000 litų. Dievas davė, Dievas atėmė; tegul bus Jo šventa valia palaiminta.“

145 „Atstovų išpūdžiai Marijampolėje“, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 200.

Tiesiog pilka kasdienybė:

„Ir mane visoki darbai trukdo ir slegia. Ką darysi, Dievo valia.“

Galiausiai:

„Viskas Dievo rankose. Tegul Jo šventa valia įvyksta visame kame.“¹⁴⁶

Ir dar. Painioje situacijoje ši bei tą pataręs bičiuliui, pasidalija savo patikimiausiu ginklu visiems sunkiems atvejams: „Aš bevelyju pasimelsti, kad mums visiems Dievas duotų Šv. Dvasią.“¹⁴⁷

146 J. MATULAITIS, laiškai: kun. P. Būčiui, 1923 m. lapkričio 29 d., 1920 m. rugsėjo 28 d., 1923 m. gruodžio 3 d., 1922 m. gegužės 9 d., 1920 m. birželio 29 d.; kun. J. Tilvyčiui, 1925 m. sausio 10 d.; kun. K. Rėklaičiui, 1923 m. rugpjūčio 13 d.; kun. J. Vaitkevičiui, 1924 m. birželio 16 d.; kun. A. Cikotai, 1925 m. gegužės 31 d., 1925 m. gegužės 20 d.

147 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1914 m. kovo 19 d.

„NORIU BŪTI <...> TĖVU IR GANYTOJU“

Autoritetas ir galia. Klusnumas ir nusižeminimas. O vis dėlto pradėti norisi visai kitaip. Paprasčiausiai žodžiais „tarnystė“ ir „tarnauti“. Kunigas Janusz Kas Kumala MIC neseniai vykusioje Marijonų talkininkų konferencijoje savo pranešimu tiesiog sustabdė prie šios sąvokos. Kalbėjo jis maždaug taip: šių dienų pasaulis nesupranta tarnystės dvasingumo, kuris yra esminis buvimo Bažnyčioje būdas. Deja, tiesa yra ta, kad ir pačioje Bažnyčioje nusiteikimas tarnauti vis mažiau populiarus. Bažnyčia veikiama pasaulio, kuriame tarnavimas yra žeminantis ar gėdingas dalykas. Neretai ir Bažnyčioje karjera suprantama kaip vis didesnės galios, o ne didesnės galimybės tarnauti kitiems įgijimas. Tikėjimas nesuinteresuotos pagalbos teikimu nyksta, vis labiau užgožiamas įsitikinimo, kad, jei darai ką nors dėl kitų, būtinai turi gauti už tai atlyginimą ar bent jau nepatirti jokio nuostolio. Atrodo, modernus žmogus, net ir Bažnyčios žmogus – krikščionis, tiki, jog visi kiti yra dėl jo, bet jis pats nėra dėl kitų.

Bet ne to mus moko Kristus, kai sako: „Žmogaus Sūnus irgi atėjo ne kad jam tarnautų, bet pats tarnauti.“¹⁴⁸

Šiame kontekste lenkiame galvą tiems, kurie geba pasipriešinti tokioms nuostatoms, nuoširdžiai atsiduodami tarnystei. Tai jų dėka negatyvūs pavyzdžiai ar įtakos negali užgožti tarnaujančios Bažnyčios grožio.

O dabar jau galima kalbėti ir apie autoritetą bei klusnumą žvelgiant į pal. Jurgį, kuris, anot popiežiaus Jono Pauliaus II, „labiausiai yra šviesus pavyzdys vyskupo, tapusio visiems viskuo,

¹⁴⁸ Mt 20, 28.

giliai įsisąmoninusio savąjį ganytojo pašaukimą, visiškai atsidavusio Evangelijos skelbimui ir pastangoms vesti sielas į šventumą¹⁴⁹.

Pradėti dera būtent nuo klusnumo. Taigi 1918 m. gruodžio 8 d. vyskupas Jurgis Matulaitis žengia į Vilniaus katedrą. Lietuvis Vilniaus vyskupo soste – Valstybės Tarybos, siekusios formuoti Lietuvą su sostine Vilniumi, troškimų išsipildymas.

O ką šis paskyrimas reiškė pačiam tėvui Jurgiui? Kodėl kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas vyskupo Jurgio konsekraciją Kauno katedroje atsiminė taip: „Virš altoriaus plačiausia erdvė, kurioje Priekryžiuotasis viešpatauja vienas... vienas... visų apleistas. <...> Panašų įspūdį darė ir vyskupo Jurgio konsekracijos valanda. Aplink švytruoja keliolika asistentų. <...> Keliolika jaunų levitų tarnauja. Vis dėlto, kniūpsčias kryžium parkritęs vyskupas Jurgis prieš jį konsekruojantį vyskupą Pranciškų rodė vienas... vienas... visoje toje minioje. Nieko bendra su iškilme, nes ten mezgasi bendrovė su Priekryžiuotuoju; nes čia apsiimama Jo takai rodyti. Graudu, ašarojasi akys; ir bailė užčioja per kailį: ar tesės?“¹⁵⁰

Tėvas Jurgis puikiai suvokė Vilniuje susiklosčiusią sudėtingą politinę situaciją ir tiesiog ore tvyrančią tautinę neapykantą: „Mano kandidatūrą į Vilnų vėl išstatė. Paskyrimas padarytų daug žalos mūsų Vienuolijai Lenkijoje ir Lietuvoje. Vilniuje nepatenkinčiau nei lenkų, nei lietuvių, nei pagaliau baltgudžių, o pats būčiau politinių intrigų auka.“¹⁵¹

Kiekvienas susigūžtume prieš tokią perspektyvą ir spruktume kuo toliausiai. Ir tėvas Jurgis maldavo visus, kieno balsas galėjo turėti reikšmės, jį „gelbėti nuo tos nelaimės“¹⁵².

Tik štai tie prašymai... Akivaizdu – rūpestis dėl savęs juose paskutinėje vietoje. Tėvas Jurgis jau seniai suprato: „Reikia numėtyti drąsiai nuo mūsų kelio tuos visus gramozdus, paniekinti tas visas

149 Popiežius JONAS PAULIUS II, pamokslas Šv. Petro bazilikoje 1987 m. birželio 28 d., cit. in: *Katalikų kalendorius žinynas 1988*, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 67.

150 J. TUMAS-VAIŽGANTAS, „Kunigo d-ro Jurgio Matulaičio-Matulevičiaus iššventimas vyskupu“, in: *Raštai*, 1998 m., X t., p. 99.

151 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Kulviečiui MIC, 1918 m. balandis.

152 *Ten pat*.

baidykles, kurias mums kryžiaus, kentėjimų, vargų ir bėdų, persekiojimų, nepavykimų ir t. t. baimė mėgsta prieš akis statyti. <...> Žmogus neturi bijotis apmirti, paskęsti Dievuje. Kada bus žmogus sau ir pasauliui tikrai numiręs, tik tada jis atgis ir atgims Dievuje ir gausių vaisių išduos. <...> Kas gi įsikirtęs į savymeilės virves laikysis savo sielos ir visko bijodamasis nežinos kaip ją saugoti, pražudys savo sielą, liksis vienas sau gulėti, kaip anas sudžiuvęs grūdas.¹⁵³

Tad problema buvo kitur: „<...> Duokite man eiti tuo keliu, kuriuo Dievo apvaizda iki šiol mane vedė ir veda. Aš, juo beeidamas, daug daugiau Dievo garbei, Bažnyčiai ir Lietuvai padarysiu. Ką aš rašau, tai ne mano koks užsispyrimas, o tik vaisius ilgų mąstymų ir dar ilgesnių maldų. Dievas yra mane pašaukęs eiti ramaus, tylaus darbo keliu, aš tai jaučiu. Išstumtas iš tų vėžių, aš nieko nepadarysiu. <...> Taigi, ir vardan Bažnyčios labo, ir atsižvelgdamas į Dievo valią, kurią, rodos, aiškiai iki šiol mačiau ir matau, prašau, ginkite mane nuo Vilniaus. Leiskite man eiti aiškiai Dievo nurodytais keliais.“¹⁵⁴

Kviečiantis Dievo balsas ir atsiliepianti širdis. Dialogas, jau daugiau nei dešimtmetį užpildantis maldą, kreipiantis gyvenimą, išsiliejantis darbais. Viskas atrodė aišku. Vienuolinis gyvenimas. Sau ir kitiems. Visų pirma – Lietuvoje.

Ir staiga – Vilnius. Stumtelėjimas į tuštumą, į beprasmybę. „Mūsų vienuolijos dar tik pradžia, dar viskas joje tebetvarkoma, naujai statoma: mano iš jos pasišalinimas būtų jai baisus smūgis. <...> Jau esu pradėjęs ir seserų Kongregaciją lipdyti čia Marijampolėje. <...> Be manęs ir tos sesutės turėtų pakrikti. <...> Nenorėkite, kad vienuolių gyvenimas čia Lietuvoje, tik pradėjęs dygti, taip veikiai apmirtų, sunyktų, o gal ir ilgam žūtų. <...> dabar Lietuvoje beveik niekam tas vienuolių gyvenimas nerūpi, o jis taip reikalingas!“¹⁵⁵ Vienintelė prasmės kibirkštėlė tai, kad ir Vilnius – dėl Lietuvos. Kaip minėta, būtent taip tėvas Jurgis atsakė Valstybės Tarybos atstovams, jį įkalbinėjusiems neatmesti paskyrimo: „Na ką gi, jeigu Lietuvai mano auka rei-

153 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 25.

154 J. MATULAITIS, laiškas vysk. P. Karevičiui, 1918 m. gegužės 30 d.

155 *Ten pat*.

kalinga, aš neatsisakau. Bet žinokite, kad jūs mane siunčiate į pražūtį. Pavojaus aš nebijau ir savo asmens nebranginu, man tik baugu, kad aš save paaukosiu ir nieko negalėsiu padaryti.“¹⁵⁶

Truputį panašiai jo gyvenime kartą jau buvo. Turiu mintyje anks-tesniuose knygėlės skyriuose jau minėtą, bene lemtingiausią tėvo Jurgio išgyvenimą. Leiskime pačiam tėvui Jurgiui dar kartą priminti jo esmę. Tąkart Varšuva skendo socialistinėse nuotaikose: „Trokšdami nors šiek tiek atsverti priešingą tikybai agitaciją, tarėmės steigti darbininkų draugiją. Visu uolumu mečiau si į sukurį kovos ir darbo; dirbau per dienas, o dažnai ir naktimis; visa širdimi buvau tam darbui atsidavęs <...>. Kaip perkūnas mane trenkė, kai <...> išgirdau, kad Arcivyskupo Kurijoje tartasi mane suspenduoti ir prie jokių darbų neprileisti. Tarsi, kad žemė būtų po manim prasiskyrusi; netekau pamato po kojų. <...> Tasai smūgis tiesiog teko man persirgti. Daugiau kaip savaitę išbuvau užsidaręs savo kambaryje. Besergant ta liga, Dievas davė man suprast šiek tiek kryžių ir kentėjimų reikšmę ir prasmę. Ir pagijau iš Dievo malonės. Pradėjau kone visiškai nepaisyti, ką žmonės apie mane mano, kalba arba rašo: vien žiūriu Dievo garbės ir Bažnyčios labo; sau obalsiu pasiėmiau: *vince malum in bono*.“¹⁵⁷

Taigi šūkį, kurį pasirinko Vilniaus vyskupas Jurgis, Dievo malonė jau seniai buvo įspaudusi jo širdyje – tada, kai palietęs kryžiaus slėpiniu, Viešpats perkeitė širdį. Tik todėl galėjo ištarti „taip“ nesuvokiamai Dievo valiai, kuri vadinosi Vilnius. Tik todėl tą 1918 m. gruodžio 8-ąją, tarp ingresą lydėjusių politinių ir tautinių intrigų, galėjo taip prabilti:

„Pirmą kartą stoju šioje vietoje su jumis, mieliausieji, viešai ir atvirai pasikalbėti, kaip mes drauge gyvensime <...>. Stoju nepažįstamas, todėl pirmučiausia prašau vieno dalyko – laikykite mane Kristaus tarnu, atsiųstu jums rodyti į dangų kelią ir vesti į amžinąją laimę.“¹⁵⁸

156 *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p.200.

157 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

158 „Pirmasis lietuvių ganytojo pamokslas“, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. kun. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 202.

Šis ingresso į Vilniaus katedrą pamokslas nuostabiai atskleidžia pal. Jurgio – ganytojo dvasingumą. Jo esmė – savęs kaip Kristaus tarno, visiškai besiremiančio Jo galia ir autoritetu, suvokimas:

„Matyti laukėte: kas bus naujas ganytojas? Taigi štai ko galite laukti ir reikalauti iš manęs. Tokį pasitikėjimą Dievu mes turime per Kristų, „ne kad mes būtumėm savaimė tinkami ką nors sumanyti tarytum iš savęs, bet mūsų tinkamumas iš Dievo“ (2 Kor 3, 5–6).“¹⁵⁹

Nuostabiame savo paprastumu ir aiškumu pamoksle pal. Jurgis tartum piešia tikro ganytojo pagal Dievo Širdį portretą ir, lyg iškilmingą pažadą duodamas, nurodo, jog taip jis naudos savo vyskupiškąją autoritetą:

„Rūpinsiوسي būti savo avelių pas Dievą tarpininkas ir užtarytojas <...>. Būsiu visų mokytojas <...>, skelbsiu jums Dievo žodį <...>. Teiksiu Dievo malones (šv. Sakramentus) <...>. Rūpinsiوسي būti tėvu ir bičiuliu <...> mažiems vaikeliams, <...> neturtėliams ir nelaimingiesiems. Guosiu pavargėlius; raginsiu turtingus, kad dalytųsi. <...> Neatstumsiu nuo savęs nei vieno. <...> Noriu būti atlaidus piktiems, parama silpniems, užuovėja geriems. Rūpinsiوسي, kaip Kristus, apglobti visus; būti visiems visu kuo. Dėl tiesos esu pasiryžęs guldyti galvą. Noriu būti ne kuo kitu, kaip tik tėvu ir ganytoju, Kristaus sekėju. Mano darbo dirva – Kristaus Karalija. Mano partija – Kristus.“¹⁶⁰

Vilniuje per kelerius metus šešis kartus pasikeitė valdžia. Kiekviena stengėsi pasinaudoti jo kaip vyskupo autoritetu saviems tikslams. O tėvas Jurgis nuo pradžios iki galo, per visus septynerius metus, liko ištikimas savo paties nubrėžtam ganytojo paveikslui:

„Atsakaiu, kad <...> būdamas kunigas ir vyskupas, aš tegaliu tik meilę, broliškumą ir vienybę žmonėms skelbti ir žmones turėti taikinti.“¹⁶¹ „Aš laikysiuos Kristaus vėliavos ir žiūrėsiu bažnytinio darbo.“¹⁶²

159 *Ten pat*, p. 202–203.

160 *Ten pat*.

161 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 116.

162 *Ten pat*, p. 206.

Nepaisydamas politinių suiručių, jam skirtų kaltinimų ir šmeižtų, troško būti tėvu ir ganytoju ir juo buvo. Kunigas Janas Sobczykas aprašo vizitaciją kraštuose, nemačiusiuose vyskupo pusę šimtmečio: „Stebėjaisi tuomet daugybe Ganytojo darbų: sakė pamokslus penkis kartus per dieną, teikė Sutvirtinimo sakramentą šimtams ir tūkstančiams, celebravo iškilmingas pamaldas, paskui sprendavo įvairius reikalus ir nesusipratimus <...>. Reikėjo neilstančios energijos ir sveikatos, kad galėtum tokį darbą dirbti daugelį savaičių. Tai buvo man akivaizdus ganytojiško uolumo pavyzdys.“¹⁶³

Degdamas ganytojo uolumu, pal. Jurgis skaudžiai kentėjo matydamas, kad kitiems, ganytojo tarnystei pašauktiems šios dvasios trūksta. Todėl ne viena proga tikrai tėviška, mylinčia širdimi įspėdavo kunigus: „Kunigas privalo visiems būt lygiai tėvas, ganytojas...“¹⁶⁴ O pats tartum šventą priesaiką, lyg maldą užsirašė: „Pasižadėjau jokios tautos, jokio žmogaus neapykantos neįsileisti į širdį. Pasižadėjau visiems lygiai tarnauti, kad ir kažin kiek nemalonumų patirčiau. Duok, Dieve, kad ištesėčiau savo pasiketinimuose!“¹⁶⁵

Taigi tasai esminis žodis „tarnauti“. Tas pats marijonas teologas kunigas Janusz Kumała, svarstydamas pal. Jurgio savai vienuolijai parinktą šūkį *Pro Christo et Ecclesia*, atkreipė dėmesį į žodelį „pro“. Būti „dėl“ kitų. Tai kryptis, kurią pal. Jurgis nurodė marijonams, pagal ją ir pats gyveno. Todėl savo kunigiškiosios tarnystės esmę palaimintasis apibrėžia gana paprastai:

„Kunigu būdamas visuomet <...>, kiek tik galėdamas, stengiausi žmonėms tarnauti ir gera daryti. *Vince malum in bono* – bloga nugalėk gerumu.“¹⁶⁶

O dar paprasčiau nusako save kaip vyskupą, vadovą:

163 J. SOBZYK MIC, „Garść wspomnień osobystych“, in: *Wspomnienia o błogosławionym Jerzym Matulewiczu*, p. 118.

164 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 152.

165 *Ten pat*, p. 124–125.

166 *Ten pat*, p. 275.

„Noriu būti ne kuo kitu, kaip tik tėvu ir ganytoju, Kristaus sekėju.“¹⁶⁷

Visa kita – kasdienybė: vienuolinė gyvenimo tvarka Vilniaus kurijoje, parapijų vizitacijos, pokalbiai, laiškai, problemos ir jų sprendimai, pamokslai... Ir dar susišaudymai už langų... Nuolatinis skurdo artumas: „Rūpinkitės iš Amerikos siųsti stipendijų“¹⁶⁸, kad abiem mudviem su kun. Jonu nepritrūktų. Kad ne tos stipendijos, išgyventi negalėtume iš to, ką čia gauname.“¹⁶⁹

Būtent ten, kietoje ir nesvetingoje Vilniaus žemėje brendo šventumo vaisiai – anos, širdį perkeitusios malonės išsipildymas... „Pradėjau kone visiškai nepaisyt, ką žmonės apie mane mano... vien žiūriu Dievo garbės...“¹⁷⁰

Anądien lyginau tėvo Jurgio kamžą (Muziejus Marijampolėje praturtėjo naujais eksponatais! Neseniai parsigabenome keletą pal. Jurgio asmeninių daiktų, iki šiol kruopščiai saugotų mūsų vienuolijos namuose JAV.) ir pagalvojau: vyskupo Jurgio gyvenimą lietė dideli dalykai – aukštos pareigos, tautų ir valstybių santykiai, politikos maišatys ir karo baisumai. O vis dėlto tikrasis pal. Jurgio, Vilniaus vyskupo, veidas atrandamas kasdienos paprastume, tarp tų didžiųjų dalykų eilučių, ten, kur susipina tarnavimas ir vadovavimas, valdymas ir klusnumas, autoritetas ir nuolankumas, kaip jis pats rašė:

„Šventieji priėjo prie tų didelių darbų, kuriais mes stebimės, ne koku nepaprastu būdu, bet savo paprastus užsiėmimus atlikdami nepaprastai iš atžvilgio į intenciją, būdą, stropumą.“¹⁷¹

167 „Pirmasis lietuvių ganytojo pamokslas“, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. kun. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 203.

168 Stipendija – auka, kuri, kunigui paaukojus šv. Mišias aukotojo nurodyta intencija, skiriama kunigo reikmėms ir/ar bažnyčios išlaikymui.

169 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1922 m. gruodžio 17 d.

170 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

171 J. MATULAITIS, *Instrukcijos bei Nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai*, Marijonų spaustuvė, Marijampolė, p. 47.

Pastoralas, fragmentas.

Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių daiktų kolekcija,

Pal. Jurgio Matulaičio muziejus Marijampolėje.

„TIK TURĖK KUNIGO APAŠTALO ŠIRDĮ“

Žvilgsnis į konkretų pal. Jurgio Matulaičio (1871–1927), Vilniaus vyskupo, ganytojiškos veiklos aspektą – rūpinimąsi Vilniaus kunigų seminarija. Atrodytų, reikalas gana siauras ir konkretus. Vis dėlto pakanka atidžiau pavartyti pal. Jurgio dienoraščio dalį, vadinamą *Vilniaus užrašais*, net nesidairant į jokių kitus šaltinius, kad suprastum: pravėrei duris, vedančias į pačią tėvo Jurgio – ganytojo širdį. Tad verta užėiti ir pasižvalgyti. Faktai, dokumentai, žmonių vardai, pokalbių nuotrupos, paties pal. Jurgio pastebėjimai leis sutikti ir pažinti jį – Vilniaus vyskupą – taip, kaip negalėtų jokie kažkieno pasiūlyti apibendrinimai ir išvedžiojimai. Šio laikotarpio *Užrašai* – tartum kvietimas „pasekioti“ paskui vyskupą Jurgį: užėiti į kabinetą anuometinėje kurijoje, Pilies g. 8, pasimelsti koplyčioje, o gal net kartu papusryčiauti (beje, stalas bus kuklus: „kava su pienu, kai kada arbata, balta ir juoda duona, sviestas ir lietuviškas sūris“¹⁷²).

Bet reikia pradėti nuo pradžių – pamėginti keliais sakiniais dar kartą pristatyti Jurgį Matulaitį, Vilniaus vyskupą. Iš tiesų, kas jis buvo? Iš kur atėjo? Pats tėvas Jurgis atsakytų:

„Esu lietuvis, tačiau lenkiškai pramokau, kalbu taisyklingai ir daug esu dirbęs tikrojoje Lenkijoje, teatmindamas – „žmones“. Žmones tematysiu ir dabar.“¹⁷³

Ir dar:

„Aš visuomet jaučiau ir buvau ir esu pilniausiai įsitikinęs kad mano tiesioginis pašaukimas – Marijonų Vienuolijai tarnauti, jai

172 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, 1979, p. 330.

173 Kun. J. TUMAS-VAIŽGANTAS, in: „Arkivyskupas Jurgis Matulevičius“, red. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 133.

visas pajėgas pašvęsti ir ją tinkamai sutvarkyti. Maniau ir manau, kad tai Dievo balsas, esu kone tikras pilnai. Tuo keliu eidamas aš galėčiau daugiausia Bažnyčiai patarnauti.¹⁷⁴

Vienuolinis gyvenimas buvo esminė jo savastis. Toks jis pasiliko ir Vilniuje:

„23 šio mėnesio dieną apgyvendinau savo koplytėlėje Viešpatį Jėzų Švenčiausiam Sakramente; dabar bus ramiau, maloniau ir jaučiau su Mieliausiu Išganytoju gyvenant po vienu stogu; – dabar galėsime dažnai lankyti Viešpatį Jėzų Švenčiausiam Sakramente. Jau seniai įsivedėme vienuolių tvarką <...>.“¹⁷⁵

Tačiau greta ir „darbinė“ patirtis: teologas, profesorius, ugdytojas, dvasios tėvas. Nuo dėstytojo duonos Kielcų kunigų seminarijoje ir į auditorijas netelpančių studentų Petrapilio dvasinėje akademijoje iki marijonų noviciato Fribūre. O taip pat ir vadovas, administratorius: inspektorius Petrapilio dvasinėje akademijoje ir vyresnysis savo vienuolijoje.

Toks naujasis vyskupas atsistojo prieš savo ganomuosius tą pačią pirmąją dieną. O koks Vilnius pasitiko savo ganytoją? Štai paties pal. Jurgio diagnozė:

„Tautų baisiausia čia neapykanta. <...> Be to, dar įvairios politikos partijos. Tikrai miestas virte verda; neapykanta kunkuliuoja.“¹⁷⁶

Ir dar:

„Nėr blogesnio daikto, kaip tas kunigų kišimasis į politikas, ypač čia, Vilniuje, kur tiek tautų ir partijų.“¹⁷⁷

O tuo tarpu:

„Čia daug kunigų tautininkų: tiek lenkų, tiek lietuvių, o labai maža kunigų katalikų. Kai kurie kunigai mano, kad į tautybės vežimėlį įsisodinėję žmones, įves į bažnyčią. Dažniausia pats griūva, jų vežimėlis susikulia ir pabyra, o žmonių bažnyčion neįveža.“¹⁷⁸

174 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1925 m. gruodžio 3 d.

175 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 180.

176 *Ten pat*, p. 124.

177 *Ten pat*, p. 125.

178 *Ten pat*, p. 153.

Kaip tik todėl toks ryškus vyskupo Jurgio širdyje ganytojo paveikslas. Visų pirma – taikomas sau pačiam, bet taip pat ir kitiems:

„Kunigas privalo visiems būt lygiai tėvas, ganytojas; jis negali būti partijos žmogus; o juo labiau negali konspiracijos darbo varyti. – <...> Kai apie tai pamanau, vis man ateina į galvą, kad Dievas ištiesęs savo rykštę dar skaudžiai nubaus už tai mus, kunigus.“¹⁷⁹

Matant šį didįjį tėvo Jurgio širdies skausmą, akivaizdu, kodėl jo dienoraštyje beveik neatsispindi didelė jo rūpesčio ir darbo dėl seminarijos dalis – studijų sistemos pertvarka pagal 1917 m. Kanonų teisės kodeksą. Ši pertvarka vyskupui buvo labai svarbi, nuosekliai ją vykdė ir sėkmingai užbaigė 1924–1925 mokslo metais. Tačiau širdis degė ir sopėjo ne dėl to. Ir tikrai ne dėl to jau 1919 m. kovą dienoraštyje įrašė:

„Didžiausias dabar mano rūpesnis – tai iš palengvo tikrai gerai pastatyti Seminarija, <...>“

Nes čia pat, tame pačiame įrašė, patikslino:

„<...> ypač padaryti ją katalikišką, iššlavus visokius tautinių šovinizmų raugus. Didžiausias mano troškimas, kad klierikai, baigdami Seminariją, išsineštų apaštalo kunigo širdį ir dvasią, kad norėtų lygiai visų tautų žmonėms tarnauti, kaip šv. Povilas. Tautinis šovinizmas – tai, kiek pastebėjau, šios dijjacijų kunigų liga; ta liga serga ir Seminarija.“¹⁸⁰

Seminarijos vizitaciją tėvas Jurgis pradėjo 1919-ųjų vasario antrojoje pusėje, nė trims mėnesiams nepraėjus nuo įžengimo į Vilniaus vyskupo sostą. Tadeusz Górskis teigia: „Bolševikams užėmus Vilnių, normalus vyskupijos religinis gyvenimas apmirė. Tačiau seminarija veikė. Vysk. Matulaitis nutarė išnaudoti šį laiką ir užsiėmė šia mokykla“¹⁸¹.

Kažin ar iš tiesų vien tam, kad kuo nors prasmingu užpildytų šiaip jau nevaisingą laiką, vyskupas Jurgis ėmėsi šio darbo. O gal būtų jo griebęsis ir tuomet, jei būtų spaudę kalnai kitokių darbų? Vargu ar būtų galėjęs ilgai laukti, išgirdęs štai tokį vieno kunigo

179 *Ten pat*, p. 125–126.

180 *Ten pat*, p. 166–167.

181 T. GÓRSKI, *Palaimintasis Jurgis Matulaitis*, p. 214.

pasidalijimą, kuris, matyt, sutapo su paties vyskupo išvalgomis, nes žodis žodin jį užsirašė dienoraštyje:

„Kad tas nesveikas tautiškumas prisimetęs yra kunigams, kalta Seminarija esanti. Ją reikėtų kitaip pastatyt. Aukščiausieji vadovai, ypač kun. inspektorius, siaurai labai dalyką ima, ne tiek gal iš blogos valios, kiek per neišmanymą. Seniau Seminarijoje buvo žiūrima į lietuvių kilimą, kaip į pavojų katalikybei, o dabar taip žiūrima į baltgudžių kilimą. Klierikai tai jaučia, ima slapstytis su savo tautybe, būdas genda; paskui iš tokių išeina didžiausi tautininkai.“¹⁸²

Juk ne veltui vos puslapis prieš įrašą apie vizitacijos seminarijoje pradžią – tragikomiška istorija: vyskupo pokalbis su kunigu, nusprendusiu savo bažnyčioje neskaityti vyskupo aplinkraščio, skirto vilniečiams, „nes išradęs, kad jame nieko lenkiška, nieko tautiška nesant, neverta esą jo nė skaityti, kad negana aštriai pieš bolševikus esąs parašytas“¹⁸³. Vyskupo paklaustas, kodėl taip pasielgęs, kunigas „atsiprašinėjo, teisinosi, kad vėjas ar kas ten visą dalyką supainiojęs“¹⁸⁴. Vyskupo reakcija:

„Man sakę buvo seniau, kad jei tik aš imsiu katalikiškai valdyti, nepaisydamas tautybių, tai sutiksiu ne kartą kunigų pasipriešinimą ir revoliuciją. – Tai esant tiesą rodosi. Stipriai nuliūdau dėl šio atsitikimo. Tarsi menkniekis, bet reiškia žmonių dvasią. Kuo čia pasitikėti ir kuo remtis? Kur imti kunigų, tikrų katalikų?“¹⁸⁵

Atsakymas, aišku, buvo akivaizdus – seminarija. Jos vizitaciją vyskupas Jurgis atliko tikrai sistemingai ir metodiškai, kaip ir galėjai tikėtis iš žmogaus, turinčio didelę akademinio darbo ir dvasinio ugdymo, taip pat ir aukštojo mokslo institucijos administravimo patirtį. Kartu stengėsi, kaip jam buvo būdinga ir daugeliu kitų atvejų, vadovautis ne savo išmintimi ir patirtimi, o veikiau remtis Bažnyčios autoritetu. Dar vizitacijos pradžioje *Užrašuose* pažymėjo:

182 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 154.

183 *Ten pat*, p. 158.

184 *Ten pat*, p. 159.

185 *Ten pat*, p. 160.

„Skaitau bažnytinę teisę, stengiuos susipažinti su seminarijų sutvarkymu, koks privalėtų būti pagal Apaštalų Sosto nurodymus; reikės tam tikri veikalai skaityti <...> .“¹⁸⁶

Ryškiausiai vizitacijos vyksme prasišviečia tėviškas vyskupo paprastumas, nuoširdumas ir meilė. Akivaizdu, kad ir visos vizitacijos tikslas buvo gydyti ir tvarkyti, o ne tikrinti ir bausti. Visų pirma vyskupas Jurgis kiek tik galėdamas lankė paskaitas norėdamas susivokti, kokia yra dėstytojų kompetencija ir studijų kokybė. Pastabos ir išvados pažymėtos dienoraštyje:

„Pasirodo, kad profesoriai visa ką ir dėsto, ir klausinėja vien lenkiškai. Tečiau vadovėlius, mačiau, kad lotynų kalba spausdintus vartoja. Reiks pažiūrėti, ar moka klierikai nors kiek lotyniškai.“¹⁸⁷

„Pastebėjau, kad kai kurie profesoriai ne laiku ateina, vėlinasi arba anksčiau išeina, nebaigę pamokos, o kiti ir visai apleidžia pamokas. <...> Pastebėjau, kad kai kurie profesoriai nesiruošę ateina dėstyti. <...> Kitą vėl profesorių užėjau II kurse verčiant su klierikais šv. Ignoto laišką; taip pat klierikai netiksliai vertė, o profesorius jų netaisė arba nelabai gerai taisė, nors pastebėjau, kad šis profesorius gabus ir moka mokyti. <...> Lekcijų algebros, fizikos, geometrijos, kosmografijos visiškai nėra.“¹⁸⁸

Po jų nurodomos ir konkrečios priemonės padėčiai pagerinti:

„Pakalbėjęs su Tėvu J. Vaitkevičium, kun. prof. Kraujaliu ir Rektorium nusprendžiau, kad kol kas fiziką ir geometriją dėstys Tėvas Vaitkevičius, o algebrą ir kosmografiją – kun. Kraujalis. – Kun. Reinio lekcijas, kurs bolševikų suimtas kali, pasidalijo kun. Kraujalis ir kun. Pucijata.“¹⁸⁹

Ir dar visa eilė panašių patvarkymų, kol galiausiai, tartum lengviau atsikvėpdamas, brūkšteli:

186 *Ten pat*, p. 180.

187 *Ten pat*, p. 161.

188 *Ten pat*, p. 165.

189 *Ten pat*, p. 165–166.

„Dabar jau klierikai turės visas pamokas ir negaišys brangaus laiko. <...> Taip, Dievui padedant, šiek tiek sutvarkiau Seminarijoje pamokas.“¹⁹⁰

Tuojau pereinama ir prie kitos, ne mažiau svarbios srities ir išradingo metodo, kaip ją tirti ir tobulinti:

„Girdėjau, kad ir tvarka tenai, ir drausmė nekokia; bet dar to nesu ištyręs. Pasiunčiau Tėvą Vaitkevičių mokytų Seminarijos ne tik dėl to, kad tuo tarpu nebuvo kas siųsti, bet ir dėl to, kad jis įėjęs tenai geriau visą padėtį pažintų ir paskui galėtų man padėti kas reikiant atitaisyti.“¹⁹¹

Vis dėlto pati informatyviausia ir, ko gero, paveikiausia vizitacijos dalis vyko ne seminarijoje, o vyskupo namuose, prie pusryčių stalo:

„Buvau įsakęs Seminarijos Rektoriui, kad siuntinėtų man Mišioms tarnauti po vieną VII-ojo kurso klierikus. Norėjau ir klierikus arčiau pažinti, ir per juos geriau patirti, kokia Seminarijos padėtis.“¹⁹²

Pastabos vyskupo *Užrašuose* liudija, jog apie padėtį seminarijoje šių pokalbių metu jis sužinodavo tikrai daug ir įvairių dalykų: apie dėstytojus ir dėstomuosius dalykus, apie klierikų gabumus ir nuotakas, apie bendrą tvarką ir drausmę. Nors pokalbių būta skirtingų, visi be išimties patvirtino, kad pirminė vyskupo diagnozė buvo tiksli – seminarija sirgo tautiniu šovinizmu. Raiškiai apie tai bylojo kai kurių klierikų laikysena:

„Paklausus man, tai, Tamista, baltgudis; atsakęs, kad galīs būt ar gudas, ar lenkas, kaip kas norīs. Aiškiai prie katros nors tautybės nebedrīso prisipažinti. Tai mažmožiai, bet šioje Seminarijoje auklėjimo būdą nušviečia.“¹⁹³

190 *Ten pat*, p. 166.

191 *Ten pat*.

192 *Ten pat*, p. 173.

193 *Ten pat*, p. 178.

Tačiau svarbiausia, regis, buvo tai, kad per šiuos susitikimus vyskupas Jurgis ir pats galėjo prabilti į klierikus: tėviškai raginti, mokyti, drąsinti ir taip pradėti tuojau pat gydyti didžiausią seminarijos ligą:

„Papasakojau tam klierikui, kaip Šveicarijoje ir kitur kunigai tarnauja visiems žmonėms be tautybių skirtumo; raginau, kad ir jie išėję iš Seminarijos visiems lygiai tarnautų. Sakiau, kad aš nė vieno dėl tautybės ar kalbos neskriausiu; aš tik noriu, kad kiekvienas jų turėtų apaštalo dvasią ir širdį. Kiekvienos tautos geras pastangas aš remsiu ir džiaugsiuos, matydamas, kad darbas eina, tauta tarpsta, žmonės prie Bažnyčios glaudžias; težiūrėsiu tik, kad kiekvienas kunigų darbas eitų Bažnyčios nurodytais ir nutiestais keliais.“¹⁹⁴

Nelengva buvo išvesti vyskupą Jurgį iš kantrybės, mažai kas gyvenime galėjo priversti jį aštriau, nekantriau prabilti. Tačiau jau kelintam klierikui neišdrįsus prisipažinti tikrosios tautybės, širdis per daug susopo. Nebeištvėrė:

„Sakiau visiems: būk, Tamista, galų gale kuo nori; tik turėk kunigo apaštalo širdį ir patekęs į parapiją tikrai atsidėjęs tarnauk žmonėms, prie jų taikindamas, o ne versdamas, kad jie pagal tavo norus svetimos jiems kalbos mokytųsi. Jėzus mus siuntė tikybos mokyti, evangelijos skelbtų, o ne kalbų mokyti. Jėzus įsakęs yra mums žmonių išganymu rūpintis, o ne liaudies aklumu ir tamsumu naudojančiais, savo tautines politikas varinėti.“¹⁹⁵

Atrodo, jo veikimo būdai turėjo gerų ir greitų pasekmių. Vienas iš paskutinių tarnauti Mišioms atėjusių klierikų, tarp kita ko, paminėjo, kad dėstytojas, iki šiol ypač pasižymėjęs lietuvių klierikų užsipludinėjimu, „šiemet jau to nebedaręs. Klierikai junta, kad naujam vyskupui atvažiavus, ramiau pasidarę Seminarijoje dėl tautybių“¹⁹⁶.

Toks vyskupo Jurgio pradėtas seminarijos „gydymas“, ypač jo ryšiai su klierikais ir pakartotinis užtikrinimas, kad jie gali laikyti save kokios nori tautybės, negalėjo patikti tiems, kurie bet kokia kaina siekė seminariją naudoti savo politiniams tikslams. Tad kainą

194 *Ten pat*, p. 174.

195 *Ten pat*, p. 179.

196 *Ten pat*, p. 183.

už seminarijos pertvarką vyskupas Jurgis pradėjo mokėti tuoju pat, dar vizitacijai tebevykstant:

„Sužinojau iš Lenkų, kad paleidę prieš mane paskalą, būk aš Liubiancą nusprendęs pašalinti iš Seminarijos, o į jo vietą įstatyti tėvą Vaitkevičių, ir daug kitų ėmė leisti paskalų.“¹⁹⁷

Kiek vėliau laikraščiai, remdamiesi neva liudytojų parodymais, rašė, esą vyskupas Matulevičius „įkalbinėjo jaunus klierikus ir kunigus užsirašyti gudais“¹⁹⁸. O ir garsiajame Kapitulos protokole, vyskupuipui Jurgiui išvykus iš Vilniaus, tarp didžiausių vyskupo „nusižengimų“ įvardytas „profesorių baltgudžių skyrimas į kunigų seminariją nepasitarus su rektoriumi <...>“¹⁹⁹.

Dar vienas reikalas, šiek tiek atsispindintis *Užrašuose*, – materialinė seminarijos padėtis. O buvo ji karo ir suiručių audrų siaubiamame Vilniuje tikrai apgailėtina:

„Sutarėme, kad dabar nėra ką pradėti Seminarijoje pamokos: maisto dar negauta ir kažin bus galima jo gauti; <...>. Geriau po atostogų pradėti anksčiau darbas.“²⁰⁰

O tuo tarpu vyskupas darė tai, kas buvo jo galioje, kad maisto atsirastų ir mokslas seminarijoje vėl galėtų prasidėti – 1922 m. gruodžio 14 d. išplatino laišką vyskupijos kunigams ir tikintiesiems, dalydamasis rūpesčiu ir prašydamas pagalbos:

„Kalėdoms buvome priversti anksčiau nei įprasta paleisti klierikus, nes išsibaigė visi maisto ištekliai ir nebebuvo už ką jų papildyti. Po Trijų Karalių seminaristai turėtų vėl sugrįžti. Mano mielieji, nejaugi leisite, kad seminarija būtų visiškai uždaryta, o klierikai išsiųsti į savo tėvų namus?! Ne. Jūsų katalikiška jausena to neleis!“²⁰¹

Pats asmeniškai mynė valdžios institucijų slenksčius:

197 *Ten pat*, p. 193.

198 WILNIANIN, „Rozprzeżenie w Diecezji wileńskie“. *Rzeczpospolita* 209 (1923).

199 LMAB, F 43, VKF 520, p. 110.

200 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 223.

201 J. MATULEWICZ, „Odezwa w sprawie Seminarium Duchownego“, in: *J. MATULEWICZ, Pisma wybrane, J. BUKOWICZ – T. GÓRSKI (eds.)*, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1988, p. 17.

„Šiomis dienomis buvau su kun. Rektorium pas p. Osmolovskį, generalinį komisorių. Prašiau, kad duotų lėšų Seminarijai išlaikyti <...>. P. Osmolovskis nusiskundė, kad pinigų trūksta, bet kad šiek tiek padėsias. Seminarijai žadėjo duoti kokį dvarą ir kiek gyvulių.“²⁰²

Nors p. Jerzis Osmołowski pažadą ištesėjo, paskirtojo dvaro seminarijos reikmėms vyskupas taip ir nesuspėjo gauti, nes, pasikeitus valdžioms, sprendimas jį paskirti nustojo galios. Vis dėlto seminarija išsilaikė.

Išsilaikė ji vyskupo rūpesčio, išvalgos ir drąsos remiama ir kitoje, dar sudėtingesnėje situacijoje. Reikalas buvo susijęs su Vilniaus universiteto, kartu ir Teologijos fakulteto, atkūrimu, kurio troško ir lenkai, ir lietuviai. Vyskupas iš savo pusės mielai padarė visa, kas buvo reikalinga Teologijos fakultetui atkurti: susirašinėjo su apaštaliniais vizitatoriumi arkivyskupu Achille Ratti, pateikė prašymą popiežiui Benediktui XV. Deja, praktiškai fakultetą atidaryti pasirodė neįmanoma: trūko tinkamai pasirengusios profesūros. Dekanas kunigas Bronisławas Żongołłowiczius pasiūlė išeitį – laipsniškai perorganizuoti seminariją ir Teologijos fakultetą taip, kad seminarija iš tiesų atliktų tik klierikų bendrabučio funkcijas. Vyskupo nuomonė šiuo atžvilgiu buvo aiški:

„Nežinia kas padarius su fakultetu. Dėl jo savo Seminarijos aš jokiu būdu nenoriu keisti ir negaliu; be Rymo įsakymo nei neišdrįščiau tai daryti. O kaip dabar – toks fakultetas neturi prasmės.“²⁰³

Ir vėl – kaina skaudi: diskusijoms įsisiūbavus, 1921–1922 mokslo metų atidarymo iškilmėse vyskupas Matulaitis viešai užsipultas, kad sąmoningai trukdo Teologijos fakulteto darbą, nes neva perkėlęs norėjusius studijuoti kunigus į vyskupijos pakraščius. Šį incidentą tuojau pasigavo spauda. Vyskupas Jurgis, paprastai nereaguodavęs į jį puolančią spaudą, šį kartą nutarė gintis: pareikalavo, kad universiteto vadovybė nurodytų konkrečius faktus. Gavęs pavardes trijų kunigų studentų, kuriuos neva iškėlęs į vyskupijos pakraščius, atsakė to nedaręs ir pateikė įrodymus. Kaltintojams nesiliaujant, po poros savaičių

202 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 230.

203 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1921 m. rugpjūčio 13 d.

vyskupas visą korespondenciją paskelbė laikraštyje, o nuorašą, atspausdintą brošiūrele, išsiuntinėjo žinomiems asmenims ir pasiuntė į nunciatūrą Varšuvoje. Kunigas Ignacas Klopotovskis vyskupui rašė:

„Visada tikėjau, kad Jūs Ekscelencija yra puolamas nepagrįstai, ir nemaniau, kad kunigai, atsiprašau už posakį, užsiimtų pjudy-
mu. Ta brošiūra daug padarė, sukėlė pageidaujamą įspūdį.“²⁰⁴

Situacijos išpainiojimas užsitęsė net keletą metų. O galiausiai visa užsibaigė štai kuo:

„Nuncijus Lauris <...> pritarė vysk. Matulaičio nerimui dėl universitetą lankančių klierikų auklėjimo. Nuncijus <...> pasiūlė tokią bendradarbiavimo formą, kuri būtų susijusi ne su seminarijos performavimu į fakultetą <...> bet fakulteto performavimu į seminariją. Pagal <...> kun. Ignaco Svirskio ir vysk. Matulaičio parengtą projektą visi klierikai būtų universiteto studentai. Tačiau ne jie lankytų fakulteto auditorijose vykstančias paskaitas, bet profesoriai ateitų į seminariją <...>.“²⁰⁵

Nuncijus 1925 m. rugsėjo 28 d. reskriptu patvirtino pertvarkytą Teologijos fakultetą. Seminarija galėjo ir toliau ugdyti klierikus.

Štai tokį pal. Jurgio Matulaičio, Vilniaus vyskupo, santykių su Vilniaus seminarija paveikslą atskleidžia pats asmeniškiausias jį liudijantis dokumentas – jo paties dienoraštis. O šis paveikslas – tiksliai visos jo ganytojiškos veiklos iliustracija. Iš pirmo žvilgsnio – paveikslas įvairialypis, užduotys – sudėtingos ir nelengvai išsprendžiamos. Tačiau tai, kas vyskupui Jurgiui iš tiesų buvo svarbu, telpa viename vieninteliame dienoraščio įrašė:

„Visa ką tinkamai sutvarkyti, visa ką kogeriausia pastatyti, Dievui padedant. O ypač, kad galėčia ją padaryti tikrai katalikišką, idant ji augintų kunigus apaštalus, kurie būt pasiryžę visiems lygiai tarnauti, nė vienos tautos neniekindami, neskriausdami, visų tautų geras ir gražias pastangas lygiai remdami; visus ne kur kitur, <...> o tik į dangaus karaliją vesdami.“²⁰⁶

204 I. Klopotovskio laiškas vysk. Matulevičiui.

205 T. GÓRSKI, *Palaimintasis Jurgis Matulaitis*, p. 234–235.

206 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 179.

rašyti išsikelgenius - surašo
esąs deus Vėrmolija tūs plė-
stotinis bus sentis aprašus
po ams-uis apraše bus 12 sentis
gane yra Mar 12 kauptab.
Kandri uaktėra varimujis g. Pat...
Prijis stengsimis Muzgėdramas
bi darbu is varimuti Mon
Bet kada išvart. rosim,
mėriman, dar draug
lyg dalyka likosi atlikt. -
lobakite mure jau malius
dėkote jėctas. Neip tk bus
ra, atvart. rosim & es.
vita siods mē m jūmū.
Sveikome vėsus in kas mē mē
+ Jurgis.

Laiško kun. K. Rėklaičiui (1926 11 04) fragmentas,
Pal. Jurgio lietuviškų rankraščių kolekcija,
tėvų Marijonų generalinis archyvas, Roma.

*Rašikliai. Pal. Jurgio Matulaičio
asmeninių daiktų kolekcija, Pal. Jurgio
Matulaičio muziejus Marijampolėje.*

PIRMASIS

Pirmasis. Šis apibūdinimas tėvui Jurgiui dera daugiau nei vienu aspektu. Kad ir pirmasis, įkūręs vienuoliją (Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seseris) Lietuvoje. Arba pirmasis Šventojo Sosto atstovas nepriklausomoje Lietuvoje. Be kita ko, ir pirmasis Rytų Europoje profesionalus socialinių mokslų žinovas – teoretikas ir praktikas.

Ne paslaptis, pirmajam niekada nebūna lengva. Tenka laužti ledus. Ir kartais būti nuolaužų žeidžiamam. Beje, ledai lyg ir turėjo būti pralaužti. Popiežius Leonas XIII tai padarė dar Jurgiui tebesant studentu, 1891 m. pirmąja socialine Katalikų Bažnyčios enciklika. Popiežius Pijus XI savo enciklikoje *Quadragesimo anno*, kuri buvo parašyta *Rerum novarum* paskelbimo 40-ųjų metinių proga, vadiną ją: „Didžiaja darbininkų chartija, kuria, tarsi pamatu, turi remtis bet kokia krikščioniška veikla socialinėje srityje“ (QA, 39). Taigi. Po keturiasdešimties metų. Taip jau yra, kad tikrai didelės, svarbios, ko ne revoliucinės įžvalgos ne iš karto pasiekia visų protus. Ką jau kalbėt apie širdis. Juk ne veltui sakoma, jog ilgiausias kelias ir esąs nuo žmogaus proto iki širdies.

Tėvo Jurgio laikais ledai tebebuvo tvirti. Bent jau Rytų Europoje. Tiesa, Vakaruose jau skeldėjo. Šveicarijos Fribūro universiteete 1899–1900 mokslo metais sociologija jau buvo tvirtai išsisknijusi disciplina. Teologijos fakulteto dekanas, kurio studentu tapo kunigas Jurgis Matulaitis, tada buvo kunigas dr. Juozas Beckas, pastoralinės teologijos ir sociologijos profesorius, garsus Šveicarijos katalikų veikėjas.²⁰⁷ Tad ir nenuostabu, kad tėvas Jurgis, greta pagrindinės studijų srities – apologetikos ir dogminės teologijos, kibo ir į šią visiškai naują, daugeliui dar visai nepažįstamą, ypač

207 Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 70.

Rytų Europoje, discipliną. O kaip tik ten, kur, žlungant imperijoms, akyse keitėsi politinis žemėlapis, kur viena po kitos ritosi socializmo ir bolševizmo bangos, ji buvo ypač reikalinga. Pasinėrė į ją su jam būdingu užsidegimu ir uolumu.

Kai 1907-ųjų pavasarį, nebeištvėręs Varšuvoje, tiesiog veržėsi kur nors, kur galėtų bent kiek pasidarbuoti dėl „savųjų“, dėl Lietuvos, į klausimą, atėjusį iš Peterburgo dvasinės akademijos, pakartotinai atsakė su tikru entuziazmu ir tam tikru pasitikėjimu savimi:

„Sociologiją mielai apsiimčiau išguldinėti; – pusėtinai ją pramokau, o besidarbuodamas įgijau šiek tiek prityrimo. Sociologiją išguldinėti visai noriai apsiimčiau. Kaip rašiau, man rodos, jog sugebėčiau atlikti tą darbą priderančiai.“²⁰⁸

Nors gal vis dėlto sociologija nebuvo vienintelė ir pirmoji to džiaugsmo priežastis:

„Ant galo grįžus, jau dabar aš ant visko sutikčiau, kad tik iš čia ištrūkus, o pas jus gavus atvykti, kur su Lietuva vėl susidursiu.“²⁰⁹

Beje, anot tuometinio Dvasinės akademijos studento kunigo Mariano Wiśniewskio, pirmuosius žingsnius naujasis profesorius žengė jau nebe taip ryžtingai. Tik, rodos, visai be reikalo:

„Kun. Matulevičius priėmė pasiūlytą sociologijos katedrą su tam tikru susirūpinimu. Teisinosi, kad to dalyko nebuvo specialiai studijavęs ir nežinaš, kaip dabar išsipainiosiąs. Gi, kai pravėrė lūpas, mes jas dar plačiau atvėrėme iš nustebimo – mus įvedė į naują pasaulį.“²¹⁰

Tą patį vienu balsu kartoja ir kiti ano meto tėvo Jurgio studentai:

„Naujasis profesorius išsyk visus sužavėjo: kalbėjo poliruota varšuviečių kalba gražiau už daugelį tikrų lenkų. Visus žavėjo jo žinių gausumas ir dėstymo metodingumas. O labiausiai stebino

208 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. gegužės 1 d., 1907 m. gegužės 6 d.

209 *Ten pat.*

210 Kun. M. WIŚNIEWSKI MIC, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 113.

ypatingas proto aiškumas. Visai suprantama, kodėl visa akademija buvo gatava jį nešioti ant rankų.^{“211}

„Retai kada esti, kad gilus mokslas būtų taip gražiai sujungtas su iškalba. Giliausias mokslo mintis ir poniausias problemas jis mokėjo dėstyti paprasčiausiu būdu, nevyniodamas jų į painingas formules, tik skleiste skleisdamas klausytojams. <...> Jo sociologijos lekcijos akademijos studentams būdavo stačiai pramoga. Pasiremdamas Leono XIII sociologinėmis enciklikomis, jis gebėjo <...> giliai įžvelgti į visokius socialinius klausimus.“²¹²

Ypač iškalbingi vyskupo Mečislovo Reinio bei jau minėto kunigo Mariano Wiśniewskio pastebėjimai:

„Jo paskaitos buvo ne vien tik maistas protui, bet ir širdžiai: ne vien išdirbdavo pažiūras, bet ir nusistatymą, nusiteikimą, pasiryžimą gyventi, jausti taip, kaip reikalauja pažiūros. Ir jeigu aš, asmeniškai, suprantu gyvą reikalą visuomeniškai veikti, visuomeninį reikalą branginu, jį mėgstu, tai daugiausia yra prof. Matulevičiaus sociologinių paskaitų vaisius.“²¹³

„Jame slypėjo gili sintezė, kurią atskleisdavo pamažu, palaipsniui savo klausytojams. <...> Prof. Matulevičius buvo nuoširdus demokratas, tikras engiamo vargšo draugas. Jo paskaitos mus darė revoliucionieriais, maištautojais prieš visuomenės neteisybes. Tačiau jisai nesitenkino vien blogio pasmerkimu. Jis siekėsi net jo šaknų, paslėptų žmogiškoje prigimtyje, taip pat nurodė ir reformų priemones. Čia išryškėdavo jo gilus filosofiškas teologinis ir gyvenimiškas žmogaus ir visuomenės pažinimas. Jis nesigilino į smulkius ginčus tarp visuomeninių srovių – tiesiog skverbėsi į dalyko esmę <...> ir pateikdavo gydymo priemones.“²¹⁴

211 Prof. B. ČESNYS, cit. i n: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 110.

212 L. NOREIKA, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 111.

213 J.E. vysk. M. REINYS, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 113.

214 Kun. M. WIŚNIEWSKI MIC, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 113–114.

Be jokios abejonės, tokį neeilinį dalyko išmanymą ir gebėjimą perteikti esmę lėmė taip pat ir didžiulis praktinės patirties bagažas, kurį tėvas Jurgis atsivežė į Akademią iš Varšuvos.

Grįžęs iš studijų Fribūre, savojoje Kielcų vyskupijoje tėvas Jurgis darbavosi labai neilgai. Visu smarkumu atsinaujinusi liga (kaulų tuberkuliozė) privertė nedelsiant ieškotis pagalbos. Deja, tikra pagalba buvo ne pagal kišenę. Tad Varšuvoje jo kelias baigėsi vargšų ligoninėje. Ir greičiausiai toji ligoninė būtų buvusi paskutinė jo gyvenimo stotelė, jei ne grafitė Cecilija Pliaterytė-Zyberk. Jos rūpesčiu jaunas kunigas gavo deramą gydymą, o jos bendruomenės namuose – rūpestingą slaugymą. Toks buvo tėvo Jurgio asmeninis „kontekstas“:

„Rusų revoliucijos metu (1905) <...> buvo pakviestas kapelionu, kaip nepaprastų gabumų žmogus, tik sergantis, kun. J. Matulevičius. <...>. Mes iš direktorės sužinojome, kad tai nepaprastų gabumų kunigas, kuris dabar tik po ligos išėjęs iš ligoninės. Direktorė prašė ramiai klasėje laikytis, nes jis dėl silpnumo negalėjo garsiai kalbėti. Pamenu, kaip pradžioje jį atvedavo į klasę po ranka du žmonės. Vienos rankos nevaldė ir viena koja taip pat sunkiai judėjo.“²¹⁵

Na, o pasaulis? O Varšuva?

„Buvo tai pirmosios Rusų revoliucijos metu. Žmonės, ypač darbininkai, labai buvo sukelti prieš kunigus ir Bažnyčią; net katalikybės vardo viešai nebegalima buvo kelti.“²¹⁶

Ir tėvo Jurgio atsakas:

„Trokšdami nors šiek tiek atsverti priešingą tikybai agitaciją, tarėmės steigti darbininkų draugiją; man pasiūlius, kad pavadintume ją katalikų draugija, atsakyta, kad tai firma jau subankrutėjusi, kad toksai vardas tik darbui kenks, vos ne vos išdrįsta pavadinti tą draugiją krikščioniška. Visu uolumu mečiau į sukurių kovos ir darbo; dirbau per dienas, o dažnai ir naktimis; visa širdimi buvau tam darbui atsidavęs.“

215 J. ŽUKAUSKAITĖ-JOKANTIENĖ, cit. in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 107.

216 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

Tiesą sakant, Darbininkų draugija buvo antroji veikimo dalis. Pirmiausia tėvas Jurgis atsidūrė tarp, o gal ir priešakyje tų, kurie Varšuvoje, drebinamoje revoliucinių socialistinių sąjūdžių, pakurstytų revoliucijos Rusijoje, pagaliau sujudo Leono XIII mokymo kryptimi.

„Varšuvos diecezijoje socialinių reikalų tvarkymo ėmėsi, gal ne be kun. Matulevičiaus patarimo, vyskupas sufraganas Kazimieras Ruškevičius. <...> Buvo sudaryta Socialinė-Religinė Komisija. Pačiu svarbiausiu tos komisijos uždaviniu buvo paruošti socialinės Bažnyčios veiklos reguliaminą (statutą). Tas darbas buvo pavestas kun. Matulevičiui ir kun. Przeździeckiui, kurie jį atliko per porą mėnesių.“²¹⁷

Na, o greta – ir darbininkai. Tiesa, juos senokai buvo pradėjęs organizuoti kunigas Marcellus Godlewskis. Darbininkų savišvietos rateliai jau veikė jo ir aplinkinėse parapijose. Kunigui Jurgiui Matulaičiui tapus aktyviu bendradarbiu, prasidėjo naujas veiklos etapas: paskiri rateliai sujungti į vieną organizaciją, pavadintą *Stowarzyszenie Robotników Chrzescijanskich* (Krikščionių darbininkų draugija).

„Taip sutartinai veidami, juodu išplėtė organizacijos plotus ir veiklos turinį ir sutraukė apie 50 tūkstančių narių.“²¹⁸

Tai jau buvo rimta. Ypač kad ledai dar tik skeldėjo ir, anot paties tėvo Jurgio: „Apie draugiškuosius klausymus mažai kas čia ką nuvokia.“²¹⁹

Tad ir nekelia didelės nuostabos, jog po daugelio metų tėvas Jurgis išvardija štai tokias savo darbo Varšuvoje pasekmes:

„Darbavausi darbininkų draugijose, steigėme Krikščioniškąją Demokratiją, laikiau socialines paskaitas; tad apšaukta mane liberalu, socialistu, o net ir į Rymą skųsta, būk aš, prisidengdamas krikščioniškosios demokratijos skraiste, organizuojąs masoneriją. Pagaliau bandyta mane statyti į pirmas modernistų eiles.“²²⁰

217 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 102.

218 *Ten pat*, p. 104.

219 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. gegužės 14 d.

220 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. spalio 27 d.

Tiesa, paminėtinas dar ir politinės ekonomijos paskaitų ciklas inteligentų būreliui, jį pal. Jurgis organizavo drauge su grafaite Cecilija Pliateryte. Ir, žinoma, socialiniai kursai. Pirmieji. 1907 m. vasarą, su daugiau nei 700 dalyvių. Kunigas Jurgis – tarp aktyviausių jų organizatorių.

„Buvo apžvelgta socialinė visuomenės padėtis įvairiais laikotarpiais, socializmo–marksizmo, kolektyvizmo, komunizmo, kapitalizmo ir nuosavybės doktrinos, miesto, kaimo ir žemės ūkio darbininkų padėtis <...>. Kun. Matulevičius savo paskaitos tema pasirinko kertinį sociologijos mokslų akmenį – nuosavybės teisę (Krikščioniškosios nuosavybės teisės teorija).“²²¹

Keista. O gal ir logiška. Kitas be galo intensyvaus socialinio veikimo etapas tėvo Jurgio gyvenime ir vėl prasidėjo nuo asmeninės krizės: 1914 m., grįždamas iš Lietuvos į Šveicariją, pas savuosius marijonus novicijus, įstrigo Varšuvoje. Tiesiog pakibo tarp dangaus ir žemės. Vienas. Atskirtas nuo saviškių ir Lietuvoje, ir Fribūre.

Ir vėl – toks jo asmeninis kontekstas. O pasaulis kariavo. Ir, aišku, kentė mažiausieji ir silpniausieji. Kas nors turėjo jiems padėti.

Bendraminčių atsirado greitai. Taip pat ir patalpas noviciatui netruko gauti – apleistą, nuniokotą kamaldulių vienuolyną Bielianuose, netoli Varšuvos. Taip viskas ir prasidėjo. O pasibaigė 200 našlaičių prieglaudoje, amatų mokykla, sukirpimo ir siuvimo kursais. Šį kartą teorijai vietos buvo nedaug. Vien praktika. Kasdienybė. Iki pat karo pabaigos. Kol vėl galėjo pajudėti iš vietos, važiuoti į Marijampolę. Tik jau palikęs stiprią Marijonų bendruomenę ir aktyvią bei įvairių jų socialinę tarnystę ir Bielianuose, ir Pragos priemiestyje.

Tiesa, pasekmės šį sykį linksmesnės. Beveik komiškos:

„Kun. Matulevičius virto Varšuvos legenda. Yra net išlikęs dokumentas, kuriuo Varšuvos Miesto Magistratas *praneša gerbiamam kunigui profesoriui Matulevičiui, kad jis už akių išrinktas Miesto Valdybos nariu ir kad jis paskirtas Vaikų Globos komisijon.*“²²²

221 Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, p. 107.

222 *Ten pat*, p. 194.

O Lietuvoje? Pirmieji istorijoje socialiniai kursai (spaudoje pavadinti „Socialiniais pamokinimais“) 1909 m. Kaune. Ir vėl – pirmieji, pirmasis. Faktas. Buvo ne vienas dalykas, dėl kurio degė tėvo Jurgio širdis: žinoma – Bažnyčia, aišku – vienuolinis gyvenimas, tikrai – Lietuva. Bet nė kiek ne mažiau nei bet kuris iš šių – socialinės problemos ir jų sprendimas. Bažnyčios ir visuomenės buvimas susivokti socialiniuose klausimuose. Be abejo, gyvendamas Peterburge tiesiogiai organizuoti šių kursų tėvas Jurgis negalėjo. Tai darė kiti. Vis dėlto užkulisuose – jo patirtis, protas ir širdis. Beje, niekas ir nebandė apsimesti, kad yra kitaip:

„Rašote savo laiške, kad padėčiau surengti socijališkuosius kursus. Su mielu noru patarnausiu Jums, kiek galėdamas.“²²³

Ir tikrai patarnavo. Ankstesniame ir šiame laiške, tėvui Jurgiui būdingu numeruotų punktų stiliumi, galybė praktinių įžvalgų ir patarimų: nuo kursų trukmės, dienos formato, paskaitų temų ir lektorijų parinkimo iki stipendijų dydžio lektoriams nustatymo, dalyvių bilietų kainų ir susėdimo salėje tvarkos. Tarp jų – keletas pastabų, kurios atspindi tėvo Jurgio pažiūrų platumą, jo drąsą nepasiduoti išankstinėms nuomonėms, nesileisti apribojamam „standartų“. Štai kad ir ši:

„Kun. inspekt. Maculevyčius, skaitant man jūsų laišką, pastebėjo, kad neišpuola į krikščioniškuosius socialinius kursus kviesti žmones nelabai grynų krikščioniškų persitikrinimų ir nuomonių. – Aš nelabai tame sutinku su kun. Maculevyčium. – Yra tokių dalykų, kur beveik negalima tikėjimą užliesti, antra krikščioniškosios draugijos užsieniuose net kaip kada tyčia kitokių nuomonių žmones pasikviečia, kad patirtų, kaip kiti į tuos dalykus žiūri.“²²⁴

Be jokios abejonės – su tėvo Jurgio autoritetu socialinių mokslų teorijos ir praktikos srityje galėjo lygintis ne daugelis. Taip pat ir su jo uolumu ir užsidegimu dirbujantis šioje srityje. Vis dėlto tėvas Jurgis nebuvo pirmiausia sociologas ar socialinis veikėjas. Pamenate, kas labiausiai žavėjo jo studentus akademijoje? Sintezė, kurios

223 J. MATULAITIS, laiškas kun. A. Dambrauskui, 1908 m. sausio 8 d.

224 J. MATULAITIS, laiškas kun. A. Dambrauskui, 1907 m. gruodžio 20 d.

pagrindas – filosofinis-teologinis žmogaus būties ir visuomenės pažinimas. Ir jokio pasimetimo detalėse. Nes visa kilo iš jo gilios teologinės išminties, jo esminio santykio su Dievu, jo tikėjimo, jo visiško atidavimo Dievui vienuoliniais įžadais.

Iš čia štai toks lakoniškas sakinyš vienoje asketinėje konferencijoje: „Niekad daugiau ir geriau žmogus nedaro visuomenės labui ir negyvena tam labui, kaip tuomet, kai gyvena Dievui ir Jo valiai tarnauja.“²²⁵

Ir netikėtas tėvo Jurgio išsitarimas viename laiške, tartum į pamties kalbą įdedama ta pati mintis. Tik su vos juntamu lyg sutrikimo, neįtikėto, abejonės prieskoniu.

„Pasakiau trijose parapijose paskaitas apie socialų klausimą. Bruklne taip pat pasakiau du pamokslus bažnyčioje ir paskaitą salėje apie socialų klausimą; ta paskaita buvo gana triukšminga, socialistai užsipuldinėjo ant manęs, bet viskas gerai gana pasibaigė. Nors įsitikinau, kad iš tokių paskaitų maža naudos: daug geriau būtų prirengus atlaikyti žmonėms misijas.“²²⁶

225 J. MATULAITIS, asketinė konferencija *Paklusnumo gyvenimas*.

226 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1913 m. rugsėjo 8 d.

LINGUISTICA

Generaliniame Marijonų kongregacijos archyve Romoje saugoma pal. Jurgio rankraščių kolekcija suskirstyta pagal kalbas: lietuvių, lenkų, lotynų, vokiečių, prancūzų ir kt. Kiekvienos kalbos raštų bent du rinkiniai: laiškai (lot. *Litterae*) ir rankraščiai (lot. *Manuscripta*). Kiekvienas jų savo ruožtu suskirstytas į daugelį mažesnių grupių. Lietuviškame *Manuscripta* rinkinyje yra raštų grupė, lotyniškai pavadinta *Linguistica*, kurios nėra nė vienos kitos kalbos rinkinyje. Beje, visi pal. Jurgio rankraščiai kruopščiai perrašyti mašinėle, ir būtent šias kopijas leidžiama vartyti archyvo lankytojams. Tikruosius rankraščius paliesti laimė nusišypso toli gražu ne visiems. Kai 2007 m. pirmą kartą lankiausi Marijonų generaliniuose namuose – man pasisekė. Tuometinis archyvaras tėvas Piotras (jau iškeliavęs į Tėvo namus, tad maža mano išdavystė jam tikrai nepakenks), pirmą dieną papasakojęs archyvo taisykles, vėliau kažkaip „nepastebėdavo“, kad aš, užuot prašiusi paduoti tą ar aną, įsmukdavau tiesiai į fondus, kur originalūs tekstai, ir pražūdavau ilgam. Antrąjį kartą viskas jau buvo pagal taisykles. Tik kopijos. Taigi. Apie tą *Linguistica* dalį *Manuscripta lituana* rinkinyje: kopijos sudaro beveik 100 mašinraščio puslapių iš bendros ne pilnai 400 puslapių *Manuscripta lituana* apimties.

Akivaizdu – tai ne atsitiktinumas, kad kaip tik lietuviškuose tėvo Jurgio rankraščiuose randama ši, niekur kitur nepasikartojanti, tematinė grupė. Ji tėvo Jurgio meilės lietuvių kalbai liudijimas. Ir ne šiaip meilės, susižavėjimo, domėjimosi. Kaip daugelyje kitų sričių, taip ir čia – jo meilė veikli. Rinkinyje – lietuviškų posakių ir patarlių rinkiniai, žodyno kortelės. Taip. Jis rinko ir studijavo žodžius bei posakius. Ir ne retkarčiais ar pripuolamai. Ne. Darė tai uoliai ir sistemingai. Tą vienbalsiai liudija ir pažinojusieji studentą Jurgį, ir buvusieji greta kunigo ar vyskupo Jurgio.

„1885 m. atostogas mudu praleidome beveik nesiskirdami. <...> Ypatingai tyrinėjome lietuvių kalbą. Jis persirašė mano retesnių žodžių surinktą žodynėlį, aš persirašiau jo žodynėlį (tą žodynėlį ir dabar turiu ir buvau paskolinęs prof. Balčikoniu lietuvių žodyno medžiagai).“²²⁷

„Kun. J. Matulevičiaus pamokslai būdavo klausytojams lengvi. <...> Aš manau, jog tai būdavo dėl to, kad J. Matulevičius vartodavo daug sinonimų. <...> Jis sinonimus rinkdavo atsidėjęs, kartais tam tyčia skaitydamas kalbininkų veikalus, kaip antai: Jablonskio „Mūsų įnamiai“, Ralio „Robinzonas Kruzė“, kartais imdamas juos tiesiog iš žodynų. Maža turime žmonių, kurie taip uoliai sekė mūsų kalbą, kaip arkivysk. J. Matulevičius.“²²⁸

„Turėdamas kiek laisvesnio laiko skaitydavo knygas, daugiausia naujus lietuviškus leidinius. Džiaugdavo savo gimtosios kalbos gražumu, studijuodavo Šlapelio leistą lietuvių kalbos žodyną.“²²⁹

Ir ne tik pats aktyviai domėjosi, sakyčiau, tiesiog skonėjosi lietuvių kalba, bet ir gebėjo šią *meilę* perduoti kitiems, kartais turbūt to net nežinodamas:

„Sužinojęs vienoje aplenkintoje parapijoje kelis dar lietuviškai kalbančius kaimus, išsiuntė ten klebono pareigoms eiti vieną jauną lietuvi kunigą, kuriam patarė išnaudoti progą – užsirašinėti žmonių tarmę, nes, girdi, jie gyveną miškuose, tai ir kalbą gražią turbūt išlaikę. Būtinai reikia neleisti tokiam turtui išnykti.“²³⁰

„<...> Su vysk. Matulevičium susitikau Lazdūnuose <...>. Vysk. Jurgis čia, matyt, buvo atvažiuavęs vizituoti. Pasivadino mane į sodą ir du vienu dvi ar tris valandas kalbėjomės apie Lazdūnus, jų žmonių savotišką kalbą, tarmę, labai įdomius papročius, būdą ir kit.

227 V. ŠLEKYS, „Kaip arkivysk. Matulaitis virto Matulevičium“, „Šaltinis“ 1935 m. Nr. 4–5, cit. in: A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, Lithuanian Catholic Press–Draugas, p. 46.

228 Vysk. dr. P. BŪČYS, „Bažnyčios ir tautos darbininkas“, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 23.

229 A. MECIŪNAS in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 141.

230 *Ten pat.*, p. 145.

Ekscelencija sakė: – Joneli, čia užsirašinėk jų kalbos ypatybes, įvairius išsireiškimus, papročius ir t. t. – bus naudinga.“²³¹

„Kai tik arkivysk. Jurgis atvykdavo į Marijampolę, vyresnieji prašydavo pasakyti vienuoliams savaitinę dvasinę konferenciją. <...> Prisimenu, kad tokiose konferencijose mane stebino kai kurių retų lietuviškų žodžių vartojimas. Kadangi buvau J. Balčikonio talkininkas retiems lietuviškiems žodžiams rinkti, keletą jų iš arkivysk. Jurgio kalbų užrašiau ir pasiunčiau Lietuvių kalbos žodyno redaktoriui.“²³²

Kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas savo atsiminimuose pateikia ir tikrai nuostabią istoriją:

„Šaukias mane vyskupas ir prašo jį nuvesti pas Joną Jablonskį. Daviau žinią Jablonskiui, kad mes kitą vakarą ateisime. Jablonskis buvo nudžiugintas tokiu garbingu vizitu ir laukė. <...> Vyskupui itin rūpėjo lietuvių kalba. Apie tai ir buvo pradėta šnekėtis. Vyskupas Jurgis primygtinai skatino gramatininką, kad jis pirmon galvon duotų linksnių mokslą tam tikroje sintaksės dalyje. Nurodinėjo, kaip dabartinė literatūrinė mūsų kalba nusususi palyginant su gyvąja kalba; kokių prašmatnių, tiesiog neįtikėtinų konstrukcijų gyvojoje kalboje esama <...>. Ir pabėrė keletą tikrai nugirstų, bet tikrai neįtikėtinų pavyzdžių, ko linksniai reikalauja. J. Jablonskis džiaugėsi nurodymais ir sakė pasirūpinsias tą dalį sintaksės pirmiau parengti spaudai ir lenkės vyskupui labai žemai, lyg siekdamas jam ranką pabučiuoti, tačiau vyskupas šiaip jau pasibučiavo. Palikome Jablonskį susijaudinusi.“²³³

Beje, mylėjo ir puoselėjo lietuvių kalbą tėvas Jurgis atvirai ir drąsiai – neįprastai ano meto kontekste: 1911 m. birželio

231 Dr. J. JUSIONIS in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 185.

232 Kun. J. VAIŠNORA MIC, *Mačiau Dievo tarną. Mano pažintis su Dievo tarnu Arkivyskupu Jurgiu Matulaičiu*, Chicago 1962, mašinraštinė pogrindžio spaudos kopija, p. 15.

233 Kun. J. TUMAS-VAIŽGANTAS, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 137–138.

pabaigoje–liepos pradžioje vedė rekolekcijas Žemaičių vyskupijos kunigams. Lietuviškai. Pirmą kartą tos vyskupijos istorijoje.

„Šios pirmutinės lietuviškos rekolekcijos ne tik padarė klausytojams didelį įspūdį, jų dvasią keldamos aukštyn prie Dievo, prie idealo, bet ir viešai parodė, kaip dailiai galima skelbti Dievo Žodį gryniausia, nei vienu polonizmu nesuteršta lietuvių kalba. Tai yra svarbi pradžia.“²³⁴

Būta ir tęsinio: 1914 m. Marijampolėje (o ne Seinuose, kaip iki tol) rekolekcijos Seinų vyskupijos kunigams. Taip pat lietuviškai...

Jei reikėtų tėvo Jurgio raštijoje atrasti pačius ugningiausius, labiausiai emocijomis alsuojančius tekstus, greta kai kurių dvasinių konferencijų, o gal ir pirma jų, dėmesį patrauktų nemažos apimties straipsnis „Keli žodžiai mūsų kunigėliams“²³⁵ apie kunigijos vaidmenį tautinio atgimimo kontekste. Aišku, ir apie lietuvių kalbą. Tekstas iš tiesų toks gyvas, jo kalba sodri ir vaizdinga, kad norisi jį skaityti garsiai, o ne vien perbėgti akimis:

„Kas yra kraujas žmogaus kūne, tas yra kalba tautos gyvenime. Ištekink iš kūno kraują, o žmogus miršta. Atimk nuo tautos kalbą, o tautos nėra. Anot dainiaus: Nėr tėvynės be liežuvio;/ kožnas gali tai suprasti: /Atimk kalbą nuo lietuvio,/ ir lietuvio jau nebesti! <...>

Nėr nė ką sakyti. Kas myli savo tautą, neniekis nė jos kalbos. <...> Nemisliju <...> išrodinėti viso kvailumo tų žmonių, neva patriotų, kurie vadydamies save lietuviais, lietuviškos kalbos gėdysi ir atsižada; tų vardų be ženkle, be garbės, šešėlių, užklydusių lig laikui, kaip juos viens poeta apdainuoja: Tėvai išsigimę, be ženkle vardai:/ Šešėliai, užklydę lik laiko,/ Tėvų didžiavyrių vaikai svetimi,/ Kur motina jūsų?/ Nuraudus pati/ Nedrįsta priglausti apuoko!...<...>

Turbūt Viešpats ne be reikalo yra skyręs žmonėms visokias kalbas. Žmogus liuosas būdamas gal išsižadėti tos Dievo dovanos, gal

234 Prel. A. DAMBRAUSKAS, „Draugija“, 1911 m., t. XIV, Nr. 54, p. 196, cit. in: A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, p. 122.

235 J. MATULAITIS, *Keli žodžiai mūsų kunigėliams*, „Dirva-žinynas“; Shenandoah, PA, 1903, Nr. 9, p. 43–69. Publikuotas 2012 m. „Bažnyčios žinių“ Nr. 3 (381).

ją paminti, paniekinti, atmesti. Bet ar gerai jis daro atmesdamas prigimtąją kalbą? Kas prieš prigimimą kelia ranką, to nė prigimimas nepaglosto. Apuoko su pelėda mes nekenčiame, kodėl juodu ne čiluba, ulba, kaip viso svieto paukšteliai, o tik per naktis beaisuodamu pamėgdžioja žmones. Ir juodu pačiu, tarsi, nusimanydamu nesuvis pritinkančiai pasielgiant, dieną nė nesirodo; nedrįsta mat akių iškišti. O vėl moters ant slenksčio pasidėjusios renčia kirviu galvą vištai, kodėl ji, paniekinus savo luomą, į gaidžius kyla ir „kakariekio“ šaukia. Juokai juokais. O kas mums bus už tai, ką mes pametę savo prigimtąjį liežuvį už svetimų griebiamės? <...>

Ant galo grįžus, galėjo Daukantas lietuviškai parašyti tokią istoriją ir tiek kitokių knygų, buvo gera lietuviška kalba vyskupui Valančiauskui ir jo raštams, tiko lietuviška Baranausko „Anykščių šileliui“, tai man rodos, kaip mums, ve tokiems galvočiams, ir mūsų didelei išminčiai, ir tokioms ve svarbioms mūsų kalboms, teipgi lietuviškos, regis, užtektų ir net pakaktų.“

Tėvui Jurgiui tai jau tikrai ir „užteko“, ir „pakako“. Pamenat ką tik minėtas pirmąsias lietuviškas rekolekcijas: „Klausytojai buvo tiesiog nustebinti tų prakalbų aiškumu, praktiškumu, gyvumu ir lietuvių kalbos dailumu. Net ir abstrakčiausi bei filosofiški dalykai pas vadovą išeidavo lengvai suprantami ir nenuobodūs.“²³⁶

Tokios tėvo Jurgio, tiesa, tuomet dar Peterburgo dvasinės akademijos studento, mintys apie lietuvių kalbą. Vaizdinga, pagavu, gyva. Ir teisinga. Skamba giliu įsitikinimu, degančiu rūpesčiu, nuoširdžia meile savo tautai ir tėvynei. Būtent – aistringa. Nežinau karštesnių tėvo Jurgio „išsisakymų“, tiesiog šūksnių ir dejonų, nei kai kurie ankstyvosios korespondencijos fragmentai tėvynės meilės tema. Ir vėl – kalba ne vien turinys, bet ir forma – žodžiai, posakiai, struktūros:

236 Prel. A. DAMBRAUSKAS, „Draugija“, 1911 m., t. XIV, Nr. 54, p. 196, cit. in: A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, p. 122.

„Prie tų mano ligų Kelčiuose nemažai prisidėjo sūkrantas ir nerimastis, kad nieko gero negalėjau padaryti savo tėvynei Lietuvai. Galvojau, kad Varšuvon pakliuvus bus kitaip. <...> Maniau, kad ir čia begyvendamas, galėsiu šį tą gero padaryti savo tėvynei; bet kur tau! rankų per darbus praskėst negaliu. Mėtaus plakuos, kaip šapalas marškoj, o Lietuvai nieko iš to nėra. Jaučiu, kad vystu džiūstu dvasiškai, kaip šaka vėjų nuo medžio atplėšta. Širdis dega, skaitant, kas Lietuvoj daros; kaip ten visi suskato prie darbo; o manęs ten nėra! – Negaliu, brolau, iškęsti ilgiaus, truks laikys, o viską metęs braukiu nuo vasaros Lietuvon.“²³⁷

Troškimas – deginantis, sprogdinantis iš vidaus ir toks aiškus: „liuosai, išsijuosus ant lietuviškos dirvos liuobties.“²³⁸ Kad tik atsirastų galimybė – atsakas būtų toks, koks visada buvo būdingas tėvui Jurgiui – ne pasitaupant ir pasisaugant, o plačiais mostais, su visu mylinčios širdies dosnumu: „Jau ką darbuočiaus, tai darbuočiaus, išsivilkęs, už visus metus.“²³⁹

Įvyko. Išsipildė. Keliai atsivėrė. Tegu ir aplinkkeliai. O vis dėlto – Lietuvos link:

„Tai taip, Brolau, netikėtai pateksiu į Akademiją ir drauge darbuosimės; gal nors šį tą gero galėsiu padaryti savo tėvynei. Čia buvau suvis nustelbtas, kaip tas medelis persodytas iš juodžemio į smėlyną, įsmeigtas kur tarp sukerojusių medžių. Gal, brolau, atgy-siu... kaip koks akmuo man nuo krūtinės nusirito, taip palengvėjo. Aš čia ir lietuviškai ką tik nepamiršau.“²⁴⁰

Tik dar vienas žvilgsnis atgal – į tai, kas patirta, kas troškimą ir ilgesį užaštrino taip, kad jau visą gyvenimą nebeatšips, neatslūgs. Nuspalvins ir daugelį svarbiausių pasirinkimų. Juk ir Marijonų vienuolijos atnaujinimas, ir Vargdienių seselių steigimas, ir žengimas į Vilniaus sostą, ir apaštalinio vizitatoriaus pareigos – „taip“ ne vien pašaukiančiam ir siunčiančiam Dievui, bet ir Lietuvai.

237 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. gegužės 1 d.

238 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. balandžio 24 d.

239 *Ten pat.*

240 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. birželio 7 d.

Ko gero, čia ir norėtusi padėti tašką. Bet negalima. Tėvas Jurgis neleistų. Nepažintų sąvęs – tokio. Nes tai, kas pasakyta, – tik dalis. Tartum viena monetos pusė. Bet būta ir kitos. Ne mažiau svarbios. O gal net ir svarbesnės:

„Jei tėvynės meilė yra dora, prisakymas, tai kunigas ne tik gali, bet turi tėvynę mylėti ir tur duot kitiems pavyzdį, kaip reikia tėvynę mylėti. Taigi pats tur veizėti, kad toji jo meilė būtų šventa. Mylėti tėvynę – nereiškia kitas tautas neapkęsti. Krikščionis, o juo labiau kunigas tur aukščiau pakilti. Jis mylėdamas tėvynę atras vietą savo širdy ir kitoms tautoms, ir kitų tautų žmonėms. Kunigas kaipo kunigas tur visus glausti prie savo širdies.“²⁴¹

„Savo tėvynės meilė, mano nuomone, gali ir privalo būti be kitų tautų neapykantos ir neužsiviežimo; mylint savuosius, ir kitiems reikia gero norėti.“²⁴²

Beje:

„Ką gali duoti savo tautai prakilnesnio, aukštesnio už Kristaus mokslą ir dvasią? Tada kiti dalykai, nelyginant, pats lyg savaime ateina, nors ir kitų dalykų nereikia niekinti: jokio doro darbo, nei jokių dorų priemonių.“²⁴³

„Aš pats, žinoma, labiausiai myliu savo tautos žmones, lietuvius, ir visuomet troškau ir trokštu šiuo tuo saviesiems būti naudingas. Jokios ypatingos lenkų meilės nejaučiau: man tiek lenkas, tiek rusas, tiek vokietis, pasitaikius progai, visiems lygia tarnauju ir prirėikus taip pat meiliai kalbu rusiškai, vokiškai kaip ir lenkiškai. Mano širdžiai visi lygūs, o artimieji tie, kuriuose daugiau matau Kristaus dvasios.“²⁴⁴

Negali čia neprisiminti vieno aštriausių tėvo Jurgio Vilniuje išgyventų konfliktų – vadinamosios Giedraičių bylos, – kilusio būtent dėl lietuvių kalbos. Ją prolenkiška parapijos aktyvistų grupelė buvo

241 J. MATULAITIS, *Keli žodžiai mūsų kunigėliams*, „Dirva-žinynas“; Shenandoah, PA, 1903, Nr. 9, p. 43–69. Publikuotas 2012 m. „Bažnyčios žinių“ Nr. 3 (381).

242 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Totoraičiui, 1913 m. sausio 8 d.

243 *Ten pat.*

244 *Ten pat.*

nusistačiusi žūtbūt išguiti iš savo bažnyčios. Vyskupas Jurgis laikėsi kietai: nesutiko keisti nuo seno nusistovėjusios kalbų tvarkos pamaldose net ir sulaukęs nuncijaus priekaištų. Kai protestuojantieji jėga išvežė iš parapijos jau antrą vyskupo Jurgio paskirtą kleboną lietuvį, jis ne juokais stojo į kovą: skyrė parapijai interdikta (t. y. uždraudė bet kokias pamaldas bažnyčioje). Ir neatšaukė jo, kol didesnė dalis parapijiečių nurimo ir pažadėjo laikytis nustatytos pamaldų tvarkos. Vadinasi – laimėjo, apgynė lietuvių kalbą. Bet nuostabu štai kas: prisimindamas šiuos įvykius tėvas Jurgis džiaugėsi... kad jo užsispyrimas pasirodė naudingas kaip tik lenkams ir jų kalbai! Mat, jei jis anuomet būtų nusileidęs, Giedraičiams atsidūrus Lietuvos valstybėje, lietuviai būtų keršiję ir stengęsi išstumti lenkų kalbą...

Gal ir keistai nuskambės. Bet, nepaisant viso to, kas pirmiau pasakyta, galvoju: o gal vis dėlto tėvas Jurgis mylėjo ne tik lietuvių kalbą? Gal iš tiesų brangino tiesiog kalbą – tai, kas daro žmogų žmogumi tarp kitų žmonių? Gal net ir jo tėvynės meilė siekė iki pat gelmės, iki konkretaus žmogaus, iki sielos, kurią troško pavedėti link Dievo? Faktas: tėvas Jurgis, be lietuvių, tobulai ar bent pusėtinai mokėjo dar aštuonias, o gal ir devynias kalbas. Įvairiais gyvenimo momentais vis pradėdavo mokytis naują: Fribūre – prancūzų ir vokiečių, Vilniuje – baltarusių (gudų), Romoje – italų. O latviškai – paties nuostabai – net rimtai mokytis neprireikė:

„Pats įsitikinau, latgaliečių kalba lengva išmolti. Paėmęs pradėjau skaityti latviškai Šv. Ignoto Rekolekcijas, Belecijaus rašytas, be žodyno, be gramatikos, visa ką suprantu, išskyrus retą kurį žodį, kurio prasmę taip pat ilgainiui suseku.“²⁴⁵

O po šio atradimo – iš karto paraginimas: „Mums lietuviams labai naudinga latvių kalba išmolti. Būt gera, kad bent kai kurie jaunesni mūs kunigai nuvažiuotų kurį laiką pabūti ir pasidaruoti Vilanį; pramoktų latvių kalbos.“²⁴⁶

Kodėl? Kokių motyvų skatinamas „graužė“ kalbą po kalbos? Kodėl ir kitus skatino taip daryti?

245 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1924 m. gegužės 18 d.

246 *Ten pat.*

„Atkeliavo trys pasiuntiniai (atstovai) iš Idoltos, Drujos parapijos. <...> Vienas tų vyrų šiaip taip laužydamas kalbėjo lenkiškai. <...> Kiti du tylėjo. Matydamas, kad jie yra tikri gudai, paprašiau, kad kalbėtų ‘po prostu’ – gudiškai. Pasakiau, kad savo kalbos nesigėdytų, kad ji Dievo duota, kaip rusų, lenkų ir lietuvių. <...> Žmonės išėjo džiaugdamiesi. Kiekvienam sava kalba mieliau ir gana. <...> Matau, kad man reikia kuo greičiausia mokytis gudiškai.“²⁴⁷

Atrodo, viskas paprasta. Tėvui Jurgiui tiesiog rūpėjo susitikti su žmogumi. Iš tiesų susitikti. Ir kad susitiktų kiti – vienas su kitu ir su Dievu.

247 J. MATULAITIS, *Užrašai*, 1919 m. kovo 13 d., p. 167–168.

*Vizito JAV metu, 1926 m. vasara.
Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo
vargdienių seserų archyvas JAV, Putnam CT.*

„BŪSIU BIČIULIS MAŽIEMS VAIKELIAMS...“

Užuominų apie vaikus pal. Jurgio raštuose labai jau maža. O vis dėlto vaikai visada buvo labai arti tėvo Jurgio. Ne tiek arti, kiek jo širdyje. Tiesą sakant, vartant *Užrašus*, laiškus ir kitus pal. Jurgio raštus susidaro įspūdis, kad tarnystė vaikams yra toji sritis, apie kurią palaimintasis ne tiek kalbėjo ir rašė, kiek darė, dirbo... Ir buvo bičiulis. Tas, kuriam svarbu, rūpi.

Na taip, kas nors galbūt pasakys, kad visa pal. Jurgio korespondencija, ir lietuviškoji, ir lenkiškoji, mirgėte marga visokių minčių, patarimų, įžvalgų ir patvarkymų dėl „juvenatų“ (mokyklų su bendrabučiais) steigimo ir vadovavimo jiems. Tiesa, jo širdis degte degė dėl šių Marijonų vienuolijos „daigynų“. Sekdamas to meto Bažnyčios mintimi, kuri ypač skatino vienuolijas aktyviai darbuotis pašaukimų ugdymo srityje ir rekomendavo kaip priemonę panašias mokyklas, tėvas Jurgis troško, kad Marijonų „juvenatuose“ paaugliai ir jaunuoliai tikrai „mokytųsi pažinti Dievą“. Ne su mažesniu susirūpinimu, jau būdamas vyskupu, metėsi veikti, patarinėti, raginti, tartis, kai į Vilnių žengiant bolševikams, grėsmė pakibo virš katalikiško ugdymo mokyklose.

Bet šį kartą ne apie tai. Ne apie švietimą. Ir ne apie pašaukimus. Tiesiog apie vaikus. Tiesą sakant, peržvelgus pal. Jurgio biografiją ir raštus, negalima nepastebėti, kad jo akiratyje paprastai ne šiaip vaikai, o našlaičiai.

Savaime prieš akis iškyla paties Jurgio vaikystės paveikslas, nupieštas Vinco Šlekio, jo draugo iš gretimo kaimo, kasdienio bendražygio kelionėje į mokyklą: „Brolis blogai globojo Jurgelį <...>. Žiemą mes, berniukai, būdavome šiltai aprengti, o Jurgutis ėjo į mokyklą plonytėmis, ištrintomis palaidinėmis. Rudenį kartais užsukdavo pas mane, kad kartu eitume į mokyklą, visas pamėlynavęs nuo šalčio.

Mano mama šildydavo sustirusį Jurgelį prie ugnies, plūsdama jo brolių Joną, kad neprižiūri berniuko.²⁴⁸

Šio vieno epizodo šviesoje staiga visai kitaip prabyla trumpučiai dalykiniai pranešimai, nuolat pasikartojantys Vilniaus laikų korespondencijoje: „... gavau 1,357 dolerius 72 cent. Vilniaus krašto našlaičiams šelpti. Pinigus įteikiau...²⁴⁹ Šį mėnesį siųstas 9086 ostm. šv. Mišioms esu gavęs; taip pat ir 100 dol. našlaičiams šelpti. Šiuos jau esu įteikęs.“²⁵⁰ Ir taip daug kartų.

Arba štai kad ir Trinapolio atvejis... 1919 m. kovą į Vilnių su visa lietuvių vaikų prieglauda iš Rusijos parkeliavo kunigas Nikodemas Raštutis. Bolševikai, tuomet valdę Vilnių, prieglaudą įkūrdino Vilniaus vyskupų vasaros rezidencijoje, Trinapolyje. Lenkai, išviję bolševikus iš Vilniaus, tuojau pat įsakė vaikų prieglaudai išsinešdinti, o vyskupui J. Matulaičiui pranešė, kad Trinapolis gražinamas jam – teisėtam šeimnininkui. Vyskupas Jurgis „raštu padėkojo už dovaną, bet prašė vaikų prieglaudos iš ten nešalinti, nes nenori, kad dėl jo nukristų bent viena vaiko ašara“²⁵¹. Ir ne tik. „Raštutis jau gavo Jūs siųstus pinigus vaikams, labai džiaugiasi. Rašinės ir daugiau.“²⁵² Po šia mažute užuomina laiške – širdis, gyvai besidalijanti kito žmogaus džiaugsmu. O laiško kontekstas išduoda štai ką: marijonų Čikagoje leidžiamas laikraštis „Draugas“ publikuoja kunigo Nikodemo Raštučio rašinius ir taip padeda telkti lėšas prieglaudai!

Bielianai. Pirmasis pasaulinis karas. Kunigas Jurgis vėl šlapias ir sušalęs. Kaip ir vaikystėje, žvarbiais rudens rytais Šlekių virtuvėje. Tik ne todėl, kad nėra kas juo, našlaičiu, tinkamai pasirūpintų. Jis pats rūpinasi dviem šimtais našlaičių. Kas tie Bielianai? 1914 m. pakeliui iš Lietuvos į marijonų noviciatą Fribūre, Šveicarijoje, netikėtai užklyptas karo, kunigas Jurgis įstrigo Varšuvoje. Nenuleido rankų, nepasidavė.

248 „Trimitas“, 1935, Nr. 1–2, cit. in: A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis*, 1979.

249 J. MATULAITIS, laiškas Amerikos lietuvių federacijai, 1924 m. gegužės 23 d.

250 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Vaitkevičiui ir kun. P. Būčiui, 1922 m. balandžio 28 d.

251 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, 1979, p. 394.

252 J. MATULAITIS, laiškas kun. V. Kulikauskui, 1925 m. liepos 8 d.

Nedelsdamas subūrė Marijonų bendruomenę. Kai paprašė vyskupo vietos jai įsikurti, gavo Bielianų parapiją su bažnyčia ir buvusiu Kamaldulių vienuolynu. Tarp įvairiausių pastoracinių ir socialinių darbų, kurių marijonai ėmėsi šioje Varšuvos pašonės parapijoje, – našlaičių prieglauda apylinkių vaikams. Per trumpą laiką čia pastogę rado du šimtai vaikų... Tą dieną kunigas Jurgis netikėtai įžengė pas savo geras bičiules – seses Gražiojoje gatvėje. Jadvyga Reut, Cecilijos Pliaterytės-Zyberk gimnazijos Gražiojoje gatvėje direktorė prisiminė: „Turėjau įkalbinėti Tėvą, užsukusį pas mus trumpam, kad užvalgytų. Jau buvo vėlus metas, taigi tėvas Matulaitis turėjo būti alkanas ir labai pavargęs, nes daug valandų stovėjo eilėje dėl savo našlaityno. Tačiau tol nesėdo prie stalo, kol su dideliu džiaugsmu nepapasakojo, kiek jam pavyko gauti miltų, riebalų, kruopų ir duonos tai galybei vargšų vaikų. *O dabar, – pasakė, – esu alkanas, valgysiu su apetitu, nes mano vaikai nebaudaus.*“²⁵³

Bemaž vienintelis tekstas, tiesiogiai kalbantis apie vaikus ir paties pal. Jurgio santykį su jais, yra šis fragmentas iš ingresso pamokslu Vilniaus katedroje: „Būsiu bičiulis mažiems vaikeliams; kad mokytųsi jie pažinti Dievą, maldos, klusnybės, tvarkos; saugosiu jų nekaltybę, saugosiu nuo nuodėmių ir papiktinimų.“ Tiesą sakant, daugiau ir nereikia. Tas vienas sakiny pasako viską. Visų pirma tasai „būsiu“, atskleidžiantis esminę tėvo Jurgio gyvenimo nuostatą, ypatingu būdu išryškėjusią Vilniuje. Būsiu tėvas, būsiu ganytojas, mokytojas, būsiu bičiulis. Būsiu dėl jūsų ir jums. Visai taip, kaip marijoniškame *Pro Christo et Ecclesia*. Tuomet – vienintelis tikrasis lobis, kurį pats turėjo ir kurį troško duoti kitiems, o pirmiausia mažiausiems, silpniausiems, – „pažinti Dievą“. Kad tikro bičiulio saugančiam ir globojančiam artume atpažintų Dievo meilę ir būtų saugūs joje. Nes tai viso dvasinio, o ir žmogiškojo gyvenimo pagrindas, paties pal. Jurgio visa būtimi atrastas motinos numylėto kūdikio ir vienišo našlaičio patirčių kontekste: „Kaip kūdikis ramiai ilsisi ant motinos rankų, taip mes dar ramiau darbuokimės ir dar ramesni būkime Dievo apvaizdos prieglobsty.“²⁵⁴

253 T. GORSKI, *Palaimintasis Jurgis Matulaitis*, Kaunas, 2009, p. 120, cit. J. Reutt, in: *Wspomnienia o błogosławionym Jerzym Matulewiczu*, p. 189.

254 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 14.

*Vizito JAV metu, 1926 m. vasara. Švč. M. Marijos Nekaltojo
Prasidėjimo vargdienių seserų archyvas JAV, Putnam CT.*

TĒVO JURGIO POKŠTAI

Skamba keistokai? Nejau tėvas Jurgis kada nors pokštavo? Juk iš nuotraukų jis žvelgia į mus visuomet toks rimtas, susimąstęs, o kartais – beveik rūstus. Gal išskyrus vos vieną kitą fotografiją, kad ir tą – futbolo aikštėje JAV. Žvilgsnis iš po skrybėlės – linksmumo blyksnis. Ir dar, tie keli filmuoti kadrai. Taip pat iš JAV. Štai jo veidas stambiu planu. Lengvutė šypsena. Atrodo, kiek sutrikęs, kad jį filmuoja. Grįžteli į greta stovintį kunigą Julijoną Kazaką MIC (kurį laiškuose vis meiliai pavadina Julijonėliu), kažką tarsteli. Ir – nežinau, gal tik man taip atrodo, – jam juokinga.

O apie tėvo Jurgio juoką, net kvatojimą šį tą iš tiktųjų žinome. Na, jei jau ne apie jo paties, tai apie tą, kurio skambėjimui kūrė erdvę. Ne už ką nepatikėsiu, kad sėdėdavo sustingusiu veidu kitiems kvatojantis:

„Tėvas iš karto sugebėjo sukurti noviciate tokią atmosferą, kad pasijutome kaip nerūpestingi, lepinami vaikai. Visur juokas ir juokas: ar kas pastums, ar nusičiaudės, ar pamos pirštu, ar dvasinio skaitymo metu netyčia iškreips žodį – jau juokas. Kartą nenugirdau skambučio pietums. Išėjau į koridorių, visur tyla. Pamaniau, kad lektorius užmiršo paskambinti. Tuoj smarkiai skambinu ir bėgu į valgomąjį – visi sėdi prie stalo... Prapliupo toks juokas, jog maniau, kad besijuokdami visi uždus.“²⁵⁵

Taigi. Visi. Vadinasi, ir tėvas Jurgis – novicijų mokytojas. Net jeigu rašiusiam atsiminimus tėvui Marianui Wisniewskiui gal ir atrodė, jog nekuoklu tai tiesiai pasakyti.

Tiesa, kunigas Pranciškus Būčys, artimiausias tėvo Jurgio draugas, taip nesikuklino. Gal todėl, kad jo atsiminimai siekė paties

255 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press—*Draugas*, 1979, p. 173.

Jurgio Matulaičio studijų laikus: „Studentiškas gyvenimas Fribūre nepraėjo ir be linksmų momentų. Kai Bažnyčios istorijos paskaitoje kun. Mangonnet perskaitė lotynišką citatą prancūziška tartimi, tas taip prajuokino Jurgį, kad šis pradėjo kikenti ir baksnoti mane, mano didžiausiam siaubui, kad profesorius pastebės ir abu gausim įspėjimą.“²⁵⁶

O štai Andrius Meciūnas, patarnavęs vyskupui Jurgiui Vilniuje, sakosi ne kartą buvęs smagaus tėvo Jurgio juoko liudininku: „Aš nė kiek nesivaržydavau visai atvirai <...> kalbėtis, be jokios baimės papasakoti visokių įvykių, kartais ir juokingų, įvairiausių dalykų iš gyvenimo susiduriant su lenkais. Tuomet ir jis gyvai juokdamasis sakydavo: geras iš Tavęs šelmis, Andriau!“²⁵⁷

Ne, tikrai nebandau įrodyti, kad tėvas Jurgis buvo triukšmingas linksmuolis. Tiesą sakant, akivaizdu, jog turėjo greičiu ramų, nuosaikų, mąslų, gal net kiek intravertišką būdą. Kažkas iš kolegų profesorių Kielcų seminarijoje, greičiausiai iš tų pačių, kurie kraipė galvas dėl Matulaičio „modernizmo ir liberalizmo“, jo pusėn mes-telėjo ir etiketę – „barsukas“. Kunigas Marianas Wiśniewski pa-prastai paaiškina to priežastį: Kielcų seminarijoje vyravo perdėm jėzuitiška mokslinio mąstymo kryptis, o tėvas Jurgis atstovavo to-mizmui, tad ir nekeista, kad dažnai kildavo požiūrių susipriešinimų, o iš jų – ir kaltinimas modernizmu: „Jautri t. Matulevičiaus siela, vėl ir vėl susidurdama su nesupratimu ir matydama tolimesnių disku-sijų beprasmiškumą, užsidarydavo savyje ir tikrai kartais panėšėjo į „barsuką oloje“. Bendrai lietuviai nėra taip lengvai išsiliejantys, kaip lenkai. Kartais nueina į savo vidų net ir tuomet, kai yra pilni bičiu-liškumo.“²⁵⁸ Nors, kita vertus, ne vienas yra sakęs, kad tėvas Jurgis mėgo kalbėti didelėms minioms...

256 Bp Piotr Franciszek BUCZYS MIC, „Kolega, przyjaciel, przelożony“, in: *Wspomnienia o blogoslawionym Jerzym Matuleiczu*, p. 39 (vert. aut.).

257 A. MECIŪNAS, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 144.

258 Ks. M. WIŚNIEWSKI, „Ojciec Jerzy Matulewicz jako wychowawca“, in: *Wspomnienia o blogoslawionym Jerzym Matuleiczu*, p. 49–50 (vert. aut.).

Vienas kitas atsiminimų epizodas išduoda ir tikrai puikų humoro jausmą, susipynusį su gilia išmintim ir lakia įžvalga. Na, kad ir šis: „Kun. Prof. Godlewski kartą lyg rimtai, lyg juokais papriekaištavo jam, kad rekolekcijų metu sakęs mums baisią konferenciją apie pragarą. *Argi dvidešimtame amžiuje kas nors dar kalba apie tokius dalykus?* – užsipuolė juokdamasis. *Aš pragarą neužkūriau*, – atsakė kun. Matulevičius, – *bet kad jau jis yra, tai ir reikia apie jį kalbėt.*“²⁵⁹

Bet svarbiausia ne tai. Visi, kurių atsiminimus teko skaityti, vienu balsu tvirtina: šypsena retai kada dingdavo nuo tėvo Jurgio veido. Tik ypatingai sunkiomis akimirkomis. Įprastai jo veidas švietė: skvarbiu, atidžiu, giliu didelių, išraiškingų akių žvilgsniu ir malonia, švelnia, ramia šypsena.

Daugelis jį pažinusių pačių įvairiausių žmonių, kaip sutarę, kartoja: jis „traukė“ prie savęs, su juo buvo gera, drąsu, jis mokėjo „įkvėpti“, „uždegti“, „parodyti idealus“. Nemanau, kad tai galėtum patirti bendraudamas su perdėtai rimtu, niūriu ar tuo labiau rūščiu žmogumi. Arba – pavadinti jį „Tėte“. Net jei tai sovietinės konspiracijos būtinybė. Turiu mintyje neseniai atrastą buvusios mūsų vienuolijos vyriausiosios vadovės anuomet seserims JAV rašyto laiško fragmentą:

„Tėtės prisiminimas visada mielas. Yra žmonių, kurie savo nuėitu keliu, paliktu pavyzdžiu taip giliai ir gyvai pasilieka likusiųjų tarpe, kad ir laiko dulkių klodai nepajėgia užnešti jų darbų, jų gėrėširdiškai šviesių asmenybių. O šioji buvo tikrai šviesi. Jo sielos taukumas, žvilgsnio gilumas, sugebėjimas sužavėti ir patraukti be pigių pažadų, be užmetimo kitam savo nuomonės. O traukė ir traukia kažkokia neregima jėga, nors žinai, o jis to neslėpdavo, kad tai kaštuos, kad bus nelengva...“

Beje, tos pačios sesers Uršulės Marijos Teresės Novickaitės atsiminimuose gali „įskaityti“ ir bent vieną tėvo Jurgio „šypseną“. Tėvas Jurgis ją, visiškai jaunutę, labai netikėtai paskyrė vienuolijos

²⁵⁹ Ten pat. p. 55.

vyriausiąja vadove, atleidęs prieš tai pareigas ėjusiąją... Situacija ne iš maloniųjų. Į sesers baimes ir abejones tėvas Jurgis atsakė: „Vaike- li, jei tave Dievulis už ką nors kaltins ar bars, tai visą bėdą suverski man.“²⁶⁰

Argi ne pokštas? Na, bent jau šypsena. Nebūtinai itin linksma. Bet nuoširdi. Ir tokių jų tikrai netrūksta tėvo Jurgio *Užrašuose*, o juo labiau – laiškuose. Štai, kad ir šis, kažkokiu stebuklu išlikęs žais- mingas raštelis kun. P. Būčiui iš jų abiejų darbo Akademijoje laikų: „Atsiuntė „Saulė“ man ir Tau pinigų. Užsik pas mane po lekcijai, tai gausi pilnus kišenių pinigų.“²⁶¹

Žinau, gal kai kas pasakytų – tai tik vaizdinga kalba, lakus posa- kis. Nieko bendro su šypsena ar pokštu.

Nesiginčysiu. Priešingai, pasakysiu dar daugiau: beveik visi tie, lyg šypsena nušviesti, jo žodžiai yra ištarti ar, tikriau, užrašyti pati- riant sunkumus ir išmėginimus. Štai kad ir šitie, iš ankstyvosios tėvo Jurgio korespondencijos:

„Mat kas Brolau! Čia Varšuvoj liežuvių liežuviai, atžagareivių atžagareiviai. Kad kurs kunigas iš čia išdrįstų parašyti ar pasakyt tai, kas rašoma Draugijoje, Šaltinyje ar Vilniaus Žiniose, nežinau kur jį nudėtų, bene išvartų ir iš šio pasaulio. Apie draugiškuosius klau- symus mažai kas čia ką nuvokia, bet ir tasai, kurs kulnų neatkelia, liežuvį atveria. Įtarti, įtepti žmogų nesunku. Bet kas iš to, ką aš čia skūsiuos, kad būčiau sau sėdėjęs kampe ir nieko neveikęs, būtų to nebuvę. Išmintingas prūsas po pietų! Tiek to!“²⁶²

Bet juk būtent tai ir yra nuostabu, dar vienas štrichas tėvo Jur- gio šventumo paveikslui, stebėtinai mokėjimas su šypsena pasitikti tai, dėl ko kitas prarastų savitvardą, pulstų į neveltį ar įsileistų į širdį rūstumą ir neapykantą. Galvoju apie Vilniaus laikotarpio *Užrašus*.

260 Iš nepublikuotų ses. Uršulės Marijos Teresės Novickaitės prisiminimų, kurių rankraštinis originalas saugomas Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų kongregacijos archyve.

261 J. MATULAITIS, raštelis kun. P. Būčiui, 1909 m. birželis.

262 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. gegužės 14 d.

Kad ir šį tragikomišką epizodą, tėvo Jurgio aprašytą, jei ne su juoko, tai bent su lengvos pašaipos gaidėle:

„Vakare aplankė mane keistas asmuo. <...> Pasirodė man tas asmuo įtartinas; pasveikino mane ne taip, kaip geri katalikai geba savo vyskupą sveikinti <...> . Man paklausus, pasisakė, jis pas bolševikus tarnaujās, esās ūkio reikalų instruktorium. – Supratęs, su kuo turiu reikalo, ėmiau sakyti jam ko ne pamokslą apie bolševikus, išrodydamas jam kai kuriuos jų netikusius ir nežmoniškus pasielgimus. <...> Daug ko tam ponui pripasakojau, ypač man rūpėjo jis įgąsdinti, kad bolševikai neišdrįstų tikybės šalinti iš mokyklų. Prašiau, kad visa, ką esu kalbėjęs, praneštų bolševikams. Ponas Kairys sprukęs pro duris išsinešdino nemitęs. Tokiems žmonėms reiks imti pamokslai sakyti apie mirtį ir teismą, sekant šv. Ignoto pavyzdžiu. *Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae* („Būkite gudrūs kaip žalčiai ir neklastingi kaip balandžiai“; Mt 10, 16). Labai mandagiai su tuo ponu atsiskyriau; <...> “²⁶³

Beje, išduosiu paslaptį. Nesu tikra, bet, man rodos, tėvas Jurgis yra švelniai, lietuviškai (ir patylom)... nusikeikęs. Bent vieną kartą. O gal ir porą. Neįsivaizduoju, ką kitą galėtų reikšti tie daugtaškiai:

„Pasakyk Tu jiems, kad jie gyvi... knabraškiai (tik kad negirdėtų, nes da pasižeistų). Reikalauja už savo Garsą net keturių straipsnių už laikraštį, kurs vos 1½ dolerio tevertas. Nežinau ką jie per straipsnį suprantą? Nors iš kur kitur žinau, kad patys amerikiečiai už savo straipsnius žino ką imti ir kiek verti. Žodžiu sakant ...kniai jie ir gana. Tik nepykit, nes tik juokais tai rašau. Jei galėsiu, tai ir daugiau ir tankiau parašysiu negu 4 syk ketverius straipsnius.“²⁶⁴

Tiesa, vieną pokštą tėvas Jurgis yra iškrėtęs ir man. Gal ne visai pokštą. Reikėtų kitokio žodžio. Tik nesugalvoju, kaip tai pavadinti. Taigi 2011 m. liepą atidarėme Marijonų vienuolyno mansardoje muziejų – nuotraukos, dokumentai, asmeniniai tėvo Jurgio daiktai ir dar projektuojamas ant sienos vaizdas. Kokias 10 minučių viena kitą keičia ištraukos iš tėvo Jurgio *Užrašų*, o tada – tie patys keli kadrai

²⁶³ J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 150.

²⁶⁴ J. MATULAITIS, laiškas V. Šleikiui, 1897 m. balandžio 27 d.

iš JAV, kuriuos jau minėjau pradžioje. Ir taip ratu. Kai, praėjus ke-
liems mėnesiams po muziejaus atidarymo, išleidusi eilinę lankytojų
grupę ir ištiesusi ranką išjungti aparatūrą suvokiau, kad vėl žvelgiu
į tėvo Jurgio veidą, nejučia sustojau. Ar man tik atrodo, ar taip be-
veik kiekvieną kartą? Nuo tada jau sąmoningai laikiu tos akimirkos.
Suprantu. Tikriausiai sakysit – sutapimas. Gal net pasišaipysit iš
manęs: išsigalvoja kažką, įsivaizduoja tai, ką nori matyti. Nesvarbu.
Šaipykitės kiek norit. Esu tikra, kad labai dažnai (nesakau, jog tikrai
kas kartą) tėvas Jurgis tarytum išlydi mane, baigusią darbą, palaimi-
na. Ir linksmi šypsosi.

Vis dar tęsiasi COVID-19 pandemija. Muziejuje lankytojų mažai.
Meldžiam tėvo Jurgio užtarimo, kad šita bjaurastis greičiau praei-
tų. (Beje, su panašia jis turėjo progos asmeniškai susidurti: persirgo
anuomet siautusių Ispaniškuoju gripu.) Ir laukiam, kada muziejus
vėl atgis. O man labai įdomu – ar ir vėl tėvas Jurgis panorės su ma-
nim atsisveikinti?

DARBOHOLIKŲ GLOBĖJAS?

Aną dieną viena pažįstama pasakė: „Tėvas Jurgis mirė nuo persidirbimo.“ Įdomu, kaip į tokį pareiškimą sureaguotų pats tėvas Jurgis. Turbūt tik jis vienas ir galėtų pasakyti, kaip viskas buvo tomis 1927 m. sausio pabaigos dienomis. Ar ano meto medicinai pritrūko priemonių ir įgūdžių įveikti apendicitą ir jo pasekmes? Ar tėvo Jurgio organizmas, tiek metų kaulų tuberkuliozės alintas, pasirodė per silpnas? Galbūt visa kaltė turėtų tekti tam automobiliui, policijos sulaikytam... O gal ir iš tiesų pats tėvas Jurgis, pripratęs kęsti rankos ir kojos skausmus, užsispyręs iki galo atlikti pradėtą darbą – konkordato projekto rengimą, per daug nuvargo, per ilgai kentėjo...

Matyt, norintiems tikslaus atsakymo, teks palaukti iki susitikimo su tėvu Jurgiu amžinybėje.

Na, o kad dirbo jis tikrai daug ir intensyviai – niekam neturėtų kilti abejonių. Ir pats to niekuomet neslėpė nei nuo kitų, nei nuo savęs. „Labai esu nuvargęs ir nusidirbęs...“²⁶⁵ Ši ir panašios frazės neretai kartojasi lietuviškuose laiškuose. Ne kartą nuskamba ir toks prisipažinimas: „Labai daug dirbu. Keliu dažnai 3, 4 valandą rytmetį.“²⁶⁶ Arba: „<...> Kaip pats matei, ne tik ką nė dienos, bet beveik dar nė valandos neturėjau liuso laiko, o nuo visokių reikalų ir darbų net galva svaigsta.“²⁶⁷ Yra buvę ir taip: „Gydytojas rado, kad aš perilsęs. Prie to dar prisideda paprastos ligos.“²⁶⁸

Dėl tokių situacijų tėvas Jurgis paprastai nieko nekaltino. O ne kartą būtų galėjęs, nes tikrai ne visus darbus ir reikalus pats sau susirasdavo. Štai puikus pavyzdys iš Dvasinės akademijoje laikų:

265 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Kuktai, 1921 m. rugpjūčio 30 d.

266 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Kuktai, 1923 m. spalio 30 d.

267 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1909 m. balandžio 9 d.

268 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1925 m. liepos 19 d.

„Vargas mat, kad visokius darbus ant mūs pečių suverčia čionai; nors nėra fiziškai prievartos, bet visgi priversti moka. Taigi ir aš net negalėjau Tamistai tuo duoti atsakymą, nes šias paskutines aštuonias dienas turėjau pasakyti 10 konferencijų, du pamokslu, neskaitant išpažinčių ir paprastų mano prelekcijų. Taigi mat kur mūs laikas dingsta beprofesorijant!“²⁶⁹

Vis dėlto pirmiausia žvelgia į save ir nuoširdžiai prisipažįsta:

„Mat tokį paiką būdą turiu, kad paveda man ką dirbti, arba kad pats kokį darbą išsirenku, tai jau kimbu iš visų spėkų; taip įgulu į darbą, kad paskui nė rankų negaliu praskėst, nelieka jau laiko nė laikraščiams pasiskaityt.“²⁷⁰

Aiškliai suvokė pavojų, kurį gali kelti neapdairus pasidavimas tokiam polinkiui:

„Kai kada žmogus taip duodasi įsitraukti į tų visokių darbų sukūrį, kad jam pačiam nė kiek laiko nepasilieka. Taip begyvenant, bedirbant, besikarščiuojant, žmogaus dvasia pamažu išsenka, išdžiūsta, išsiblaško ir visiškai susilpnėja.“²⁷¹

Vis dėlto kažkoku stebuklu (o gal būtent iš šio suvokimo ateinančiomis labai sąmoningomis pastangomis dvasinį gyvenimą visuomet išlaikyti pirmoje vietoje) pats niekuomet netapo darbų auka. Net ir per paskutinius dvejus gyvenimo metus, kurie atrodo buvę beveik nesuvokiamai intensyvūs ir fiziškai, ir emociškai. Štai, vos grįžęs iš Romos į Lietuvą ir „apsidairęs“ naujose apaštalinio vizitatoriaus pareigose, laiške buvusiam kancleriui Vilniuje išsitaria: „Dirbu dieną ir naktį.“²⁷²

Daugiau negu iškalbinga paprasčiausia statistinė informacija: 1926 m. vasarą, praėjus vos pusmečiui nuo darbuotės Lietuvoje pradžios, lankydamasis JAV, arkivyskupas Jurgis Matulaitis per

269 J. MATULAITIS, laiškas kun. A. Dambrauskui, 1908 m. spalio 13 d.

270 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1907 m. balandžio 7 d.

271 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 8.

272 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Chaleckiui, 1925 m. gruodžio 22 d., cit. in: A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, 1979, Lithuanian Catholic Press–Draugas, p. 471.

nepilnus tris mėnesius aplankė 92 lietuvių parapijas. Apie šį „maratoną“ turime jį lydėjusio kunigo Pranciškaus Būčio liudijimą:

„Arkivysk. J. Matulevičius beveik kiekvienoje aplankytoje kolonijoje pasakė po du pamokslus, daugelyje po tris, kai kuriose keturis ar daugiau. Taigi liepos ir rugpjūčio mėnesiais iš viso yra pasakęs netoli 200 pamokslų ir prakalbų.“²⁷³

Vis dėlto tai tik viena medalio pusė. Lygiai taip pat akivaizdu, kad tėvas Jurgis vertino poilsį, mokėjo atrasti jam laiko, turėjo savo mėgstamus poilsio būdus, vietas ir kitus ragino išmintingai tvarkyti gyvenimą, tausoti Dievo duotas jėgas ir sveikatą.

Pradėti galima kad ir nuo tėvo Jurgio atostogų. Peržvelgus jo lietuviškus laiškus, akivaizdu, kad reguliariai pasitraukdavo ilgesniam laikui – trims savaitėms ar mėnesiui. Visiškai suprantama, kamuojamam kaulų džiovos, atostogas dažniausiai derindavo su gydymusi, tad rinkdavosi vieną iš mėgstamų ir vienu ar kitu metu prieinamų kurortų: Kisingeną Vokietijoje ar Cechocineką Lenkijoje. Tik gal ne visai tikslu sakyti – rinkdavosi. Greičiau pakludavo, kai gydytojas pasakydavo: būtinai reikia išvažiuoti.

Turime žinių ir apie tėvo Jurgio kasdienius įpročius. Štai kad ir marijonų noviciatas Fribūre. Pasak kunigo Mariano Wiśniewskio: „Tėvo Jurgio nustatyta dienotvarkė intensyvi: keltis 5 val. ryto. Jis pats keldavosi anksčiau, apie 3 ar 4 val.: melsdavosi ir dirbdavo, pasukui vadovavo bendriems mąstymams, o po jų visi kunigai laikydavo Mišias“²⁷⁴. Papusryčiavus kažkam studijos universitete, kažkam – darbas namuose. Po pietų ir po vakarienės – bendra rekreacija (poilsio laikas). „Popiečio ir vakarinės rekreacijos būdavo labai įvairios. Vyraudavo išpūdžiai ir prisiminimai iš universiteto paskaitų. <...> Be to, būdavo pasidalinama ir spaudos naujienomis.“²⁷⁵ Bet įdomiausia štai kas: „Tėvas magistras rekreacijas pajvairindavo ir labai

273 Vysk. dr. P. Būčys, „Bažnyčios ir tautos darbininkas“, in: *Arkivyskupus Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, 1933, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, p. 23.

274 Kun. M. Wiśniewski, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupus Jurgis Matulaitis Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press–Draugas, 1979, p. 171–172.

275 *Ten pat.*

svarbiomis iškalbos paskaitomis, pavaizduojamom gerklės gimnastika: gomurio, liežuvio, lūpų, kvėpavimo. Paskui kiekvienas turėdavo parodyti praktiškai. Juoko būdavo daug <...>. Tėvas rūpinosi net ir tokiais dalykais, kaip kasdienė mankšta (gimnastika). Rekreacijų metu jis dėstė geriausių pratimų sistemas ir net parodydavo sunkius gimnastikos judesius.⁴²⁷⁶ Na, ir, žinoma, pasivaikščiojimai. Trumpesni ar ilgesni, jie, atrodo, buvo būtina tėvo Jurgio dienotvarkės dalis. Ir ne tik Šveicarijoje, kur saulėtomis dienomis, o ypač sekmadeniais ir per šventes išgužėdavo visas noviciatas, bet ir Vilniuje:

„Po pietų, jeigu būdavo gražus oras, vyskupas su kun. Kriščiukaičiu išeidavo pasivaikščioti į Gedimino kalną arba į Bernardinų sodą. Jeigu oras būdavo netinkamas <...> tai pasitenkindavo pasivaikščiojimu ant terasos arba valgomajame.“⁴²⁷⁷

Buvo ir dar vienas pomėgis. O gal poreikis. Lyg ir ne kasdienis, bet pakankamai dažnas – popiečio pogulis ar šiaip atokvėpis. Kad ir labai trumpas. Apie jį prabėgomis užsimena ne vienas:

„Kartais po pietų vyskupas pasnausdavo keletą minučių ant sofos, dažniausia sėdėdamas.“⁴²⁷⁸ „Kartais jį užtikdavau kambarėly lovoj besiilsinti. „Negaliu užmigti, – sakydavo, – bet gera ir taip, kai žmogus paguli, skruzdėlės iš kūno išbėgioja.“⁴²⁷⁹ Tiesa, kartais leisdavo sau pasimėgauti ir labiau: „Gražiomis, saulėtomis dienomis po pietų išeidavo į vienuolyno sodą ir, atsigulęs ant suoloelio, atidengdavo skaudamą koją saulės spinduliams <...>. Vienuolyno vyresnieji, jam išėjus į sodą, drausdavo kam nors ten rodytis, kad nevaržytų jo „saulės vonių“.“⁴²⁸⁰

276 *Ten pat.*

277 Dr. A. KUČAS, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, 1979, p. 331.

278 *Ten pat*, p. 331.

279 Kun. M. Wiśniewski, cit. in: Dr. A. Kučas, *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*, Lithuanian Catholic Press–*Draugas*, 1979, p. 175.

280 Kun. J. VAIŠNORA MIC, „Mačiau Dievo tarną. Mano pažintis su Dievo tarnu Arkivyskupu Jurgiu Matulaičiu“, Chicago 1962, mašiništinė pogrindžio spaudos kopija, p. 13.

Būdavo ir tokių momentų, kai iš tiesų sustodavo. Ar, gal pasijutęs savo paties kūno verste priverstas, nebesigrumdavo, pasiduodavo:

„Pargrižęs iš kelionės net truputį susirgau; visą dieną išdriks gulėjau, o paskui apėmė mane nuovargis ir pailsimas; dabar jau viskas vėl pereina ir kaskart didesnę savyje jaučiu energiją <...>.“

Ir štai dar kas: tėvas Jurgis tikrai pažino ir kitą nuovargio ir poilsio rūšį. Ir tikrai turėjo šios rūšies nuovargio ir poilsio patirtį: „Mintis turi dirbti ir apie ką nors sukinėtis. Jei ji nesisuks apie Dievą, prie Dievo nekils, prie šventų daiktų, tai skrajos kur kitur, dažnai tik vėjus gaudys, perkratinės kokius nemalonus atsitikimus, sukinės apie mūs pačių asmenį ir tik dar maitins savymeilę. Tada žmogus tik dar daugiau pailsti, negu kokį proto darbą dirbdamas, ir nervai susierzina, ir dvasios ramybė žūva. Palaimintas žmogus, kuris išmoksta, kiek atitrūkdamas nuo darbų ir rūpesčių, prie Dievo kilti ir Dievuje ilsėtis.“

Taigi. Galvoju. Anądien mano pažįstama dar pajuokavo, kad tėvas Jurgis, ko gero, būtų labai tinkamas darboholikų globėjas. Gal? Tik va – klausimas: ar todėl, kad neįtikėtinais daug ir intensyviai dirbo, ar kaip tik todėl, kad tame sunkiai suvokiamame intensyvume vis dėlto sugebėdavo sustoti ir ilsėtis?

Nuolat mokė Fribūro novicijus, perspėdavo savo bičiulius marijonus, kad tausotų sveikatą, ilsėtųsi, nepervargtų:

„Tavo sveikata man labai rūpi. <...> Kaip tu tesėsi tiek darbų užsikrovęs? Ilgai taip vežti žmogui negalima. Jonelis Seinuose taip pat šiemet dažnai suserga; kažin ar neverta būtų jam kur išvažiuoti. Mano sveikata, kaip žinai, taip pat suklerus; šiaip taip laikausi, bet kartkarčiais vis nors šiek tiek pajuntu, kad aš liguistas. O mūsų visų sveikata dabar dar labai reikalinga. Taigi protingai vartokime tą Dievo dovaną, viskas yra Dievo Apvaizdos rankose ir Dievas gali be mūsų visų apsieiti, bet turime rūpintis gyventi taip pat pagal Dievo Apvaizdos taisykles, tai yra protingai reikia suvartoti jėgas, kad kuo ilgiausiai turėtume darbuotis Dievo garbei. Taigi ir tu, Brolau, žiūrėk, kad neužsivežtum ir nekristum, nes tu esi labai, labai reikalingas.“²⁸¹

281 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1913 m. balandžio 22 d.

Ir vėl – galvoju. Nėra nei vienos užuominos, kuri leistų įtarti, kad tėvas Jurgis bet kada, bet kokių atveju būtų viena sąrašas, o kita darė, vienaip mokė, o kitaip gyvenęs pats. Tad ir ši sritis negalėtų būti išimtis.

Ir dar tie pasiryžimai, pasikartojantys beveik po kiekvienų rinkinių: „sunaudoti kuo geriausiai laikas“²⁸²; „ypač žiūrėsiu, kad tuoj prie darbo sėdėčiau, sugrįžęs savo kambarėlin“²⁸³. Argi darytų tokius pasiryžimus tas, kuris ir taip jau dirba galvos nepakeldamas? Vargu. Beje, *Užrašuose* yra ir dar vienas epizodas, kuris nuskamba jau visiškai netikėtai. Akivaizdu, kad žmogus rašo iš patirties. Kalba apie save: „Kiek tai laiko valandėlių veltui prapuola, bemažant apie kažin ką, apie kokią kaip ir tuštumą, nė pats žmogus nesižinai apie ką; tik jauti, kad maštai, kad tavo mintis dirba ir net ilsta, bet ką maštai, nesižinai, tarytum kokius vėjus gaudai.“²⁸⁴ Ir tai tėvas Jurgis? Tikrai?

282 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 65.

283 *Ten pat*, p. 74.

284 *Ten pat*, p. 29.

VIENU ŠVENTUMO KELIU

Tuo keliu, kurį mums šv. Povilas rodo.²⁸⁵ Ši *Užrašų* frazė netikėtai primena Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II pamokslę, pasakytame pal. Jurgio beatifikacijos pamaldų proga 1987-aisiais, nuskambėjusį raginimą: „Šventuosius reikia priimti širdimi ir tikėjimu, kad jie parodytų mums kelią.“ Sakytumei, tėvas Jurgis pats pirmasis laikėsi šio priesako. Pakanka atsiversti palaimintojo *Užrašus*, pasklaidyti jo *Vedamąją mintį ir dvasią*, vieną kitą laišką, kad pajustum, jog žvilgsnis nesustoja, negali sustoti ties juo pačiu. Palaimintasis Jurgis, degantis begaline meile Bažnyčiai, kurioje išgyvenamas gyvas šventųjų bendravimas, kreipia mūsų akis į tuos šventuosius, kurie jam – Jurgiui Matulaičiui – buvo kelrodžiais, kurių bendrystėje augo ir brendo jo šventumas. Tad ir minėtas Šventojo Tėvo kvietimas įgauna daug platesnę prasmę, kurioje sušvinta visa Bažnyčia, amžiais keliaujanti Dievo tauta – nuo apaštalų, per daugybę šventųjų vyrų ir moterų, iki pat mūsų:

„Reikia karštai melstis, kad tarp mūsų visada viešpatautų toji katalikiška dvasia, kad mokėtume viską apleidę ir visko išsižadėję visur, kur reikia, stoti darban ir kovon ir savo galvas pakloti. Tegul čia mums visada būna šv. Povilas pavyzdžiu. Ir šv. Ignatas de Loyola, ir daug daug kitų šventųjų.“²⁸⁶

Bent kiek atidesnis žvilgsnis į palaimintojo raštus neleidžia abejoti, kad šventųjų, kurie rodė kelią Jurgiui Matulaičiui, būrio viduryje – apaštalas Paulius. Tėvą Jurgį žavėjo šio apaštalo atsidavimas Jėzui ir Evangelijos skelbimui, jo ištvermė ir ištikimybė, drąsa pakelti sunkumus ir meilė jaunutei Bažnyčiai. Ieškodamas būdo, kaip

²⁸⁵ *Ten pat*, p. 43.

²⁸⁶ *Ten pat*, p. 42.

nusakyti atnaujinamos Marijonų vienuolijos, o drauge ir savo paties pašaukimo esmę, palaimintasis rašo:

„Mes ketiname gyventi maldingu, viduriniu dvasišku gyvenimu, bet drauge veikliu, darbiu, intensyvišku gyvenimu. <...> Mes ketiname kaip į pavyzdį atsižvelgti į šv. Povilą apaštalą, jo veiklų gyvenimą, į jo drąsą ir narsumą. Kur tik būsime, kad ir kalėjime, ištrėmime, ten skelbti Kristų ketiname ir neatstoti nuo mūsų gyvenimo būdo.“²⁸⁷

Palaimintojo Jurgio *Užrašai*, o ir laiškai – dalykiniai ir asmeniniai – marginte išmarginti šventojo Pauliaus laiškų nuotrupų. Jų gausa ir tikslumas tikrai iškalbingas: akivaizdu, rašydamas dienoraštį ar laišką draugui, tėvas Jurgis specialiai nesklaidė Šventojo Rašto. Daugybė apaštalo Pauliaus laiškų citatų ir parafrazių tiesiog liete liejosi iš jo atminties, iš širdies gelmės, kuri buvo perimta šio didžiojo apaštalo dvasios. Vadinas, pažintis ir bičiulystė, siejusi tautų apaštalą Paulių ir mūsų pal. Jurgį, turėjo būti tikrai stipri.

Iš apaštalo Pauliaus laiškų palaimintasis iškėlė ir tą frazę, kuri tapo jo gyvenimo, o vėliau ir vyskupiškuoju šūkiu: „Nugalėk pikta gerumu“ (Rom 12, 21). Ši nuostata, išaugusi iš gilios tikėjimo partities, daugybę metų buvo esminė atrama darant sprendimus, pasirinkimus, turėjo įtakos jo veiksams ir mintims. Tėvas Jurgis iš tiesų gyveno šiuo pauliškuoju šūkiu ir įvairiomis progomis padėjo kitiems žvelgti į gyvenimą ir atpažinti Viešpaties vedimą įvairiausiomis aplinkybėmis būtent per jo prizmę:

„Būdamas Ryme, o ypač laikydamas šv. Mišias prie šv. Apaštalo Petro ir Povilo, nepamiršau savo maldose nei Tamstos, nei seselių, nei Jūsų visos Vienuolijos. Nėra gyvenimo be vargų ir bėdų, be kryžių, be kovos, ypač tam, kuris iš tikrųjų pasaulį apleidęs, nori Dievui visiškai pasišvęsti ir ištikimai tarnauti. Todėl ir Viešpats Jėzus tiems, kurie nori Juo pasekti, sako: Kas nori paskui mane eiti, tegul išsižada savęs, imasi kasdieninį kryžių ant savo pečių ir seka manimi. Nesistebėkite, kad gal ir Jums ne viskas taip gyvenime klojas, kaip norėtume; tai paprastas dalykas. Laikykitės Dievo, pasitikėkite Juo, tarnaukite

²⁸⁷ *Ten pat*, p. 58.

Jam ištikimai, mylėkite Jį kaskart daugiau, o Viešpats Dievas visa ką pakreips gerojon pusėn. Mylintiems Dievą, visa kas jų naudai išeina. Ieškokite Dievo valios ir troškite, kad per Jus išsipildytų. Lavinkitės ir stiprėkite dvasia, kad galėtumėte kaskart geriau ir daugiau dėl Dievo vargdieniams tarnauti. Dievas Jūs neapleis ir Švč. Panelė globos. Visa, kas Jums bloga atsitinka, stenkitės gerais darbais, meile, pasiūventimu nugalėti, visuomet už bloga geru atsिमokėti. Dievo valia.²⁸⁸

Arba:

„Mielasai Juozeli! Stiprinkite savo brolius ir švelninkite, kiek galint, gyvenimo aštrumus ir dyglius. <...> Jei matote, kad kieno siela serga, turėkite užuojautos ir kantriai gydykite; Dievas padės. *Vince malum in bono*. Tokie mažmožiai ir niekniekiai – neverta dėl jų gadyti ramybės ir sieloties per daug.“²⁸⁹

Šie laišakai, per amžinybėn iškeliavusius prabylantys ir į mus, dabar gyvenančius ir Dievo valios ieškančius, vėl prabudina gyvą šventųjų bendravimo patirtį. Tikrai, esame Bažnyčia, mistinis Kristaus Kūnas, kuriame viena nenutrūkstančia tikėjimo ir liudijimo grandine esame sujungti su savo Viešpačiu. Šios grandinės nariai, vyrai ir moterys, pradedant apaštalais, sėdėjusiais prie Viešpaties Jėzaus kojų, yra pašaukti į šventumą ir įpareigoti rodyti kelią vieni kitiems bei vieni kitų keliu sekti. Išties keliaujame vienu keliu, kuris yra ir apaštalo Pauliaus, ir palaimintojo Jurgio ir, jei tik pasiryšime jo mokyti, – kiekvieno iš mūsų:

„Žiūrėkime, kad mes patys dideliais žingsniais žengdami tuo keliu, kurį mums šv. Povilas rodo, skubiai eitume į dangiškąją mūsų tėvynę ir kitus paskui save tuo keliu patrauktume, padėdami jiems, kuo galėdami ir kaip galėdami, visuomet atsižvelgiant į didesnę Dievo garbę. Kad įmanytume, visą pasaulį į dangų pakeltume. Ties Aukščiausiojo kojomis sudėtume Jam auką. Duok, Viešpatie, kad mes toki būtume ir tokia švento uolumo ugnimi degtume visados.“²⁹⁰

288 J. MATULAITIS, laiškas Švč. M. Marijos Nekaltojo prasidejimo vargdienių seseriai, 1923 m. rugpjūčio 5 d.

289 J. MATULAITIS, laiškas kun. J. Vaitkevičiui, 1923 m. sausio 25 d.

290 J. MATULAITIS, *Užrašai*, p. 43.

*Laikrodis.
Pal. Jurgio Matulaičio
asmeninių daiktų kolekcija,
Pal. Jurgio Matulaičio muziejus
Marijampolėje.*

KAUNAS

Viso būrio garsių lietuvių veikėjų gyvenimai artimai susiję su Kaunu. Ypač tas pasakytina apie pirmosios Nepriklausomybės – laikinosios sostinės laikotarpio – šviesulius. Daugelį jų Kaunas prisimena, gerbia, pamini svarbias jų gyvenimo datas. Bet kai kas, regis, vis dėlto nuskendo užmarštin. Vargu, ar daugeliui kauriečių dar ką nors primena sausio 27-oji. Tą dieną Kaune užgeso arkivyskupo Jurgio Matulaičio, tuomet apaštalinio vizitatoriaus, o šiandien – Bažnyčios palaimintojo gyvybė. Ką žinom apie šį žmogų: mūsų tautietį, turėjusį didžiulę įtaką ne tik bažnytiniam, bet ir visuomeniniam bei politiniam Lietuvos gyvenimui XX a. pradžioje?

Pradėkime nuo politikos. 1927-ųjų rugsėjo 17 d. buvo pasirašytas Apaštalo Sosto (Vatikano) ir Lietuvos Respublikos konkordatas. Tuomet šis aktas vainikavo daugiau nei metus trukusį oficialių diplomatinių santykių tarp jaunutės Lietuvos Respublikos ir Vatikano užmezgimo ir sutvarkymo procesą. Jau anuomet šio pasiekimo svarba buvo akivaizdi: pirmuoju žingsniu – savarankiškos bažnytinės provincijos sudarymu, naujai sutvarkant buvusių vyskupijų ribas ir įkuriant naujas vyskupijas, buvo užtikrinta Bažnyčios Lietuvoje nepriklausomybė nuo svetimų kraštų bažnytinių provincijų – metropolijų. Antrasis žingsnis – sutarties sudarymas nustatė Katalikų Bažnyčios statusą Lietuvoje, reglamentavo Bažnyčios ir valstybės tarpusavio santykius, įtvirtino Katalikų Bažnyčios veiklos Lietuvos Respublikos teritorijoje taisykles ir taip pat kėlė jaunos Lietuvos valstybės prestižą tarptautinės bendrijos akyse. Nuostabiu Dievo Apvaizdos numatymu, šis įvykis turėjo ypatingos reikšmės ir vėlesnei Lietuvos istorijai: 1940 m. okupacijai nukirtus Lietuvos ryšius su pasauliu, Vatikanas laikėsi nuomonės, kad diplomatiniai santykiai su Lietuva tik sustabdyti, bet nenutraukti. Taigi 1927-aisiais

sudarytas konkordatas tapo pagrindu nepriklausomos Lietuvos diplomatiniams santykiams su Vatikanu 1991 m. atkurti ir naujoms Lietuvos ir Šventojo Sosto sutartims 2000 m. sudaryti. Abu projektus – Lietuvos Bažnytinės provincijos ir konkordato – rengė apaštalinis vizitatorius Lietuvai, arkivyskupas Jurgis Matulaitis MIC, nuo 1925-ųjų gruodžio genialia išmintimi, ypatingu taktu, giliu tikėjimu ir neišsenkančia energija vadovavęs deryboms. Deja, galutinių savo darbo vaisių jis jau nepamatė.

Ši palaimintojo Jurgio gyvenimą vainikavusi tarnystė buvo netikėta. Po keleto prašymų pagaliau atleistas iš Vilniaus vyskupo pareigų, 1925 m. spalį jis atvyko į Romą ir su džiaugsmu ėmėsi Marijonų vienuolijos reikalų. Kai, praėjus vos porai mėnesių, popiežius Pijus XI pakėlė jį arkivyskupu ir paskyrė apaštalinium vizitatoriumi Lietuvai – nustebo. Suprato, kad Šventasis Tėvas rodo jam ypatingą pasitikėjimą: Bažnyčios istorijoje beveik negirdėtas dalykas – būti skiriamu apaštalinium vizitatoriumi savame krašte. Sutiko ilgai nesvarstęs, nes jau kuris laikas sielojosi, kad niekas rimtai nesiima tvarkyti diplomatinių santykių tarp Apaštalų Sosto ir Lietuvos Respublikos. Vylėsi, jog tai bus trumpalaikis išsipareigojimas. 1925 m. gruodžio 3 d. Pranciškui Būčiui rašo: „Ką tik gavau iš Vatikano pasiūlymą, ar nesutikčiau kuriam laikui važiuoti į Lietuvą Vizitatorium. Aš sutikau ir, jei gausiu Lietuvos vizą, atvažiuosiu. Jaučiu, kad Dievui padedant, tą darbą gal atliksiu. Čia galėčiau patarnauti Bažnyčiai ir Vienuolijai nebus skriaudos...“²⁹¹ Vyskupas Jurgis žinojo, kokiai sunkiai ir sudėtingai situacijai esant turės darbuotis, tik nenujautė, jog šitas jo patarnavimas Bažnyčiai bus jau paskutinis, kad visiems laikams grįžta į Lietuvą, kad vienuolija jau nebesulauks jo tėviško dėmesio ir rūpesčio...

Nebe pirmą kartą Jurgis Matulaitis grįžo į Kauną. Ir kiekvienas sugrįžimas būdavo ypatingas: 1909 m. kunigas Jurgis skaitė keletą pranešimų Kaune vykusiuose pirmuosiuose socialiniuose kursuose, kurie surengti sekant jo paties Varšuvoje inicijuotų kursų pavyzdžiu;

291 J. MATULAITIS, laiškas kun. P. Būčiui, 1925 m. gruodžio 22 d.

1911 m. grįžo į Kauną vesti rekolekcijų – pirmųjų lietuviškų – Žemaičių vyskupijos kunigams; 1918 m. gruodžio 1 d. Kauno katedroje priėmė patį didžiausią likimo smūgį – vyskupo šventimus – ir iškeliaivo pradėti sunkią Vilniaus vyskupo tarnystę. 1925 m. pabaigoje į Kauną grįžo jau paskutinį kartą...

Vos savaitę praleidęs Kaune, 1925 m. gruodžio 18 d. arkivyskupas Jurgis rašė kunigui Kazimierui Rėklaičiui: „Čia įpuoliau į darbų sukūrį, dirbu dieną ir naktį. Daug turėsiu kryžių ir sunkenybių. Radau tokią padėtį, kad buvo sunku susilaikyti nuo ašarų. Tikiuosi, kad Dievas padės atitaisyti daug dalykų.“ O savo buvusiam kancleriui kanaunikui Liucijanui Chaleckiui po poros dienų pasiguodė: „Būdamas Vilniuje turėjau sunkių valandų: ne kartą vaizdavaus, kad gal mane puolė pragariškos galybės, bet čia turbūt susidūriau su pačiu Liucipierium. Dirbu dieną ir naktį, meldžiuos ir marinuos.“²⁹²

Nepaisant visų sunkumų ir nesklaidumų, pirmasis žingsnis – Lietuvos bažnytinės provincijos suformavimas – buvo sparčiai vykdomas, projektas užbaigtas 1926 m. vasario 15 d. ir pristatytas Vyriausybei, kuri iš esmės jam pritarė. Laiške kunigui Kazimierui Rėklaičiui, rašytame dar prieš palaimintajam išvykstant į Romą pristatyti projekto Šventajam Tėvui, atsispindi savotiška skuba stengiantis atlikti jam patikėtą užduotį: „Pirmąjį mėnesį turėjau tiek rūpesčių ir darbo, kad vos tik vieną naktį gavau išsimiegoti 6 valandas, o šiaip tai miegodavau tik po 3–5 valandas. Aplankiau galybę žmonių ir atlikau galybę reikalų. Skubu, kad bent šiandien galėčiau išsiųsti šį laišką. Jį berašant, nežinau kiek kartų sutrukdė.“²⁹³

Šventasis Tėvas buvo labai patenkintas arkivyskupo Jurgio atlikta misija Lietuvoje. Bažnytinės provincijos įsteigimo bulė *Lituanorum gente* (Lietuvių tauta) buvo paskelbta Velykų dieną – 1926 m. balandžio 4-ąją. Kitą dieną paskirti nauji vyskupai Lietuvos bažnytinei provincijai. Lietuvoje šis įvykis iškilmingai paminėtas per Šeštines – gegužės 13 d. Kauno arkikatedroje.

292 J. MATULAITIS, laiškas kun. L. Chaleckiui, 1925 m. gruodžio 22 d.

293 J. MATULAITIS, laiškas kun. K. Rėklaičiui, 1926 m. sausio 30 d.

Antrąjį žingsnį – konkordato sudarymą arkivyskupas Jurgis pradėjo su dar didesniu nekantravimu. Matyt, jį vargino tai, kad dėl nepalankiai susiklosčiusių politinių aplinkybių (į valdžią Lietuvoje atėjus kairiesiems) kurį laiką nebuvo galima šio darbo imtis ir numatyti, ar apskritai kada nors tai bus įmanoma. Laiškuose kunigui Kazimierui Rėklaičiui į Romą jis guodžiasi: „Aš veržte veržiuosi pas jus... Aš čia sėdžiu kaip ant žarijų. Laukiu tos dienos, kada galėsiu pas jus atvažiuoti.“²⁹⁴

Net ir tada, kai situacijai staiga pakitus (po 1926 m. gruodžio 17 d. karinio perversmo pasikeitus Lietuvos vyriausybei) atsivėrė galimybė sudaryti konkordatą, arkivyskupas Jurgis nesiliovė skubėjęs: ne tik veržėsi išnaudoti palankią progą sutvarkyti diplomatinius santykius tarp Lietuvos ir Apaštalu Sosto, bet ir nekantravo, ku greičiau viską atlikęs, grįžti į Romą, prie vienuolijos reikalų. Konkordato projekto rengimo darbą atliko puikiai ir per labai trumpą laiką – vos tris savaites. 1927 m. sausio 21 d. išsiuntė pranešimą į Romą teigdamas, kad jo misija Lietuvoje baigta. Tačiau Viešpaties planai buvo kitokie... Dar tą pačią naktį arkivyskupas Jurgis gulėjo profesoriaus Aleksandro Hagentorno klinikoje su trūkusi apendicitu... Skubėti nustojo staiga... St. Yla knygoje *Jurgis Matulaitis* pasakoja: „Jį slaugė pasikeisdamos trys gailėstingos seserys. Vienai jų <...> ligonis pasakė iš ryto, kad turįs daug darbų, o vakarop tarė: *Gana, keliausiu amžinybėn...*“²⁹⁵

Maža kas šiandien dar žino, kad visas šis milžiniškas darbas virė ir jo dramatiška pabaiga arkivyskupą Jurgį Matulaitį užklupo kukliame Marijonų vienuolyno, esančio prie Šv. Gertrūdos bažnytelės, kambarėlyje, pačioje Laisvės alėjos pašonėje...

Sausio 27-oji. Šią dieną kasmet minime tėvo Jurgio gimimo dangui – išėjimo į dangiškojo Tėvo namus metines. Ji turėtų ypač ryškiai priminti šį žmogų, aiškiai žinojusį, kam skirtas jo gyvenimas, galintį padėti mums iš naujo atrasti atliktos pareigos ir ištikimybės

294 J. MATULAITIS, laiškas kun. K. Rėklaičiui, 1926 m. gruodžio 10 ir 13 d.

295 St. YLA, *Jurgis Matulaitis*, Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuolija, 2007, p. 213.

grožį. Juk tą 1927-ųjų sausį Kaunas ir visa Lietuva tikrai jautė, kad atsisveikina su nepaprastu žmogumi: „A. a. Arkivyskupo Jurgio Matulaičio mirtis liks mūsų tautos istorijoje didelio gedulo diena... A. a. Arkivyskupas Jurgis, galima sakyti, neturi sau lygaus lietuvių tarpe. A. a. arkivyskupas Jurgis brangus yra Lietuvai ne vien savo dvasinio ganytojavimo darbu, bet visu savo asmeniu. Jis buvo ir liks viena didžiausia asmenybė atgimusios Lietuvos gyvenime, Jis liks lietuvių tautos pasididžiavimas ir garbė“ (*Lietuvių Tautos Valia*, 1927 m. vasario 1 d.).

Tai atgarsiai spaudoje. Ir jie teisingi. Bet tarsi nepilni. Lyg ne viską pasakantys. Gal tik kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas lakia literato plunksna anomis dienomis brūkštelėjo tuos gyvuosius, ryškiuosius, oficialiųjų tekstų lyg ir nutylimus potėpius tėvo Jurgio portretui:

„Kunigas Vyskupas, Arkivyskupas – Vizitatorius. Neturtas – mokslas pas dėdę, Kelcuose – svetur. Neturtas – grapaitės Zyberkaitės globa, tarnavimas darbininkams, svetur. Neturtas – ir tuberkula kauluose. Paskui prasideda iš antro galo. Jurgis Matulevičius jau teologijos daktaras, sociologas, Kunigų Akademijos profesorius – ir neturtas. Marijonų Kongregacijos Generolas – ir neturtas. Dijeczijos Vyskupas – ir neturtas, Šventojo Tėvo Atstovas gimtiniame krašte – ir tas pats neturtas. <...> O betgi skaisčiai spindėjo jo veidas. Jis šypsojosi visiems, draugams, šalininkams ir priešininkams. Kam ir dėl ko? Šeštoje dešimtyje metų jo vyzdyje tebebuvo jaunystės ugnelė neprigesusi. Dėl ko? Kas jam tai padarė? Liga, tas didysis gyvenimo filosofas, išminties šaltinis, prizmė, per kurią tikriau matai pasaulio vertybes. Ji gera ir bloga įtikslina. <...> Dr. Matulevičius apsisprendė: jei mano gyvybė ne man džiaugtis, tai vis tiek ji reikalinga – kitiems. Pasaulyje nieko nėra be tikslo. Ir jis atidavė save visą – žmonėms <...>“²⁹⁶

296 Kun. J. TUMAS-VAIŽGANTAS, „Mirė Jurgis Matulevičius“, in: *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*, red. K. Čibiras, Marijonų spaustuvė Marijampolėje, 1933, p. 67–68.

*Monograma žieminio palto vidinėje pusėje.
Pal. Jurgio Matulaičio asmeninių daiktų kolekcija,
Pal. Jurgio Matulaičio muziejus Marijampolėje.*

„AŠ JUMS VISKĄ, O VISKĄ PADARYSIU...“

Tėvo Jurgio ir sesers Uršulės susitikimai

Kokį būdą šiandien pasirinkti norint praleisti šiek tiek laiko su tėvu Jurgiu, drauge su juo paieškoti kelių Dievo link? Gal verta pasklaidyti liudijimus ir prisiminimus vieno asmens, kuris susitiko tėvą Jurgį anuomet vaikštantį savosios Marijampolės gatvėmis, mielo Kauno šaligatviais, Lietuvos žeme ir jau tada atpažino jo šventumą? Turiu mintyje seserį Uršulę Mariją Teresę Novickaitę, ilgametę mūsų vienuolijos vyriausiąją vadovę. Vienuolijoje ji ir šiandien švelniai tebevadinama Močiute. Ir tikrai ne tik todėl, kad sovietmečiu pogrindžio sąlygomis negalėjo būti įvardijama nei vardu, nei pagal pareigas (nors tai ir tiesa). Greičiau jau atvirkščiai – būtent taip ją sovietiniame pogrindyje pradėta vadinti todėl, kad ištisos jos gyvenimo kelio atkarpos ėjo greta pal. Jurgio, vienuolijos Steigėjo, kelio. Ir todėl ji buvo, yra ir visuomet liks pirmoji bei pagrindinė tėvo Jurgio paveldo nešėja, puoselėtoja ir perdavėja – Močiutė.

Taigi pirmiausia trumpa pažintis su seserim Uršule Marija Tereze. Gimė ji 1901-aisiais, Vilkaviškio apskrityje, Paežerių valsčiuje, Naudrausvės (Būgnų) kaime – pačioje Suvalkijos, anuomet subrandinusios daugumą beatgimstančios Lietuvos šviesuolių, širdyje. Ir abiejų jos tėvų šeimose būta ryškių asmenybių. Štai du motinos broliai: rašytojas Antanas Kriščiukaitis-Aišbė ir kunigas Jonas Kriščiukaitis MIC, Vilniaus vyskupo Jurgio Matulaičio sekretorius. Tėvo brolis – kunigas Augustinas Novickas – Seinų kunigų seminarijos prokuratorius. Greta šios – prigimtinės buvo ir kita šeima, turėjusi didžiulės įtakos sesers Uršulės asmenybės formavimuisi – Stanelių šeima Kaune. Baigusią pradžios mokyklą Uršulytę brolis kunigas Justinas mokyti išsivežė į Kauną. Čia ji atsidūrė ypatingoje savo auklėtojos – garsiosios

pedagogės, Katalikių moterų sąjungos kūrėjos Jadvygos Stanelytės ir jos šeimos globoje. O šią šeimą supo didžiausi to meto šviesuoliai: Jonas Mačiulis-Maironis, dedikavęs mokytojai Jadvygai ne vieną eilėraštį, Juozas Tumas-Vaižgantas, Vincas Mykolaitis-Putinas, Juozas Zikaras.

1915 m. prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, mokytoja Jadvyga Stanelytė, išvykdama į Smolenską, drauge pasiėmė ir savo auklėtinę. Tad gimnazijos mokslus Uršulė ėjo iš pradžių Smolenske, o vėliau – Peterburge. Ten pirmą kartą iš arti turėjo progą pažinti vienuolinį gyvenimą, mat gimnazijai, kurioje mokėsi, vadovavo seserys uršulietės. Uršulė buvo jau beapsisprendžianti stoti į šią vienuoliją, tačiau, paklususi dėdės kunigo Jono Kriščiukaičio patarimui nesukbėti, toliau mokytis ir bręsti, 1918 m. grįžo į Lietuvą.

Štai čia ir prasideda jos prisiminimai apie tėvą Jurgį. Ir tikrai ne daugelis geriau ir gyviau už ją papasakotų apie jį. Turime privilegiją, kad ir per dešimtmečių atstumą, bet vis dėlto savotiškai dalyvauti šių dviejų asmenybių susitikimuose, netgi pasiklausyti jų pokalbių nuotrupų²⁹⁷.

„Su <...> arkivyskupu Jurgiu Matulaičiu pirmą kartą susitikau 1918 m. rudenį Marijampolėje, tuoj po Pirmojo Pasaulinio karo, kai sugrįžusi iš Rusijos, buvau laikinai apsistojusi pas savo brolių – marijoną – kunigą Justiną. Tuo pat laiku atvyko į Marijampolę profesorius Jurgis Matulaitis. Man pasipasakojo broliui apie savo ankstesnį sumanymą pasirinkti vienuoliškąjį gyvenimą <...> tuo reikalu patarė išsikalbėti su prof. J. Matulaičiu. Susirašiusi išankstinius pašaukimo klausimus į popierių, vieną dieną, popierium nešina, pasibeldžiau į Profesoriaus kambarį Marijonų vienuolyne. Baiminausi, kaip čia reikėsia su dar nepažįstamu ir aukšto rango žmogumi kalbėtis 17-os metų, dar gimnazijos nebaigusiai, mergaitei. Mano nustebeimui, Profesorius pats pasitiko mane pas savo kambario duris ir, kaip seną pažįstamą, kaip savo artimą giminę, pasisodino arti

297 Visos citatos iš nepublikuotų ses. Uršulės Marijos Teresės Novickaitės prisiminių, kurių rankraštinius originalus saugomas Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų kongregacijos archyve.

savęs ir patsai pirmas mane prakalbino, klausinėjo, aiškino... Lyg tėvas ar motina: labai paprastai, labai artimai ir man prieinamai bei suprantamai Profesorius kalbėjo apie pašaukimą. Rodos, skaitė mano sielos vidų... Visos abejonės, kurias buvau turėjusi, viena po kitos nyko, neaiškumai išsisklaidė. Mano rankose surašytas popierius taip ir liko beveik nepanaudotas. Išleisdamas mane palydėjo iš kambario į koridorių nuoširdžiai, tėviškai atsisveikindamas.“

Kokį įspūdį iš šio susitikimo išsinešė sesuo Uršulė? Kokios buvo jo pasekmės?

„Buvau sužavėta Jo paprastumu, gerumu, o ypatingai tėvišku rūpestingumu, mokėjimu išvelgti ir suprasti jaunos sielos aspiracijas ir rūpesčius. Patarė nieko nelaukiant, tuojau stoti į čia pat, Jo paties steigiamą, seserų vienuoliją, nenutraukiant mokslo. Ši Jo patarimą netrukus ir įvykdžiau.“

Pačioje savo vienuolinio gyvenimo pradžioje sesuo Uršulė asmeniškai su tėvu Jurgiu bendrauti progų neturėjo, tačiau matė jį, labai dažnai įžengiantį į seserų namus, ir drauge su visomis išgyveno staiga užklupusią netektį:

„Iki prof. J. Matulaitis gyveno Marijampolėje, besikuriančiai mūsų šeimai Jis pats vadovavo. <...> Tačiau, praėjus vos porai mėnesių, profesorių J. Matulaitį Šv. Sostas paskyrė Vilniaus vyskupu. Ši staigmena mus labai sukrėtė. Jam vadovaujant vos tik pradėjome naują gyvenimo būdą, o štai visai netikėtai su savo vadu turėjome atsisveikinti ir atsiskirti nežinomam laikui. Tai buvo graudžios valandos tiek pačiam Įsteigėjui, tiek mums. Jam išvykus į Vilnių, <...> Kongregacijos ryšiai su J. E. Įsteigėju betgi nenutrūko, nors susitikimai žymiai suretėjo. (Vilnių nuo Lietuvos tada skyrė demarkacijos linija. Reikėjo įvairių formalumų, leidimų vieniems pas kitus važiuoti.) Vis dėlto Jo rūpinimąsi ir tada jautėme ir patirdavome ar laiškais, ar per kitus asmenis.“

Nuo to momento nuolatinę asmenišką vienuolijos lydėjimą pakeitė laiškai ir trumpi, reti apsilankymai. Štai pirmasis jų:

„1920 m. <...> prof. J. Matulaitis, tada jau Vilniaus Vyskupas, apsilankė Marijampolėje. Jis vizitavo Marijonų vienuolyną, aplankė

ir mus. Tai buvo trumpi, bet labai reikalingi ir naudingi susitikimai. Visoms seserims bendrai, o ir kiekvienai paskirai, asmeniškai – patarė, pamokė, įvairiais klausimais instruktavo, nurodinėjo.“

Štai ir asmeninė sesers Uršulės patirtis iš to pirmojo Steigėjo sugrįžimo – iliustracija ypatingo jo gebėjimo „susitikti“ kiekvieną konkretų asmenį, tuo pačiu metu neužmirštant idėjos, reikalo, užduoties.

„Tada jau buvau padariusi pirmuosius įžadus, bet dar lankiau paskutinę gimnazijos klasę. Visas pareigas – pašaukimo, mokymosi ir pridedamąsias pareigas vienuolyne – buvo nelengva derinti mano nesubrendusiai nuovokai ir menkai patirčiai. Įsteigėjo praktiški patarimai daug ką palengvino, įnešė aiškumo.“

Aliuzija į ypatingą asmeninį dėmesį ne kartą įvairiais aspektais pasikartoja Močiutės atsiminimuose. Štai tas pats laikotarpis, tėvui Jurgiui esant Vilniuje:

„Ir pati mūsų Vyr. Vadovė, nežiūrint susisiekimo sunkumų, ne kartą aplankė Įsteigėją Vilniuje. Kiekvienu tokiu atveju Įsteigėjas teiraudavosi apie mūsų dvasinį ir materialinį augimą, rūpinosi visa mūsų šeimynėle ir kiekviena atskirai. Jinai gi sugrįždavo Įsteigėjo sustiprinta, pamokyta, su naujom ir naudingom instrukcijom.“

Ir kas jau tikrai gerokai netikėta – panašia gaida prasideda ir daug vėlesnio laiko – pirmojo susitikimo su tėvu Jurgiu, arkivyskupu, prisiminimai:

„1925 m. <...> J. E. Tėvelis Įsteigėjas iš Romos į Lietuvą parvyko Šv. Tėvo skirtas Vizitatoriumi mūsų kraštui jau ne kaip Vilniaus vyskupas, o kaip tituliarinis Adulijos Arkivyskupas. Būdamas Marijampolėje, aplankė ir mus su lauktuvėmis. Kiekvieną pradžiugino tai rožantėliu, tai medalionu su Šv. Tėvo atvaizdu, tai kuriuo kitu suvenyru. Man – pasivadinusiai per įžadus Šventosios Kūdikėlio Jėzaus Teresės vardu – teko šv. Kūd. Jėzaus Teresės relikvijos.“

Savo ir visų patirtį sesuo Uršulė apibendrina taip:

„Stebino Tėvelio Įsteigėjo dėmesingumas – kaip Jis mokėjo kiekvieną mūsų atsiminti, kiekvienai pataikyti ir pritaikyti dovanas.“

Ši tėviška ar net broliška bičiulystė vis dėlto sesers Uršulės atsiminimuose tėra tik antrame plane. Ryškiausias – tėvo Jurgio,

mokytojo ir ugdytojo portretas. Pačios sesers Uršulės komentaras nurodo to priežastį:

„E. Arkivyskupas Jurgis Matulaitis parašė savo įsteigtai kongregacijai Konstituciją pagal anais laikais įsigalėjusius kanonų teisės principus. <...> Vis dėlto tai nebuvo visiškai įprastas aniems laikams vienuolinis gyvenimas. Šitas naujas veiklos ir gyvenimo kelias bei metodas, platus ir įvairūs darbo barai iš vienos pusės, gi iš kitos – reikalas pačioms gyvai persiimti gilia Kristaus dvasia, vesti intensyviai pamaldų vidaus gyvenimą, tik besikuriančios bendruomenės nariams kaip tik kėlė daugybę neaiškumų, kuriems išaiškinti buvo būtina Įsteigėjo išmintinga ir daug patyrimo turinti ranka.“

Taigi kokį jį – mokytoją ir ugdytoją – pažino seserys? Štai nuotrupos iš įvairių sesers Uršulės atsiminimų vietų:

„Dvasinį gyvenimą aiškino labai suprantamai, pailiustruodamas gyvenime matytais pavyzdžiais, todėl dėstomąją medžiagą greitai pasisavindavome ir įsimindavome.“

„Viso to ir daugelio kitų dalykų mus mokydamas, J. E. Įsteigėjas stebėjo ir tyrė mūsų gyvenimo būdą, askezės kelią, darbus bei mūsų santykius tai kalbėdamasis su vadovybe, tai atskirai su kiekviena, tai aiškindamas kai kuriuos dalykus pamokose ar konferencijose, tai reikalui esant čia pat panaudodamas Atgailos Sakramentą, kad žmogus galėtų nuoširdžiau atverti ne vien išorę, bet ir savo sielos reikalus, jos aspiracijas ir tinkamiau bei tiksliau duotąsi vadovaujamas.“

„Skatinančiai veikė J. E. Įsteigėjo pamokymai ir nurodymai. Tai nebuvo kažkas primesta ar dirbtina. Tai buvo idealai ir principai, kuriais gyveno Jis pats; gi regimas Jojo pavyzdys, tauri asmenybė buvo gyva ir akivaizdi išraiška to, ko Jis mokė, ko siekė. Šitas Jojo pavyzdys palaimingai veikė mūsų gyvenimą.“

„Kai Jis kalbėdavo, jausdavai Jo žodžių galią, jėgą, kuri pagau-na ir nebepaleidžia, kuri pasklinda ir veikia plačiai, giliai ir įtikinančiai. Jo pamokymai ir patarimai praktiški, toli siekiantys. Jo šūkis – „Pikta nugalėti gerumu“ – rasdavo pritaikymo gyvenime ta prasme, kad Jis visuomet siekė ne vien pastebėti ir žmogui parodyti jo klaidas, o duoti pozityvių priemonių jų išvengti, jomis blogį nugalėti. To

negana. Jis mokėdavo surasti šventų bei skatinančių motyvų, kurie saviuklos darbą lengvindavo ir auklėjamąjį darbą dirbti skatindavo. Tai Dievo ir artimo meilė.“

Greta pamokų kambario buvo ir kita, itin privilegijuota susitikimų su Steigėju vieta – koplyčia. Kaip tik čia atsiskleisdavo tai, kas giliausia, intymiausia:

„Labai laukdavome progų dalyvauti Jo laikomose Šv. Mišiose. Užtekdavo pabūti bent vieneriose J. E. Įsteigėjo švenčiamose Šv. Mišiose, kad pajustumei visą tos dieviškosios Aukos šventumą ir tą gilų prasmingumą, atsispindintį kiekviename Jo liturginiame geste ir savime įtaigojantį šventai dalyvauti Aukoje. Tais momentais įsiviešpataudavo susikaupimas ir gilus, gilus šv. Mišių paslapties išgyvenimas. Matei ir jautei, kad ant altoriaus vyksta begaliniai šventas, begaliniai didis Kristaus kančios ir mirties ant kryžiaus atperkamasis darbas, prasmingiausiai švento žmogaus suprastas ir pasisavintas. Perkeitimo – kryžiaus aukos sudabartinimo – momentą su Juo būdavo lengviau ir gyviau perprasti ir mums, čia pat dalyvaujančioms. Begalinės meilės versmės, trykštančios iš Kristaus užtarnautų nuopelnų, gausumas, Jam nuoširdžiai tarpininkaujant, plėtė sielos talpą, veikė ir keitė iki pačių giliausių jos gelmių. Jausdavome didį dvasios pakilimą, savęs nuskaistinimą, atgimimą ir galingą ryžtą vis karščiau pamilti Viešpatį, vis uoliau Jį sekti, vis nuoširdžiau dirbti ir aukotis, siekiant nurodytų tikslų. Šv. Mišioms pasibaigus, Įsteigėjas prie altoriaus, ant Jam paruoštos klaupkos, suklupdavo adoracijai ir padėkai. Šiuo momentu dar kartą turėdavome progos kaip vaikai su savo mylimu Tėvu kartu pabūti Viešpaties akivaizdoje ir iki soties prisimelsti...“

„<...> Išeidavai iš koplyčios sudvasintas, nežemiškos traukos pagautas. Ir darydavosi vis aiškiau, vis suprantamiau, iš kur tasai žmogus sėmėsi fiziniai suvargintam kūnui tiek jėgų, o dvasiai – dangaus dovanų.“

Ne mažiau iškalbingos ir sesers Uršulės atsiminimų nuotrupos apie įvairių susitikimų su tėvu Jurgiu „žmogiškąją“, netgi buitinę pusę:

„Kai po šv. Mišių pakviesdavome į svetainę papusryčiauti, Jis neatsisakydavo ir kuklų pusrytį priimdavo. Valgydavo nedaug, valgio nesirinkdavo. Nors buvo labai nesveikas, neieškojo patogumo – neatsišlisdavo ir rankomis nesiramstydavo. Laikydavosi gražaus etiketo.“

„Ir pas Jį mums tekdavo apsilankyti. Pamatęs mus apsidžiaugdavo. Jei tatai būdavo Kaunas – tai pirmiausiai pasiteiraudavo, ar viešnios pavalgusios. Jei ne, tuojau pats nueidavo į virtuvę, paskui nusivesdavo į valgomąjį ir čia Jis pats pirmas imdavosi patarnauti – vaišinti. Reikalus atlikusias, palydėdavo iki pat lauko durų, tėviškai atsisveikindamas.“

„Kartą J. Ekscelencija važiavo į Kauną. Sutikau Jį geležinkelio stotyje ir nustebau, kad Jis vilkėjo labai panešiotą, matyt, ne Jam siūtą, viršutinį drabužį. Aš dėl to jaudinausi ir dvasioje kaltinau vienuolino rūbininką už nepriežiūrą. Tėvelis gi buvo visai ramus, susikaupęs, o pamatęs mane, pralinks mėjęs, pasisveikino ir, lyg niekur nieko, kalbėjomės, šnekučiavomės.“

Ir dar – susitikimų ir apsilankymų metu seserys matė ne vien tik švytintį ir linksmą tėvo Jurgio veidą: nesistengė pasirodyti antžmogiui, nebijojo, kad kas nors pastebės ir jo trapumą:

„Matėme Jį ne kartą susirūpinusį. Žinojome sunkumus, susijusius su Konkordato tarp Lietuvos ir Vatikano sudarymo darbais. Bet su mumis Jis lyg nusiblaivydavo, – rodos, mūsų reikalai Jam būdavo svarbiausi, arčiausiai Jojo širdies.“

„Po kelerių metų vyskupavimo Vilniuje buvo išvargęs, o dėl naujų Šv. Sosto Jam uždėtų pareigų <...> buvo susirūpinęs, tai visgi rado laiko atsidėti ir mūsų Kongregacijos visapusiškai gerovei kelti.“

Vis dėlto pati įspūdingiausia sesers Uršulės atsiminimų dalis – kita. Drįsčiau sakyti: tėvas Jurgis ypatingu būdu pasidalijo su seserim Uršule, o drauge ir su visa vienuolija tuo, kas buvo jo paties vidinio gyvenimo esmė – Dievo valia. Kartais tokia skirtinga nuo mūsų. Visiškai netikėta, stulbinanti, pritrenkianti. Pastatanti akis į akį su grūdo tiesa, kurią jis sau ir kitiems neretai primindavo sudėtingais gyvenimo momentais: „Jei kviečių grūdas nekris į žemę ir neapmirs, jis pasiliks vienas, o jei apmirs, jis duos gausių vaisių“ (Jn 12, 24).

Kas anuomet iš tiesų atsitiko? 1918 m. subūręs pirmąsias seseris, jų vadove tėvas Jurgis paskyrė seserį Petronėlę Uogintaitę. Ją jau senokai pažinojo ir pasitikėjo jos išmintimi bei patirtimi: jau tuomet ji vadovavo savo įsteigtai mergaičių amatų mokyklai, buvo mokiusis Šveicarijoje, Ingenbohlyje, pas Šv. Kryžiaus seseris, veikli, darbšti, pasiaukojanti ir tikrai stipri asmenybė. Laikas ėjo, vienuolija po truputį augo, atsidarė pirmosios įstaigos, plėtėsi tarnystės laukas. Vis dėlto ne viskas buvo taip, kaip būtų turėję būti, ne taip, kaip Šventoji Dvasia kalbino tėvo Jurgio širdį. Metai po metų, vis iš naujo, laiškas po laiško, susitikimas po susitikimo jis stengėsi perduoti seseriai Petronėlei tą pašvęstojo gyvenimo viziją, kurią nešiojosi, ir juto – nesiseka, nepavyksta. Tad galiausiai apsisprendė veikti. Gal net rizikuoti. Aišku, puikiai suprasdamas, kad jo sprendimai iš visos bendruomenės, o ypač sesers Uršulės Novickaitės (kuri tuo metu net nebuvo davusi amžinųjų įžadų) pareikalaus tikro tikėjimo ir pasitikėjimo šuolio: paleisti tai, kas įprasta, netekti tvirtos vadovės, kuri buvo autoritetas daugeliui, rankos, nepasiduoti pagundai susiskaldyti į „už“ ir „prieš“ grupes, prisiimti atsakomybes, kurių svoris atrodė triuškinantis. Štai kaip tas dienas prisimena sesuo Uršulė:

„1926 m. spalio 21 d. J. E. Įsteigėjas mūsų šeimoje pravedė radikalius pakeitimus vadovybėje. Buvusią vyresniąją išsiuntė į užsienį pasitobulinti ir dar mokytis, o mane paskyrė į josios vietą. <...> Tatai Jis atliko labai išmintingai, taip sumaniai ir taip taktiškai, kad Jojo tuomet atlikti patvarkymai kėlė didžią nuostabą. Aš pati įvykių sukūrėta, suklupusi pas altorių maldavau Viešpatį, Švč. Dievo Motiną ir visą dangų, kad tasai kryželis mane aplenkėtų ir kiek suprasdama bei pajėgdama aiškinau ir dėščiau J. E. Įsteigėjui argumentus dėl mano toms pareigoms netinkamumo. O Jisai ramiai sau klausėsi ir guosdamas sakė: „Vaikeli, dabar taip, o vėliau – žiūrėsime“... „Tokia Dievo valia“... Tasai Dievo valios argumentas tam visam reikalui davė tokios gilios prasmės, buvo pavartotas su tokiu vidiniu įtaigumu, kad jam reikėjo tik su visa rezignacija nusilenkti ir pasiduoti.“

„Tuos pakeitimus visos pergyvenome. Jisai tatai matė; skaitė mūsų širdyse ir protuose įvykių padarytus įbrėžimus ir

susinarpliojimus... Bet Jis jau vien savo buvimu arti mūsų – čia patardamas ar nurodydamas, čia vėl galvosenos kryptį tiesindamas – veikė taip palaimingai, taip įtikinančiai savo asmeniu bei žodžiu, taip įtaigojo, kad mūsų sunkumai mažėjo, dilo, ateities keliai aiškėjo...”

Tėvo Jurgio rizika visiškai pasitvirtino. Vienuolija ėmė tiesiog stebuklingai augti ir plėtotis. Nesustabdė šio proceso nei dar vienas sukrėtimas, tekęs visai vienuolijai – netikėta Steigėjo mirtis pačioje 1927-ųjų pradžioje.

Vyriausiosios vadovės pareigas sesuo Uršulė Marija Teresė ėjo ir karo metais bei okupacijos pradžioje – iki 1947 m. spalio, kuomet jas perėmė Kapitulos išrinkta vyriausioji vadovė – sesuo Benigna M. Elena Gruodytė. Praėjus vos metams, 1948-aisiais, sesuo Uršulė leidosi į nepaprastą žygį – drauge su seserim Emilija Burokaite išvyko traukiniu per Maskvą į Vladimirą kalėjime ieškoti prelato Juozo Laukaičio, arkivyskupo Mečislavo Reinio ir vyskupo Teofiliaus Matulionio (dabar – palaimintojo). Perdavusios siuntinius vyskupams (prel. J. Laukaičio nerado, nes jis buvo perkeltas kitur), jos tuo pačiu keliu grįžo atgal. Tiesa, trumpam sustojo Maskvoje, kur vietos katalikų parapijos klebonui (kuris buvo prancūzas) perdavė kunigo Prano Račiūno patikėtą žinią apie vyskupų pasikeitimą Lietuvoje. Toks anuomet buvo vienintelis ryšio su Vatikanu būdas...

Kunigas Pranas Račiūnas greitai buvo suimtas. Tuoj po jo – sesuo Emilija Burokaitė. O po kelių mėnesių – ir sesuo Uršulė Marija Teresė. 1950 m. vasario 2 d. ji buvo nuteista dešimčiai metų kalėti ir kalinta Taišeto režiminiuose lageriuose. Turbūt kaip tik tuomet ir praminta Močiute – slapyvardis, tapęs beveik antruoju jos vardu ir lydėjęs ją visą likusį gyvenimą. O praleido ją Močiutė, į Lietuvą sugrįžusi 1956 m. vasarą, Marijampolėje. Mažutis butas, nešildoma virtuvėlė, kur ji gyveno su kuria nors kita sesele, ištikus dešimtmečius buvo pagrindinė visos vienuolijos traukos vieta, jaunųjų ugdymo priebėga, Steigėjo dvasios sklaidos centras, savotiška tėviškė, Močiutės namai. Tiesa, gyventa labai tyliai, su didžiuliu atsargumu, niekuomet nepamirštant stebinčios KGB akies...

Bet grįžkime prie tėvo Jurgio. Prie to, ką iš jo liudijimo ir šventumo pasisėmusi, sesuo Uršulė nešėsi per visą gyvenimą. Prie to, dėl ko ji iš tiesų ir buvo (ir visuomet pasiliks) Močiutė. Tad – dar kartą – nuotrupos, įvykiai, epizodai, apsilankymai, susitikimai, pokalbiai. Ir sesers Uršulės po daugelio metų užrašytas įspūdis:

„Didžiai Gerbiamas Įsteigėjas, tvarkydamas mūsų Kongregacijos reikalus ir nuolat su mumis susidurdamas, atskleidė ne vieną savo asmenybės bruožą. Iš arčiau matėme, į kokius idealus atremtas Jo gyvenimas, kuo Jis patsai gyveno ir ko Jis norėjo kitiems. Tai nepaprasto takto, gilios išminties asmenybė. Tai žmogaus psichologijos supratimo vyras. Tai didžios dvasios ramybės, dvasios harmonijos pavyzdys. Mes visos bendrai ir kiekviena atskirai gausiai patyrėme vien gero linkinčios Jo tėviškos širdies meilės, gerumo, palankumo...“

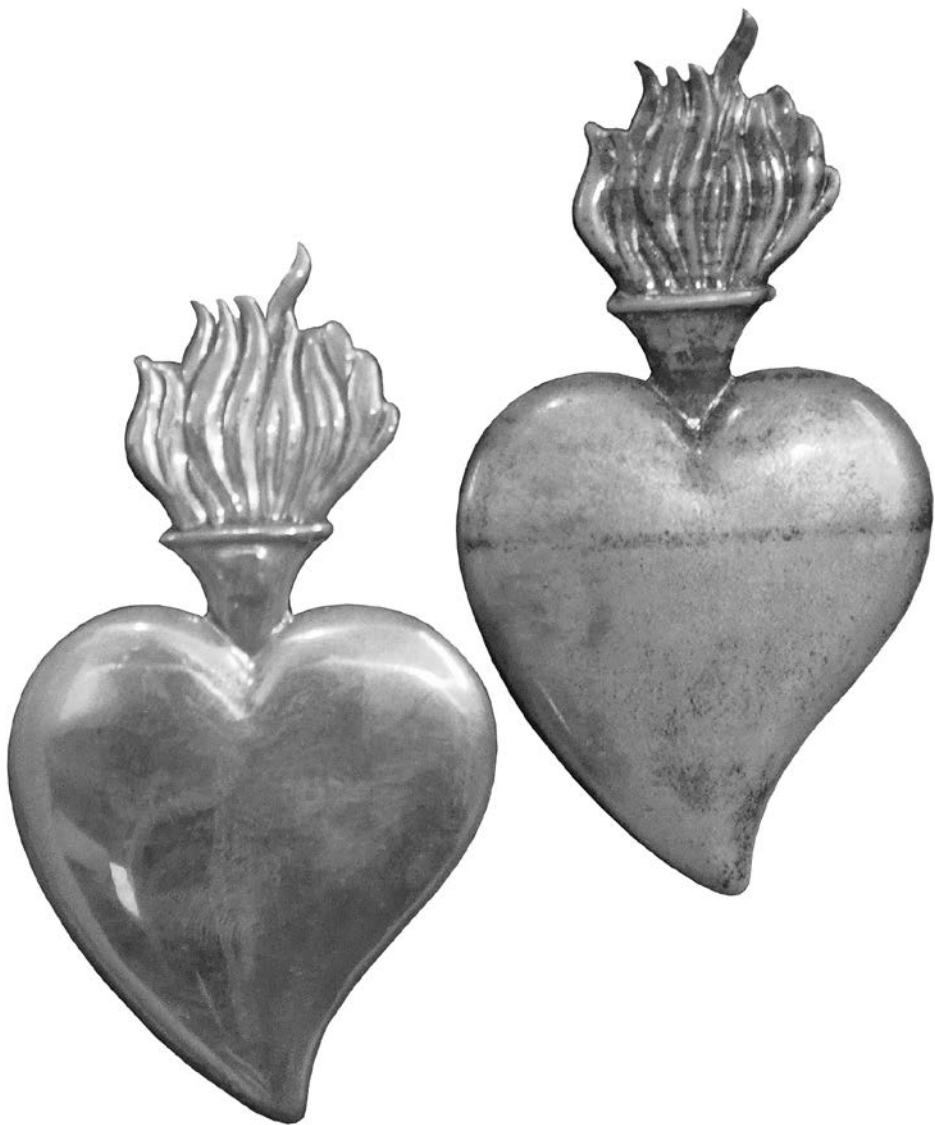
„Nuostabus Jo mokėjimas prisilenkti prie kiekvieno, kad ir paprasčiausio, žmogaus, į kiekvieną atitinkamai prabilti, jį suprasti ir įvertinti, jam tarnauti. Sakau „tarnauti“, nes būdamas taip aukšto rango, o betgi niekam nedavė pajusti valdoviškumo. Nesijautė to „žiūrėjimo iš aukšto“, to skirtumo, kuris kartais pasitaiko ar atsiranda tarp viršininkų ir pavaldinių, tarp mokytojų ir mokinių.“

„Užtekdamas su Įsteigėju kad ir trumpai pakalbėti, o tuoj pat pajusdavai, kad Dievas, Jo garbė, Kristaus ir Bažnyčios reikalai, sielų išganymas – tai ne vien greitai praeinantys žodžiai, skambios frazės, nuo gyvenimo atitrūkę šablonai – bet, kad Jo visas asmuo giliai Dievu persiėmęs, kad Jis Dievu gyvena, kad Jis nori, jog ir kiti Dievą pamiltų ir Juo gyventų. Kad ir iš kurio taško į Jį pažvelgsi, visuomet regėsi Jį tokį: lyg Jame Šventoji Dvasia būtų paskleidusi visus savo dovanų lobius. Kokia turtinga ir pilnutinė Jo asmenybė ir koks patrauklus Jo šventumo profilis!.. Stovėdamas šalia tokios aukštos tobulybės švyturio, nesijautei pažemintas, suniekintas, bet padrąsintas, sustiprintas, pakeltas ir vedamas...“

Na, o paskutinis sesers Uršulės susitikimas su tėvu Jurgiu – kažin koks simboliškas. Jo pažadas šiandien tikrai jau gali būti skaitomas ne tik kaip jai ir vienuolijai skirtas, bet ir kaip visiems bei

kiekvienam, jo užtarimo besišaukiančiam, kartojamas ir kartojamas iš amžinybės. Tik, nepamirškim, visada su tuo prierašu – „kaip Jam atrodyt geriausiai“.

„Paskutinis mano susitikimas su J. E. Įsteigėju įvyko kažkurį dieną 1927 m. sausio mėnesio pradžioje, rodos, po Trijų Karalių, kai Jo Ekscelencija ruošėsi ilgesniam laikui palikti Marijampolę, išvykti į Kauną, o vėliau – į Romą. <...> Prieš išvažiuodamas paprašė, kad visa, kas reikia mūsų šeimoje naujai įvesti ar kas sena pertvarkyti, surašyčiau ir Jam tą savo raštą įduočiau. Jisai žadėjo greitu laiku tuos reikalus apsvarstyti ir padaryti, kaip Jam atrodyt geriausiai: „Aš jums viską, o viską padarysiu, ko tik jūs norėsite ar norite“, – sakė. Tai ir surašiau: Konstitucijos, apeigų perredagavimą, papročių surašymą, maldyno pertvarkymą ir kitką... Šitą mano projektinį raštą – kaip šiandien atsimenu – <...> Jis pasiėmė, įsidėjo į sutanos vidinę kišenę ir ... išsiskyrėme.“

*Votai. Pal. Jurgio Matulaičio koplyčia
Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bazilikoje.*

„REIKIA ARKIVYSKUPĄ JURGĮ APLANKYTI...“

Kažkada suvokiau: pal. Jurgio žemiškojo gyvenimo kelias, ne toks jau ir ilgas (vos 56 metus tetrukęs), kryžiuosi ir lietiš su gyvenimais visai ne mažo būrio tų, kuriuos Bažnyčia šiandien vadina šventaisiais, palaimintaisiais, Dievo tarnais. Štai bent keletas: tėvo Jurgio dvasios vadas palaimintasis Honoratas Kozminskis OFM Cap., šventasis Pijus X, patvirtinęs atnaujintos Marijonų vienuolijos konstituciją, bent porą kartų priėmęs tėvą Jurgį asmeni- nėje audiencijoje; vyskupo Jurgio iš provincijos į Vilnių parsikvies- tas palaimintasis kunigas Mikolas Sopočko; Dievo tarnaitė moti- na Marija Kazimiera Kaupaitė, kurią tikrai gerai pažino, ne kartą bendravo ir keitėsi laiškais; Dievo tarnas arkivyskupas Mečislovas Reinys – vienas iš tėvo Jurgio suformuotos pirmosios Lietuvos baž- nytinės provincijos vyskupų grupės; dvi seserys: šventoji Uršulė Leduchovska ir palaimintoji Marija Leduchovska – abi pakankamai gerai pažįstamos, kad lankydamasis Romoje norėjo jas sutikti, ir, žinoma, savas, marijonas – Dievo tarnas Andrejus Cikota – artimas bičiulis ir bendražygis...

Sąrašas tikrai neišsamus. Tiesiog surašiau, ką prisiminiau. Bet juk ir tai jau stebina. Ir džiugina! Sakytum, šventumas – užkrečiamas?

Beje, yra ir dar vienas vardas, kuris turėtų būti šiame sąrašė: palaimintasis arkivyskupas Teofilus Matulionis. Ir įstabai istorijėlė. Tiksliau – vieno lietuvio šventojo liudijimas apie kitą, pirma šventu- mo keliu nuėjusį iki pergalės, iki tikslo.

Anuomet pažįstamam kunigui užsukus į Šeduvą kalba, atrodo, pakrypo apie bičiulius, apie tai, kaip „gera prisiminti, nuvažiuoti, pakalbėti“. Va tada arkivyskupas Teofilus ir tarstelėjo: „Reikia arki- vyskupą Jurgį aplankyti.“

Buvo 1962 m. liepos 1 d. Dar labai toli iki arkivyskupo Jurgio Matulaičio beatifikacijos. Byla vos prasidėjus. Tai ir nenuostabu, kad svečias, nesusigaudęs apie ką kalbama, paklausė: „O kur?“ „Marijampolėj jo kūnas palaidotas“, – atsakė arkivyskupas Teofilius. Ir tęsė: „Buvo toks stebuklas. Kada arkivyskupo kūnas dar buvo po bazilika (Kauno arkikatedra, – *aut. past.*), viena moteris beveik visai buvo nusipjovus pirštą ir ten nuėjo prie bazilikos, pasimeldė, ranką įkišo per išmuštą langą ir pirštas prigijo, suaugo, o daktarai norėjo pjauti.“

Taigi. „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti.“ Kaip seną pažįstamą? Gal net kaip bičiulį? Įrodymų, kad jiedu buvo susitikę iš tiesų neturime. Na, nebent vieną kunigo Pranciškaus Būčio tėvui Jurgiui rašytą laišką, iš kurio matyti, kad kunigo Matulionio iš Šv. Kotrynos bažnyčios pavardė abiem gerai pažįstama. Ir dar – abu tuo pat metu studijavo (nuo 1895 m. iki 1899 m.), o vėliau gyveno ir dirbo (nuo 1909 m. iki 1911 m.) Peterburge. Tad visko gali būti. Tikriausiai tasai „reikia“ reiškė, kad „gera prisiminti...“. Bet ne vien tai. Buvo dar kažkas svarbiau. Stipriau. „Reikia“, nes „buvo toks stebuklas“. „Reikia“, nes tuomet irgi reikėjo stebuklo – arkivyskupui Teofilui, Lietuvai, Bažnyčiai... Reikia jo ir dabar...

Paklauskite, o kas gali garantuoti, jog toks pokalbis tikrai buvo? Nagi, jei nebūtų gaudu, būtų tikrai juokinga: kad šis „šventųjų bendravimo“ epizodėlis išliko – ačiū „kruopščiajai“ KGB. Arkivyskupo Teofiliaus bute Šeduvoje, į kurį jį 1958 m. sovietų valdžia prievarta atgabeno, buvo įrengta pasiklausymo aparatūra, o kiekvienas jos „pagautas“ pokalbis – kruopščiausiai stenografuojamas. Dabar šios stenogramos saugomos Lietuvos ypatingajame archyve KGB fonduose ir visiems norintiems paskaityti laisvai prieinamos KGB dokumentų skaitykloje.

Štai tokia istorija. Ir dar tai, kad kunigas Marius Talutis²⁹⁸ didelėję daugybė medžiagos ši stenogramos fragmentą pastebėjo ir, šiaip sau besišnekučiuojant, apie jį užsiminė. Lyg tarp kitko radiniu pasidalijo jau visai artėjant arkivyskupo Teofiliaus beatifikacijai ir

298 Kun. MARIUS TALUTIS, nuo 2019 m. pal. Teofiliaus Matulionio kanonizacijos bylos postulatorius.

pal. Jurgio beatifikacijos 30-mečiui (datas skiria vos dvi dienos!). Ir sutapk tu man taip! Gražus atsitiktinumas! O gal?.. Ar gali būti, kad taip mums visiems – ir tiems, kuriems pal. Jurgis labai brangus, ir tiems, kurie gal ir šiandien nesusigaudę paklaustų „o kur?“, savo beatifikacijos išvakarėse arkivyskupas Teofilus priminė: „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti“?

1962 m. liepos 1 d. arkivyskupo Teofiliaus kankinystė jau artėjo prie galutinio išsipildymo. Tada, pasiklausymo aparatūros apsupty, senatvės negalioje, matant besitęsiantį Lietuvos ir jos Bažnyčios vargą, jam tikrai reikėjo gero draugo. Reikėjo to, kuriuo galėtų visiškai pasitikėti, su kuriuo galėtų dalintis vienintele gyvenimo kryptimi – į Švč. Jėzaus Širdį, į Nekalčiausiąją Marijos Širdį. Gal todėl reikėjo prie arkivyskupo Jurgio. Prie savo šventojo. Nes jis tikrai supras, užjaus, patars ir užtars. Ir vėl bus stebuklas, kaip jau buvo... Nes jam jau išsipildė tai, ko troško: „Jėzau, teatsiduodu Tavo Bažnyčiai, Tavo krauju atpirktų sielų išganymui: su Tavimi gyventi, su Tavimi darbuotis, su Tavimi kentėti, o tikiuosi, kad ir su Tavimi numirti ir kartu su Tavimi karaliauti.“²⁹⁹ Akivaizdu, arkivyskupas Teofilus jau tada, 1962 m. liepos 1-ąją, suprato ir tikėjo – arkivyskupas Jurgis pirma jo praėjo šventųjų kelią.

Kitiems šitai patirti užtruko dar 25-erius metus. Beveik diena dienon.

Nuskambėjus Romoje popiežiaus Jono Pauliaus II žodžiams, kad lietuvių tautos sūnus arkivyskupas Jurgis Matulaitis skelbiamas Katalikų Bažnyčios palaimintuoju, po poros dienų, 1987 m. liepos 1-ąją (būtent! – *aut. past.*), karstas su jo palaikais Marijampolės (tuomet Kapsuko, – *aut. past.*) bažnyčioje buvo iškeltas iš sarkofago į altorių. Ta proga kalbėjęs vyskupas J. Preikšas išvardijo tuos, kurie jau seniai tvirtino, kad arkivyskupas Jurgis – šventasis: „Kan. A. Sabaliauskas apie jį taip rašė: „Po arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus kalbų manyje pasilikdavo jausmas: kalba šventasis“; arkivyskupo laidotuvėse nuskambėjo tokie rašytojo Juozo Tumo-Vaižganto žodžiai: „Turėsime

299 J. MATULAITIS, *Užrašai*, 1911 m. rugpjūčio 17 d., p. 64.

naują šventąjį.“ Vėliau ir kiti mūsų tautos vyrai panašiai kalbėjo. Prof. J. Eretas: „Arkivyskupas Jurgis – tai kardinolas be purpuro, tai šventasis be altoriaus.“ Prof. St. Šalkauskis: „Tai šių dienų šventasis.“ Kard. A. Samorė apie arkivyskupą išleistos knygos įžangoje rašo: „Ar tai šventasis? Kanoniška to žodžio prasme, galbūt, vieną dieną tai pasakys Bažnyčia. Tačiau bendrąja prasme, dėl kilnaus jo gyvenimo pavyzdžio, jau dabar drįstame jį vadinti šventuoju.“³⁰⁰

Įžanginiame susitelkimo prieš padėkos šventę pamoksle liepos 11 d. toje pačioje Marijampolės bažnyčioje vyskupui antrino ir kunigas Juozas Žemaitis MIC, Šakių klebonas (vėliau – Vilkaviškio vyskupas), ragindamas įsimąstyti į momento reikšmę ir svarbą:

„Kai prieš 60 metų arkivyskupas Jurgis mirė, ne vienu veidu riedėjo ašaros, skausmas slėgė tikinčiųjų širdis dėl skaudžios netekties <...>. Bet jau tada daugelio arčiau pažinusių velionį širdyse ruseno viltis, kad ateis diena, kai ši kilnų mūsų tautos sūnų aukščiausias Bažnyčios autoritetas paskelbs šventuoju.

Ir štai, brangieji, mes tos dienos sulaukėme. Šv. Tėvas Jonas Paulius II birželio 28 d. Garbingąjį Dievo Tarną arkivysk. Jurgį paskelbė palaimintuoju. Ne vieno mūsų akyse vėl žvilga ašaros, bet tai ne skausmo, o dėkingumo ir dėkingumo ašaros.

Neseniai vienuose namuose buvo pobūvis. Vaišėse dalyvavo <...> katalikiškų pažiūrų žmonės. Todėl ir buvo kalbama apie religines šio laiko problemas. Vienas svečias pasidžiaugė, kad tuoj turėsime naują šventąjį – lietuvį. Kitas jį perkirto: „Na, ir kas mums iš to naujo šventojo? Kam mums jo reikia? Ką jis mums naujo duos? Kokia iš jo mums nauda?“ Į šiuos klausimus niekas nebandė atsakyti. Nejaugi atsakymo nėra? <...> Kokiu tikslu Bažnyčia skelbia kai kuriuos asmenis palaimintaisiais ir šventaisiais?

Skelbdama kurį asmenį palaimintuoju ar šventuoju, Bažnyčia stato prieš akis tam tikro laikotarpio ar krašto žmonėms ypač artimą ir sektingą pavyzdį. <...>

³⁰⁰ Vysk. J. PREIKŠAS, „Prie Pal. Arkivysk. Jurgio sarkofago“, in: *Arkivyskupo Jurgio Matulaičio paskelbimo palaimintuoju susikaupimo mintys*, 1987 m., mašinraštinis pagrindžio leidinys, p. 55.

Dievas yra toks didis Menininkas, kuris gali sukurti nuostabiausius šventumo šedevrus pasinaudodamas menkaisiais įrankiais. Kai apaštalas Pilypas Natanaeliui pasakojo apie didį Mokytoją Jėzų iš Nazareto, tas atšovė: „Ar iš Nazareto gali būti kas gero?“ (Jn 1, 46). Mes, lietuviai, gyvendami tarp didžiųjų tautų, irgi esame linkę nepasitikėti savimi. Ne vienas pasakome: „Kas gali būti gero iš tos mūsų Lietuvėlės?“ O kodėl ne? <...>“

Prieš akis ta eilė vardų – tėvo Jurgio pažįstamų, bendražygių, bičiulių, sakytum, vienas nuo kito šventumu „užsikrėtusių“ – tokių skirtingų, tokių įvairių. Tad neišvengiamai turi suklusti ir kaip sau skirtą priimti klausimą, kunigo Juozo Žemaičio užduotą visiems, tą kart Marijampolės bazilikoje buvusiems:

„O dabar, brangieji, leiskite paklausti, ar daugelis iš mūsų bus šventieji? Atsakymas tik vienas: visi privalome būti šventi. Dievas visus čia susirinkusius ir tuos, kurių čia nėra, kviečia: „Būkite šventi, nes aš, Viešpats, jūsų Dievas, esu šventas“ (Kun 19, 12), o Kristus priduria: „Būkite tokie tobuli, kaip jūsų dangiškas Tėvas yra tobulas“ (Mt 5, 48). Taigi, mūsų pareiga ir pašaukimas – šventumas.

Ar ne per daug užsimota? Ar tai ne puikybė? Gal sakysite: „Kur jau čia man veržtis į šventųjų eiles... Užteks, jei galėsiu kur nors dangaus kamputyje prisiglausti.“ Bet norint patekti į tą „dangaus kamputį“, irgi reikia būti šventam. <...>“

„Gyvenimas pagal tikėjimą yra šventumas“, – pasakė Šv. Tėvas Jonas Paulius II šių metų birželio 17 d. bendrojoje audiencijoje susirinkusiems žmonėms. Kiekvienas žmogus, kas jis bebūtų, moksleivis, studentas, žemdirbys, fabriko darbininkas, profesorius, kunigas, vienuolis ar vyskupas, turi gyventi pagal tikėjimą: ištikimai vykdyti savo pareigas, kantriai nešti savo kryželius, ir tai nuves jį į šventumą.

Viena kilni siela kartodavo: „Žydėk, gėlele, kur esi pasodinta.“ Mes visi esame gėlės Viešpaties sode, vienos puošesnės, kitos kuklesnės, bet kiekviena savaip graži, turinti savo kvapą. Žydėkime ten, kur mus pasėjo Viešpaties ranka, ir įvykdykim savo uždavinį.

Daug pasaulyje žydi įvairiausių gėlių, bet ne visos jos panaudojamos papuošti altoriams. Ar tos, kurios nepateko ant altoriaus,

mažiau gražios? – Nebūtinai. Gal tarp jų yra net gražesnių. Kanonizuojami, šventaisiais paskelbiami tik labai retais atvejais, o daugelio dangun patekusiųjų dvasinis grožis gali būti paslėptas, vienam Dievui težinomas. Viešpaties kelių niekas nežinome, bet būkime tikri, kad Jis ir mūsų laukia savo Karalystėje.³⁰¹

Taip. Tomis dienomis daugelis žinojo, jautė: „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti.“ Reikia išgirsti, pamatyti, suprasti, išmelsti. O gal – ir jo šventumu „užsikrėsti“? Ir lankė. Minios.

„Liepos 10 ir 11 dienos buvo skirtos pasirengimui, maldai, budėjimui. Tomis dienomis (penktadienį ir šeštadienį) šv. Komuniją Kapsuko (Marijampolės) Bažnyčioje priėmė apie 3000 žmonių.

Pagrindinės išskilmės vyko sekmadienį, liepos 12 d., šv. Mišias su Lietuvos vyskupais tą dieną koncelebravo daugiau nei 70 kunigų. Tą dieną Komuniją priėmė apie 12 000 tikinčiųjų. Vien pagrindinių šv. Mišių metu bažnyčioje ir šventoriuje galėjo būti daugiau kaip 10 000 žmonių. Kiek buvo už šventoriaus ribų – sunku apskaičiuoti. Miesto valdžios duomenimis, liepos 12 d. išskilmėse iš viso dalyvavo apie 40 000 žmonių.³⁰²

Tokia statistika. Bet juk po ja – veidai, balsai, maldai sudėtos rankos, virpančios širdys. Štai sesers Veronikos liudijimas:

„Aušo sekmadienio rytas (1987 m. liepos 12 d.). Bažnyčia papuošta, vainikai bažnyčios fasade iš tolo rodė esant didelę šventę. <...> Iz. Laukaitytės (dabar P. Armino) gatve traukė maldininkai į bažnyčią. Seserys ties namu Nr. 6 (netoli bažnyčios) visus jaunuolius kvietė į palapinę. Kas neturėjo tautinių drabužių (bet dauguma turėjo, nes buvo informuoti), davėme savo. Taip aprenkti ėjo prie šventoriaus vartelių, o ten juos sutikdavo kitos seserys, priimdavo ir statydavo į eilę, kad sudarytų visą ratą. Ir sudarė. Jaunimo buvo tiek, kad užteko sustoti dviem eilėmis apie bažnyčią ir gatvėje, kuria

301 Kun. J. ŽEMAITIS (vėliau vyskupas), „Šventieji ir mūsų šventumas“, in: *Arkivyskupo Jurgio Matulaičio paskelbimo palaimintuoju susikaupimo mintys*, 1987 m., mašiništinis pagrindinio leidinys, p. 2–10.

302 Plg. Kapsuko dekanų pranešimas KKŽ redakcijai, *Katalikų kalendorius žinynas 1988*, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 91.

iš klebonijos prieš šv. Mišias buvo atvesti vyskupai ir kunigai su procesija. O žmonių buvo tiek, kad jų minia užpildė ne tik šventorių, bet visą plotą aplink ir dalį Bažnyčios ir Iz. Laukaitytės gatvių. Minioje, nors ir nedrąsiai, jau plevėsavo viena kita trispalvė.

Dangus ėmė niauktis. Pilki debesys virš galvos kybojo ir, atrodė, jau tik tik ir lis. Nepajėgesnės seselės, kurios buvo namuose, suklypusios ant kelių meldė Viešpatį, kad tik nebūtų lietaus, kol su naujai pasiūta pal. Jurgio vėliava <...> apie bažnyčią apeis procesija. Pamokslą sakė vysk. A. Vaičius, atvykęs iš Romos, kur dalyvavo kaip atstovas, skelbiant Šventajam Tėvui garbingąjį Dievo tarną Jurgį palaimintuoju. <...> Visi su įdomumu ir susijaudinimu klausė, o po pamokslo ėmė ploti, nors tai neįprasta iki šiol buvo mūsų bažnyčiose.³⁰³

Taip, neįprasta. Bet ar tądien galėjo būti kitaip? Ar įmanoma buvo susilaikyti išgirdus J. E. vyskupą A. Vaičių, vadovavusį vos 17 žmonių delegacijai (tik tiek išleido sovietų valdžia) beatifikacijos iškilmėse Romoje, liudijant:

„Šiandien mums, mūsų tautai, Lietuvos katalikų Bažnyčiai didelė šventė: susirinkome padėkoti Dievui už Palaimintuoju paskelbtą mūsų tautietį arkivysk. Jurgį Matulaitį. Šią žinią iš Popiežiaus lūpų išgirdome šių metų birželio 28 d. Romoje, tad ir noriu pasidalyti tos įspūdingos kelionės ir iškilmės išgyvenimu.

Atmintini Šv. Tėvo žodžiai, kad kunigas turi turėti Kristaus akis ir Kristaus akimis žiūrėti į kiekvieną žmogų, ypatingai į vaikučius ir jaunimą. Ir mums Popiežius pasirodė kaip antrasis Kristus, Kristaus akimis bežvelgęs su mumis į šį Kryžių bei Rūpintojėlių kraštą, po Marijos žemę einąs Kryžiaus kelią. Ir nebuvo galima, brangieji, su laikyti ašarų Popiežiui šitaip kalbant.

Bet svarbiausia iškilmė – Popiežiaus šv. Mišios, kuriose jis Palaimintuoju paskelbė Dievo Tarną arkivysk. Jurgį Matulaitį. Kai mes išsirikiavome procesijoje su Popiežiumi eiti prie altoriaus, prie šv. Petro kapo, lietuvių choras užgiedojo

303 Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuolija, red. ses. A. M. J. Pajarskaitė, 2012 m., p. 247.

Kaip pavasario žydinčioj šventėj

Žydi Kristaus šviesi vėliava.

Su Tavim eina tautos gyventi,

Su Tavim eis visa Lietuva.

Mums įeinant į baziliką, suskambo lietuviškas „Pulkim ant ke-
lių“ ir buvo taip jautru, kad visų akyse blizgėjo džiaugsmo ašaros.

Palaimintojo paskelbimo valandą prisiminiau, kad Popiežius, nuvykęs į kokią nors šalį, pirmiausia parpuola ant žemės ir pabu-
čiuoja to krašto žemę. Aš tą valandėlę pajutau, kad reikia ir man pačiam panašiai padaryti visų jūsų vardu – vyskupų, valdytojų, ku-
nigų, tikinčiųjų, jaunimo, vaikučių vardu – padėkoti Šv. Tėvui ir pabučiuoti jo kojas. Ir taip padariau, nors rizikuodamas būti nesu-
prastas. Bet įvyko priešingai – visi mane suprato. Ir aš išgirdau, kaip ploja tikintieji milžiniškoje Šv. Petro bazilikoje.³⁰⁴

Ar tądien susirinkę Marijampolėje tikrai suprato, ar suvokė mo-
mento reikšmę? Ar jų širdyse ataidėjo visos Europos ovacijų svei-
kinant mūsų Palaimintąjį? Mat tą birželio 28-ąją popiežius koncele-
bruoti Mišių buvo pakvietęs visų Europos episkopatų atstovus. Kad
visa Europa kartu su mažute Lietuva, tuomet dar skendinčia sovietų
imperijos jūroje, švęstų Krikšto 600 m. jubiliejų ir jos Palaimintąjį.
Kad švęstų tiesą, kuri turėjo padaryti, jau darė mus laisvus. Tikrai
reikėjo ploti, reikėjo šaukti arba verkti iš džiaugsmo. Taip ir buvo. Ir
tądien Romoje, kai lietuviai po pamaldų šoko Šv. Petro aikštėje, ir
liepos 12-ąją Marijampolėje:

„Viskas atrodė kitaip, kaip paprastai. <...> O kai subangavo
procesija, kai visi pasipylė iš bažnyčios ir netilpo šventoriuje, kai mi-
nia subangavo ne tik šventoriuje, bet ir aikštėje už šventoriaus, kai
pamatėme nešant Palaimintojo vėliavą, ašaros, džiaugsmo, laimės,
susijaudinimo ašaros buvo ne tik mūsų seserų akyse.

304 Vysk. A. VAIČIUS, „Arkivyskupo Jurgio Matulaičio palaimintuoju paskelbimo
iškilmių Marijampolėje pamokslo mintys“, in: *Arkivyskupo Jurgio Matulaičio
paskelbimo palaimintuoju susikaupimo mintys*, 1987 m., mašiništinis
pogrindžio leidinys, p. 68–69.

Sausakimšoje aikštėje už šventoriaus jaunas vaikinai pradėjo giedoti Lietuvos himną. Tuoj sužė minia, visi užsidegė meile Bažnyčiai ir Tėvynei, sugiedojo Tautos himną. Bažnyčioje ilgai netilo maldos ir giesmės.

Ilgai dar žmonės nesiskirstė, meldėsi. Mes nė svajote nesvajojom priėti prie Jo altoriaus. Jau iš vakaro žmonės nuo koplyčios pradžios iki altoriaus pradėjo eiti keliais.

Po šv. Mišių mes trise dalijome žmonėms paveikslėlius su Palaimintojo relikvijomis, jie buvo pagaminti mūsų seserų. Turėjome paveikslėlius rankinėse <...>. Kai pamatė žmonės, manėm, kad gyvos neliksim. Minia mus spaudė, tiesė rankas ir maldaudami šaukė: „man, man!“, paėmę vieną, maldavo: „Aš turiu ligonę“, kita – „Aš noriu mamai.“ Sunku buvo atsilaikyti nedavus, o šventoriuje apie mus buvo tokia spūstis, kad net viena senutė parpuolė žemėn. Bet ji, nieko nepaisydama, tik džiaugėsi, kad gavo paveikslėlį. Truputį per daug išdalijome, dar turėjo jų likti (iš 10 000); daug turėjom dar kam duoti, daug kam dovanoti. Bet, kas galėjo atsilaikyti prieš išties-tų rankų jūrą, kurios prašė ne pinigų, ne valgio, o šventojo, šventojo relikvijų?

Po arkivyskupo Jurgio Matulaičio paskelbimo Palaimintuoju ėmė iš visur plūsti žmonės. Važiavo autobusais <...> su kunigais ir jaunimu.

Visa Lietuva sujudėjo, daug kas tik dabar pažino pal. Jurgį. Daug kur kunigai savo parapijose darė minėjimus, iškilmingai kabino paveikslus, kurie buvo mūsų išdalyti visoms parapijoms.³⁰⁵

Taip, daug kas tuokart suprato, juto: „Reikia arkivysk. Jurgį aplankyti.“ Juk kiekvienam reikia stebuklo. O labiausiai jo reikia Lietuvai... Gal pal. Jurgio beatifikacija Romoje ir padėkos šventė Marijampolėje 1987- aisiais jau buvo didžiojo mūsų laisvės stebuklo pradžia? Ne vienas, žvelgdamas į anų dienų fotografijas muziejuje, taip sako. Su visišku įsitikinimu.

305 Švenčiausiosios Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo vargdienių seserų vienuolija, red. ses. A. M. J. Pajarskaitė, 2012 m., p. 248.

Šiandien, kai rašau šį tekstą, iš galvos neišeina vienas žodis, kuriuo anoumet Bažnyčia pristatė naują Palaimintąjį mums, lietuviams – DOVANA. „Arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius <...> yra ypatinga Dievo dovana Bažnyčiai ir lietuvių tautai. <...> Brangūs broliai ir sesės lietuviai! Šiandien Bažnyčia kreipiasi į jus Kristaus žodžiais iš Evangelijos: „Priimkite pranašą kaip pranašą, priimkite teisųjį kaip teisųjį“ (Mt 10, 41). <...> Šventuosius reikia priimti širdimi ir tikėjimu, kad jie rodytų kelią – kelią, prasidedantį pasinėrimu Kristuje per Krikštą.“³⁰⁶

Bet dovanos yra dovanos ne tik tuo momentu, kai įteikiamos. Ne. Dovana iš tiesų yra dovana tik tuomet, kai ji priimama, naudojama, branginama, svarbi, reikalinga, nepakeičiama. Kitaip ji liks tik nereikšminga smulkmena. Kitaip ji neišsiskleis stebuklu.

Štai todėl „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti.“ Reikia dabar, reikės ir kitais metais, ir dar kitais, ir ne tik per atlaisvus. Ir todėl taip gerai, kad iš pal. Teofiliaus lūpų, praėjus tiekai metų, jo paties beatifikacijos išvakarėse, nuskambėjo tas paprastas ir nuoširdus priminimas. Tiksliau – paraginimas: „Reikia arkivyskupą Jurgį aplankyti.“ Nesgi „buvo toks stebuklas...“ Ir tikrai vėl bus, jei tik priimsim svarbiausią tiesą – man, mums, visiems – reikia stebuklo. Ta tiesa padarys mūsų širdis laisvas tikėti bei pasitikėti Dievo gailėstingumu. Ir, visai gali būti, kad ir mes iš tiesų šventumu „užsikrėsime“. Būkim tikri: tėvas Jurgis padrąsins:

„Šventieji priėjo prie tų didelių darbų, kuriais mes stebimės, ne koku nepaprastu būdu, bet savo paprastus užsiėmimus atlikdami nepaprastai iš atžvilgio į intenciją, būdą, stropumą.“³⁰⁷

306 Šv. POP. JONAS PAULIUS II, pamokslas Šv. Petro bazilikoje 1987 m. birželio 28 d., cit. in: Katalikų kalendorius žinynas 1988, LVK leidinys, Kaunas–Vilnius, 1988, p. 67.

307 *Arkivysk. Jurgio Matulevičiaus–Matulaičio MIC Instrukcijos ir Nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos, arba Marijonų, Vienuolijai*, Marijonų spaustuvė, Marijampolė, 1928, p. 47.

1934 m. spalio 24 d. arkiv. Jurgio Matulaičio kūnas
iš Kauno katedros kriptos iškilmingai perkeltas į
Marijampolės Šv. arkangelo Mykolo bažnyčią

TÈVO JURGIO 100-MEČIAI

2024 m. spalio 15 d. LR Seimas nutarė 2027-uosius paskelbti Palaimintojo Jurgio Matulaičio ir Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto konkordato metais!

Kodėl 2027-uosius? Tais metais sukanka du 100-mečiai. Pirmasis – tėvo Jurgio gimimo dangui. Įdomu tai, kad oficialiame beatifikacijos akte žodžio „dangui“ nėra, o sausio 27-oji, tėvo Jurgio mirties diena, vadinama tiesiog *die ipsius natali...* (lot. jo gimimo diena). Antrasis 100-metis – Konkordato ratifikavimo (1927 m. gruodžio 10 d.). Tėvas Jurgis šio savo darbo baigimą matė jau iš amžinybės. Nuostabu ir jautru, jog paskutiniai jo užrašyti žodžiai 1927 m. sausio 21 d. laiške Vatikano valstybės sekretoriui skamba būtent taip: „Manau, kad mano misiją Lietuvoje galima laikyti baigta. Yra vilties, kad netrukus galėsiu grįžti į Amžinąjį Miestą.“³⁰⁸

Beje, 100-mečių pastaruoju metu yra ir daugiau. 2026-aisiais – taip pat du. Pirmasis – Lietuvos Bažnytinės provincijos įsteigimo (1926 m. balandžio 4 d. popiežiaus Pijaus XI bule *Lituanorum gente*). Niekas šiandien lyg ir neabejoja, kad tėvo Jurgio vaidmuo čia lemiamas. Amžininkai nesidrovėjo ir sakė tiesiai: arkivyskupas Jurgis Matulaitis – Bažnytinės provincijos steigėjas. Antrasis šimtmetis – tėvo Jurgio vizito JAV (1926 m. birželio 7 d.–rugsėjo 1 d.), bene 92-ose lietuviškose parapijose. Ir dalyvavimas Tarptautiniame eucharistiniame kongrese Čikagoje, kalbos lietuvių sekcijoje...

Galėčiau ir 2025-aisiais bent vieną 100-metį pasiūlyti: paskyrimo apaštaliniais vizitatoriumi Lietuvoje (1925 m. gruodžio 7 d.). Bet Jubiliejus yra Jubiliejus. Svarbu eiti su Bažnyčia. Ir tėvas Jurgis taip sakytų. Nors jis puikiausiai galėtų būti mūsų Jubiliejinės piligrimystės dvasios vadas. Abejoju, ar geresnį surastume.

³⁰⁸ J. MATULAITIS, laiškas J. Em. kard. P. Gasparriui, 1927 m. sausio 21 d.

O 100-mečius berikiuojant svarbu neužsimiršti: vienas jubiliejus, kad ir šiek tiek mažesnis, jau buvo. Ką tik: 2024 m. spalio 24–25 d. sukako 90 metų nuo tėvo Jurgio palaikų perkėlimo iš Kauno į Marijampolę. Turbūt niekad niekas šios datos ypatingai ir neminėjo. O gal ji ir neatrodo ypač svarbi (bent jau aš taip maniau). Aišku, faktą žinojau. Nuolat matau ir anų dienų nuotraukas Palaimintojo Jurgio Matulaičio muziejuje.

Bet štai skaitau vieną ankstyviausios palaimintojo Jurgio Matulaičio biografijos³⁰⁹ skyrelį keistu pavadinimu: „Gedulingas džiaugsmas“. Ir apstulbstu. Kaip gali būti, kad iki šiol nesuvokiau: juk būta galingo liudijimo, stebinusio ir džiuginusio net pačius dalyvius, tikros manifestacijos, tiesiog vyksmu skelbusios, kas buvo ir kas tebėra tėvas Jurgis marijonams, vargdienių seserims, Lietuvai, Bažnyčiai. Tiesa, esu seniai kažkur skaičiusi ar girdėjusi, jog būtent tai, kas vyko tas dvi spalio dienas, kas švietė žmonių veiduose, ir buvo galutinė ir lemiama paskata tėvams marijonams pradėti beatifikacijos bylą. Buvau girdėjusi – o vis dėlto šiandien girdžiu lyg iš naujo. Taigi:

„Slenka dienos, mėnesiai, metai. Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus palaikai ilsisi [Kauno – s. V.] bazilikos požemyje. Tačiau jis rodosi dar gyvas ir gyvena su gyvaisiais. Tai spaudoje, tai žmonių lūpomis nuolat minimas jo vardas, gėrimasi jo dvasia, stebimasi jo darbais.

Kada tik atidarytas bazilikos požemis, visuomet prie jo karsto dega pora žvakių, o neretai rasi ir vieną kitą asmenį, paskendusį tylioje maldoje. Ir miręs jis traukia prie savęs, guodžia, stiprina. Žmonės tą jaučia ir savaime sunkesnėse valandose ima šauktis maldoje jo pagalbos.

Bet itin artimas jis pasilieka marijonams, kaip Vienuolijos Atnaujintojas ir Tėvas. Taip jiems norėtusi jį turėti arčiau, kad kuo dažniau galėtų aplankyti ir dvasia pasikalbėti. Todėl pamažu bręsta noras arkivyskupo Jurgio kūną iš bazilikos požemių išimti ir perkelti kitur. Tai daryti dar verčia ir kitos priežastys.

309 K. ZAJANČKAUSKAS, *Nuo piemenėlio iki arkivyskupo. Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus biografija*, Marijampolė: Marijonų spaustuvė, 1939.

Kiekvieną pavasarį, kai smarkiai išsilieja Nemunas ir Neris, bazilikos požemiai yra pilni vandens. <...>. Jau 1929 m. toks potvynis užlieja visą rūsį. Arkivyskupo karstas buvo visiškai apsemtas ir iškeltas. Į tai maža kreipta dėmesio, nes jis buvo palaidotas dviejuose karstuose: aklinau užkniedytame metaliniame ir ažuoliniame. Tai gi vanduo, rodos, kūno pasiekti negali. Tačiau, kai vanduo atslūgo, karstas rastas ant šono. Jį atstatant į vietą, iš karsto išsiliejo raudonos spalvos vanduo. Tad tapo aišku, kad vanduo yra kokiu nors būdu pasiekęs kūną ir nuo violetinių rūbų nusidažęs. Bet ką gi daryti? Karstas ir toliau liekasi toje pačioje vietoje.

Tik 1934 m., švenčiant Marijonų vienuolijos atnaujinimo 25 metų sukaktį, nutarta garbinguosius palaikus perkelti Marijampolėn. Kauno arkivyskupas J. Skvireckas tam pritaria, o Vilkaviškio vysk. A. Karosas leidžia arkiv. Jurgį palaidoti Marijampolės parapijos bažnyčios Švč. Jėzaus Širdies koplyčioje. Kūno perkėlimo iškilmės paskirtos spalio 24–25 dieną.

Karstas iš požemio buvo išimtas dalyvaujant Kauno miesto gyd. S. Virkučiui, dr. A. Gyliui, Kauno Kapitulos atstovui kan. P. Dogeliui, policijos atstovams ir Marijonų vyresniesiems. Atidarius metalinį karstą, jame rasta daug vandens. Skiedros visiškai supuvusios, rūbai, ypač alba, taip pat apipuvę. Tačiau iš karsto nesijautė jokie dvokimo. [Oficialiame 1934 m. spalio 20 d. protokole, surašytame ant dr. A. Gylio privatinės vidaus ir nervų ligų ligoninės firminio blanko ir pasirašytame kun. J. Vaišnoros MIC ir dr. A. Gylio teigiama: „Atidarius rasta: jokie dvokimo, kuris gaunasi kūnų oksidacijos metu, nebuvo. Tik buvo juntamas pagalvio pūvančių medžio drožlių kvapas.“] Dalyviams buvo aišku, kad tame pačiame karste laidoti antrą kartą negalima. Bet kaip perkelti į naują karstą? Juk mirusio kūną, kuris mažiausiai penkerius metus mirko vandenyje, baugu ir paliesti. Bet visų nustebimui arkivyskupo Jurgio kūnas buvo ir sveikas, ir toks stangrus, kad visiškai be jokios baimės buvo galima perkelti į naują metalinį karstą vien tik rankomis. Kūnas visiškai kietas, tik kiek tamsesnės spalvos. Dvokimo visą laiką nesijautė jokie. <...> Metalinis karstas įdedamas į naują ažuolinį karstą. Taip pasirošta kūno perkėlimui.

Iškilmės prasideda Kaune spalio 24 d. 7 val. Kauno Marijonų bažnyčioje Tėvas Generolas A. Cikota atlaiko iškilmingas šv. Mišias. Nedidelė bažnytėlė negali sutalpinti visų žmonių. Mieste sujudimas. Apie trečią valandą po pietų bazilikos šventoriun pradeda rinktis visų Kauno bažnyčių gedulingosios procesijos, ilgiausios eilės organizacijų, studentijos, moksleivijos. Atvyksta ir Respublikos prezidentas A. Smetona, visi ministeriai, aukštieji kariškiai ir valdininkai. Pasirodo, kad arkiv. Jurgis Matulevičius ir po septynerių metų dar tebėra brangus, užtat visi nori jį pagerbti.

Netrukus geležinkelio stoties link pasijudina didžiulė procesija, kuriai vadovauja Kauno arkivyskupas metropolitas J. Skvireckas, asistuojamas gausaus būrio dvasininkijos. Ir vėl gatvėse aidi liūdni choro garsai, kaip ir prieš septynerius metus. Lyja smarkus lietus, bet žmonių minios. Arkivyskupas Jurgis grįžta savo gimtojon parapijon, kaipgi jo nepalydėti.

Karstas įdedamas į atskirą vagoną, išpuoštą žalumynais ir vainikais. Daugelio palydėjusių ašaros maišosi su lietaus lašais. Traukinys pasijudina. Arkivyskupo Jurgio karstą lydi septyni vyskupai: arkiv. Pr. Karevičius MIC, Telšių vysk. J. Staugaitis, Panevėžio vysk. K. Paltarokas, Kaišiadorių vysk. J. Kukta, Vilkaviškio vysk. koadjutorius M. Reinys, Podlesės (iš Lenkijos) vysk. H. Przedzieckis, vysk. P. Būčys MIC, Marijonų Generolas A. Cikota, Lenkijos Marijonų atstovai ir per 30 kunigų.

Kazlų Rūdos katalikai jau iš anksto laukia ateinant traukinio. Jie nori ne tik pagerbti arkiv. Jurgio palaikus, bet ir patį karstą pamatyti. Stoties viršininkas atidaro vagoną. Giliu atodūsiu, o kai kas ir atsiklaupęs, palydi traukinį Marijampolėn.

Nors lyja smarkokas lietus, tačiau Marijampolės parapijos šventorius jau nuo 5 valandos vakaro pilnas žmonių. 6 val. 35 min. suskamba bažnyčios varpai. Tai ženklas, kad tuo momentu iš Kauno išėjo traukinys, veždamas arkiv. Jurgio karstą. Žmonės ima rinktis dar gausiau. Daugumos rankose žvakės. Pro vartus įslenka gedulu perrištos organizacijų vėliavos, o paskui jas ilgos virtinės narių. Kuo

gausingiausiai pasirodo Marijampolės moksleivija su savo pedagoga. Geležinkelio stotyje susikimšimas neorganizuotos visuomenės. Stoties perone išsirikiuoja ginkluota kareivių garbės kuopa su įgulos vadu pulk. A. Svilu priešakyje. Kariuomenės užpakalyje sustoja 26 organizacinės vėliavos. Kitą perono pusę užima dvasininkija. Vien kunigų procesijoje pasitikti karsto atėjo 65, o klierikų ir vienuolių 90.

Traukiniui stotyje sustojus, išlipa vyskupai ir kiti palydovai. Prie papuošto vagono prieina aukštieji Marijampolės inteligentai ir iš vagono išneša arkiv. Matulevičiaus karstą, lyg parodydami, kad jiems malonu į savo miestą sulaukti tokius garbingus palaikus. Tuo tarpu karo orkestras groja gedulo maršą, kariuomenė gerbia ginklu, o vėliavos žemai nusilenkia prieš karstą, kuri tuojau ant savo pečių paima vienuoliai marijonai. Išmuša didingas ir gilios tylos momentas.

Karstas uždedamas ant aukšto katafalko, kuris buvo parengtas ant sunkvežimio, viso apipinto vainikais ir gėlėmis. Procesijai vadovauja penki vyskupai, apsirengę pontifikaliniais rūbais. Pasijudina procesija. Paskui karstą eina karo orkestras, giminės, inteligentija ir kariuomenė. Iš šalių viso kilometro ilgumo procesiją apsupa špaleriais fakelų nešėjai, kurių buvo iki 200.

<...> Arčiau bažnyčios gatvėse žmonių dar daugiau, o Vytauto gatvėje laukia išsirikiavusi kariuomenė. Pasitikimo iškilmėse dalyvavo apie 7000 žmonių. [Spauda prideda dar keletą detalių: „Tokių <...> iškilmių Marijampolė dar nematė. Nors taip lijo lietūs, bet tūkstančiai žmonių iš miesto ir apylinkių susigrūdo gatvėse, nuo bažnyčios iki geležinkelio stoties. Takas buvo nuklotas eglių šakomis.“³¹⁰]

Po mišparų ir pamokslo [jį sakė vyskupas P. Būčys MIC³¹¹] žmonės pro karstą plačia juosta bažnyčioje slinko 35 minutes, atiduodami pagarbą garbingiems palaikams. Budėjimas prie karsto tęsėsi visą naktį. Žmonėms praretėjus, prie karsto suklaupia dvylika Vargdienių seselių, o per 100 jaunimo pradeda giedoti rožančių.

Jau trečią valandą ryto prasideda šv. Mišios ir iki 10 valandos be jokios pertraukos laikomos prie visų penkių altorių. Pasitaikius

310 *Suvalkietis*, 1934 m. spalio 28 d. Nr. 43 (235).

311 Žr. ten pat.

gražiam orui, spalio 25 d. taip gausiai pradeda rinktis žmonės, kad visa valanda anksčiau turi atvykti kariuomenė ir šauliai tvarkai palaikyti. Bažnyčion įleidžiama tik organizacijos ir vyresnieji moksleiviai. Vėliavos išsirikiuoja prieš karstą. Iškilmingosioms šv. Mišioms, kurias celebruoja Vilkaviškio vysk. A. Karosas, atvyksta vidaus reikalų ir švietimo ministrai, aštuoni vyskupai, 164 kunigai, labai daug aukštosios inteligentijos ir vienuolių: jėzuitų, pranciškonų, dominikonų, saleziečių, seserų kazimieriečių, elzbietiečių, širdiečių, Moterų kultūros draugijos atstovės. Aplink katafalį sustoja Vargdienių seserų vienuolija.

Po šv. Mišių pamokslą sako vysk. J. Staugaitis. Jis savo pabaigos žodžiais visiems išspaudžia džiaugsmo ašaras, pasakydamas, kad, galbūt, netrukus eisime su dar didesnėmis iškilėmis prie arkiv. Jurgio karsto ir tuos palaikus kelsime ant altoriaus pagerbti.

Paskutinės pamaldos. Vargdienių seserys nuo katafalio ima vainikus [...]. Marijonai kunigai ima savo garbingojo Tėvo karstą ir neša į sarkofagą, papuoštą gyvomis gėlėmis. Prieš sarkofagą visi vyskupai, abu ministrai. Karstą tuoj paslepia gėlės. Visi skirstosi nenoromis. Tos didžiosios iškilės, kurios panašios ne į gedulingas laidotuves, bet į didelio džiaugsmo šventę, jau praėjo...³¹²

O jau minėtą reportažą Marijampolės spaudai ruošusysis užbaigia tiesiai: „Katalikai tiki, kad ateityje Popiežius ir kardinolų taryba paskelbs arkivyskupą Matulevičių šventuoju.“³¹³

Beje, būta ir savotiško šių įvykių preliudo. Netgi labai reikšmingo. O prisimenama apie jį irgi ne taip jau dažnai:

„1934 m. marijonai šventė savo atnaujinimo 25-metį. Ta proga popiežius juos priėmė specialioje audiencijoje. Šio susitikimo dalyvis kun. Janas Sobčikas rašo: „Maloningosios Dievo Apvaizdos patvarkymu turėjau laimės dalyvauti privačioje Šventojo Tėvo Pijaus XI audiencijoje mūsų vienuolyno nariams, kurioje mūsų generolas t. A. Cikota vienuolijos vardu Jo Šventenybei padovanojo

312 K. ZAJANČKAUSKAS, *Nuo piemenėlio iki arkivyskupo*, p. 90–98.

313 2 ministrai, 9 vyskupai ir tūkstančiai žmonių dalyvavo arkiv. Matulevičiaus laidotuvėse Marijampolėje, *Suvalkietis*, 1934 m. spalio 28 d. Nr. 43 (235).

Atnaujintojo t. Jurgio Matulevičiaus portretą. Šventasis Tėvas, pasveikinęs mus visus, sustojo prie padovanoto portreto ir pasakė: *Gratum donum quia gratissima persona* [lot. „miela dovana, nes labai mielas asmuo“; vyskupas Jurgis su Achille Ratti – būsimuoju popiežiumi Pijumi XI – susitiko 1919 m., šiam esant vizitatoriumi Lenkijai ir aplinkiniams kraštams. Arkivyskupas Ratti keletą kartų svečiavosi Vilniuje, vyskupas Jurgis visuomet jį aplankydavo būdamas Varšuvoje. Jiedu intensyviai susirašinėjo arkivyskupui Achille Ratti tapus nuncijumi Lenkijoje. – s. V.] Ir po akimirkos susimąstymo: *Vir vere sanctus* [lot. „tikrai šventas žmogus“]. Tuos žodžius kai kas aiškino kaip kanonizacijos pranašystę.“³¹⁴

314 T. GÓRSKI MIC, *Palaimintasis Jurgis Matulaitis*, Marijonų talkininkų centro leidykla, Kaunas, 2009, p. 477–478.

*Pal. Jurgio Matulaičio atvaizdas iškeltas
viešai pagerbti Vatikano Šv. Petro bazilikoje
beatifikacijos šv. Mišių metu, 1987 m. birželio 28 d.*

MALDA PRAŠANT YPATINGOS MALONĖS PER PALAIMINTOJO JURGIO UŽTARIMĄ

Malda pal. Jurgio kanonizacijai priartinti

Švenčiausioji ir nedalomoji Trejybė, kuri Tau ištikimai tarnaujančiųjų širdyse buveinę pasirenki ir po mirties už jų nuopelnus tinkamai atlygini, meldžiame, kad palaimintasis Jurgis, kuris Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos globojamas su apaštališku uolumu ištikimai tarnavo Bažnyčiai, šventųjų garbės kuo greičiau susilauktų. Prašome per Kristų, mūsų Viešpatį. Amen.

Malda prašant ypatingos malonės per pal. Jurgio užtarimą

O Dieve, mūsų Viešpatie ir Tėve,
Tu visuomet apsupi mus savo malone.
Priimk mūsų nuolankų prašymą ir per palaimintojo Jurgio,
kuris tiek daug kentėjo dėl Tavo garbės ir dėl to,
kad žemėje augtų Tavo Karalystė, užtarimą suteik malonę...
Šito meldžiu Tave su visišku pasitikėjimu ir pažadu
dar ištikimiau laikytis Tavo įsakymų. Amen.

Tėve mūsų... Sveika, Marija... Garbė Dievui...

Prieš pradėdamas šią devyn dienų maldą labai derėtų priimti Sutaikinimo sakramentą ir šventąją Komuniją.

Apie pal. Jurgio Matulaičio užtarimu patirtas malones prašome pranešti:
Pal. Jurgio Matulaičio kanonizacijos bylos vicepostulatoriui
J. Bendoriaus g. 3, 68309 Marijampolė
El. p. liudijimai@jurgismatulaitis.lt

Tiražas 1500 egz.

VšĮ leidykla „Artuma“, Papilio g. 5, LT-44275 Kaunas

Spaustuvė UAB „Spaudos praktika“, Chemijos g. 29, LT-51333 Kaunas

„**S**tebėtiniu keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo kelius ir sumanymus atspės“, – savo dienoraštyje rašė palaimintasis Jurgis.

Kai sklaidysite šios knygos puslapius, kviečiu jus susitikti Lietuvos palaimintąjį, arkivyskupą Jurgį Matulaitį. Žvelkime į jo gyvenimą, nuspalvintą našlaičio patirtimi, paženklintą liga ir kančia, atsakingomis pareigomis ir vienuoliniu nuolankumu, uolia tarnyste žmonėms, meile ir ištikimybe Dievui ir Jo Bažnyčiai. Atpažinkime jo drąsių žingsnių, išvalgų, pranokstančių laikmetį, kantriai pakeliamų sunkumų, pikta nugalėjimo gerumu versmę.

„Viešpatie, kaip aš Tave myliu. Duok, kad ir mylėčiau, ir mylėti nenustočiau niekad. Širdis mano dega.“ Palaimintojo Jurgio širdis norėjo visus apglėbti, visiems padėti. Jis buvo bičiulis neturtėliams ir nelaimingiesiems. Rūpinosi, kad viešpatautų meilė, kad nebūtų barnių, nuoskaudų. Buvo atlaidus piktiems, parama silpniems, užuovėja geriems. Jis žvelgė ne į save, galvojo ne apie save. Taip išdalijo savo laiką, sveikatą...

Tegu palaimintojo Jurgio užtarimas ir gyvenimo pavyzdys jus padrąsins eiti jo pramintu keliu, „drąsiai ir narsiai prie tikslo keliu, kurį Dievas mums rodo, kur Dvasia mus veda“.

Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo
vargdienių seserų vienuolijos vyresnioji
sesuo Jolita Matulaitytė

9 789609 8363005

9 789609 8363005

ISBN 978-609-8363-00-5

Artuma
www.artuma.lt